Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16

Niilo Färkkilä, Tarja Kahiluoto, Merja Kivistö

Lasten päivähoidon tilannekatsaus

Syyskuu 2005

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Helsinki 2006

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö	**Julkaisun päivämäärä**
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Niilo Färkkilä Tarja Kahiluoto Merja Kivistö	**Julkaisun laji** Selvitys **Toimeksiantaja** Sosiaali- ja terveysministeriö **HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä**
Julkaisun nimi Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005	

Tiivistelmä

Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes), opetusministeriö, Opetushallitus ja Suomen Kuntaliitto selvittivät lasten päivähoidon ja esiopetuksen valtakunnallista tilannetta syksyllä 2005. Erityisinä painopisteinä olivat päivähoidon osalta lasten ja henkilöstön välisen mitoituksen seuranta, erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten päivähoito sekä päivähoidon järjestelyt iltaisin, öisin ja viikonloppuisin.

Kysely lähetettiin kaikkien Manner-Suomen kuntien (416 kuntaa) päivähoidosta ja esiopetuksesta vastaaville viranhaltijoille. Kyselyyn vastasi 378 kuntaa, joiden lapsimäärä edustaa 96 prosenttia kaikista päivähoitoikäisistä lapsista. Kyselyyn vastanneissa kunnissa kunnan järjestämässä päivähoidossa oli yhteensä 179 585 lasta, joista 71 prosenttia päiväkodeissa, 21 prosenttia perhepäivähoidossa ja 8 prosenttia ryhmäperhepäivähoidossa. Kunnan järjestämässä päivähoidossa oli noin 46 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista.

Kuntien oman arvion mukaan lasten ja henkilöstön välinen mitoitus toteutui kuntien päivähoidossa viimeisen toimintavuoden aikana pääosin hyvin. Päiväkodeissa lasten ja hoitohenkilöstön välinen suhdeluku oli toteutunut hyvin tai erittäin hyvin 78 prosentissa kunnista, perhepäivähoidossa 57 prosentissa ja ryhmäperhepäivähoidossa 71 prosentissa kunnista. Tavallisimpia esteitä mitoituksen toteutumiselle olivat lyhytaikaisten sijaisten saatavuus, lasten pitkät hoitoajat, vanhempien työn epäsäännöllisyys ja varahoitojärjestelyiden puutteet. Lyhytaikaisiin sijaisuuksiin ei ollut saatavilla riittävästi henkilöstöä noin 40 prosentissa kunnista.

Lapsia, joiden varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelmassa on määritelty erityisen tuen tarve ja tuen järjestämisen tavat, oli kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista noin 7 prosenttia. Tukitoimia sai keskimäärin 92 prosenttia niiden tarpeessa olevista lapsista. Tukitoimien järjestämisessä oli suuria eroja kuntien kesken ja joissakin kunnissa niitä ei voida järjestää lainkaan. Suurin este tukitoimien saatavuudelle oli ammattitaitoisen henkilöstön puute ja resurssipula. Eniten lisätarvetta on puhe- ja toimintaterapiasta.

Erityislastentarhanopettajien palveluja oli riittävästi saatavilla vain noin joka neljännessä kunnassa. Kyselyyn vastanneet kunnat arvioivat, että erityislastentarhanopettajia tarvittaisiin lisää yhteensä noin 160. Joka kolmannessa kunnassa ei ole riittävästi avustajia erityistä tukea tarvitsevien lasten päivähoidossa. Avustajien riittävyys oli ongelma erityisesti suurissa kunnissa. Kyselyn perusteella kunnissa olisi tarvetta noin 770 avustajalle.

Kyselyyn vastanneissa kunnissa kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista noin 7 prosenttia oli hoidossa iltaisin, öisin tai viikonloppuisin. Suurin osa vuorohoidossa olevista lapsista on hoidossa vaihtelevasti, mutta eniten hoitoa tarvitaan iltaisin. Kyselyn mukaan täysin tai lähes riittävästi vuorohoitoa oli tarjolla 62 prosentissa kunnista.

Asiasanat:
lapset, hoito, lasten päivähoito, päivähoito, varhaiskasvatus, erityiskasvatus

Muut tiedot
www.stm.fi

Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16		**ISSN** 1236-2115	**ISBN** 952-00-2002-0 (nid.) 952-00-2003-9 (PDF)
Kokonaissivumäärä 87	**Kieli** Suomi	**Hinta** 14,04 €	**Luottamuksellisuus** Julkinen
Jakaja Helsingin Yliopistopaino PL 4 (Vuorikatu 3 A) 00014 HELSINGIN YLIOPISTO		**Kustantaja** Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet	**Utgivningsdatum**
Författare (Uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Niilo Färkkilä Tarja Kahiluoto Merja Kivistö	**Typ av publikation** Rapport **Uppdragsgivare** Social- och hälsovårdsministeriet **Projektnummer och datum för tillsättandet av organet**

Publikationens titel
Lägesraportt om barndagvården. September 2005

Referat
Social- och hälsovårdsministeriet, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes), utbildningsministeriet, Utbildningsstyrelsen och Finlands Kommunförbund har utrett läget inom den riksomfattande barndagvården och förskoleundervisning. Särskilda tyngdpunktsområden angående dagvård var uppföljning av relationstalet mellan barn och personal, dagvård för barn som behöver särskild vård samt dagvårdsarrangemang på kvällar, nätter och veckoslut.
En enkät skickades till tjänsteinnehavare som ansvarar för dagvård och förskoleundervisning i alla kommuner i det finska fastlandet (416 kommuner). På enkäten svarade 378 kommuner, vars antal barn representerar 96 procent av alla barn i dagvårdsåldern. I de svarande kommunerna var sammanlagt 179 585 barn i dagvård som organiseras av kommunen varav 71 procent var i daghem, 21 procent i familjedagvård och 8 procent i gruppfamiljedagvård. Cirka 46 procent av barn under skolåldern var i den kommunala dagvården.
Enligt kommunernas egen uppskattning har relationstalet mellan barn och personal i huvuddrag realiserats väl inom den kommunala dagvården under det senaste verksamhetsåret. Relationstalet i daghemmen hade realiserats väl eller mycket väl i 78 procent av kommunerna, i familjedagvården i 57 procent av kommunerna och i gruppfamiljedagvården i 71 procent av kommunerna. De vanligaste hindren för att relationstalet inte realiserats var tillgång till kortvariga vikarier, långa vårdtider för barn, föräldrarnas oregelbundna arbetstider samt bristfällig organisering av reservvård. Det fanns problem med organisering av vikarier inom dagvården: i 61 procent av kommunerna fanns det tillräckligt personal för korta vikarier och i 94 procent av kommunerna för långvariga vikarier.
Cirka 7 procent av alla barn inom dagvård som organiseras av kommunen var barn i vilkas förskoleundervisnings- eller rehabiliteringsplan definieras barnets behov av särskilt stöd och hur stödet skall organiseras. I genomsnitt 92 procent av barn som behöver stödåtgärder får stöd. Det finns stora skillnader mellan kommunerna i organiseringen av stödåtgärder och vissa kommuner organiserar inte alls några stödåtgärder. Det största hindret för tillgång till stödåtgärder är brist på kvalificerad personal och resurser. Mest finns det behov av tal- och funktionsterapi.
Endast ungefär var fjärde kommun hade tillräcklig tillgång till specialbarnträdgårdslärares tjänster. Kommunerna uppskattade att det behövs 160 mer specialbarnträdgårdslärare. Var tredje kommun hade inte tillräckligt med assistenter inom dagvården för barn som behöver särskild vård. Tillräckligheten av assistenter var ett problem speciellt i stora kommuner. Enlig enkäten finns det behov för cirka 770 assistenter.
Cirka 7 procent av barn i dagvård som organiseras av kommunen vårdades kvälls-, nattetid och på veckoslut. De flesta barn i skiftesvård var i vård i varierande grad. Behovet av kvällsvård (kl. 18.00–22.00) var störst. Enligt enkäten är utbudet av skiftesvård helt eller nästan tillräckligt i 62 procent av kommunerna.

Nyckelord
Barndagvård, barn, dagvård, specialundervisning, vård

Övriga uppgifter
www.stm.fi/svenska

Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2006:16		**ISSN** 1236-2115	**ISBN** 952-00-2002-0 (inh.) 952-00-2003-9 (PDF)
Sidoantal 87	**Språk** Finska	**Pris** 14,04 €	**Sekretessgrad** Offentlig
Försäljning Helsingfors Universitetsförlaget PB 4 (Berggatan 3 A) FI-00014 HELSINGFORS		**Förlag** Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health, Finland	**Date**
Authors Niilo Färkkilä Tarja Kahiluoto Merja Kivistö	**Type of publication** Report **Commissioned by** Ministry of Social Affairs and Health **Date of appointing the organ**
Title of publication Report on the situation of children's daycare. September 2005	
Parts of publication	

Summary

The Ministry of Social Affairs and Health, The National Research and Development Centre for Welfare and Health (STAKES), the Ministry of Education, National Board of Education and the Association of Finnish Local and Regional Authorities conducted a survey on the current situation of children's daycare and preschool education in Finland. Specific focuses of the survey were the number of children and personnel in daycare, the daycare of children in need of special care and education, and the organisation of evening, night, and weekend care.

A questionnaire was sent the staff with daycare and preschool education assignments in all of Finland's municipalities (416 municipalities) with the exception of Ahvenanmaa. 378 municipalities returned the questionnaire, representing in terms of number of children 96 per cent of all the children in daycare-age. In the responding municipalities, a total of 179,585 children attended daycare organised by the municipality; 71 per cent of the children were cared for in day-care centres, 21 per cent in family day care, and 8 per cent in group family day care. Approximately 46 per cent of all the children under school age attended daycare organised by the municipality.

According to the estimation of the municipalities, the staff to children ratio in daycare was mainly realised well during the previous year of activity. In day-care centres, the staff to children ratio was realised well or very well in 78 per cent of the municipalities, in family daycare in 57 per cent, and in group family daycare in 71 per cent of the municipalities. The most common hinders for the realisation of the staff to children ratio were the availability of short-term substitutes, long care times for children, parents' irregular working hours, and shortcomings in the organisation of reserve daycare. There were problems to arrange substitute personnel in daycare: 61 per cent of the municipalities had enough staff for short-term substitutes and 94 per cent for long-term substitutes.

Around 7 per cent of all the children in daycare organised by the municipality are children, who have a plan for preschool education or rehabilitation where the child's need for special care and education as well as the modes of organising the support are defined. On average 92 per cent of the children in need of special care and education receive the support they need. There are great differences between the municipalities in organising the support, while some municipalities do not organise any support. The biggest hinder for access to support services is lack of both qualified personnel and resources. There is most need of speech therapy and medical rehabilitation. Only around every fourth municipality has adequate supply of the services of special kindergarten teachers. The municipalities estimated that approximately 160 more special kindergarten teachers are needed. Every third municipality there is not enough special assistants for the children in need of special care and education. According to the survey, around 770 assistants would be needed.

Around 7 per cent of the children in municipal daycare attend daycare organised in the evening, at night, or on weekends. Most of the children in shift care attend care in varying degrees. The need for evening care is the greatest (between 6 p.m. and 10 p.m.). According to the survey, the supply of shift care is fully or nearly sufficient in 62 per cent of the municipalities.

Key words

Children, care, children's daycare, early childhood education

Other information

www.stm.fi/english

Title and number of series Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2006:16		**ISSN** 1236-2115	**ISBN** 952-00-2002-0 print 952-00-2003-9 PDF
Number of pages 87	**Language** Finnish	**Price** 14,04 €	**Publicity** Public
Distributor/Orders Helsinki University Press PO Box 4 (Vuorikatu 3 A) FI-00014 HELSINKI UNIVERSITY, FINLAND		**Financier** Ministry of Social Affairs and Health	

SISÄLTÖ

Tiivistelmä **3**
Sammandrag **5**
Summary **7**

1 Johdanto **11**

2 Lasten määrä päivähoidossa **12**
2.1 Lasten kokonaismäärä päivähoidossa 12
2.2 Lasten määrät eri päivähoitomuodoissa 13
2.3 Osapäivähoito 14
2.4 Avoin varhaiskasvatustoiminta 15
2.5 Kuusivuotiaat päivähoidossa 15
2.6 Koululaiset päivähoidossa 16
2.7 Yksityisen hoidon tukea ja kotihoidon tukea saavat lapset 17
2.8 Päivähoidon kehityksestä 18

3 Hoito- ja kasvatushenkilöstö **19**
3.1 Henkilöstön määrä 19
3.2 Sijaiset ja varahoitojärjestelyt 20
3.2.1 Mahdollisuudet sijaisten palkkaamiseksi kunnissa 20
3.2.2 Päiväkotien sijaisjärjestelyt 20
3.2.3 Perhepäivähoidon varahoitojärjestely 21

4 Päivähoidon voimavarojen mitoitus **21**
4.1 Henkilöstömitoitus 21
4.1.1 Henkilöstömitoituksen seuranta 22
4.1.2 Henkilöstömitoituksen toteutuminen 23
4.2 Päiväkotien voimavarojen mitoitus 26
4.2.1 Henkilöstömitoitus esiopetuksen yhteydessä 27
4.2.2 Henkilöstömitoitus päiväkotien osapäivähoidossa 28
4.2.3 Tilapäinen henkilöstömitoituksesta poikkeaminen päiväkodeissa 29
4.2.4 Tilojen mitoitus päiväkodeissa 31
4.2.5 Päiväkotien kehityssuunnitelmat 32
4.3 Voimavarojen mitoitus perhepäivähoidossa 32
4.3.1 Perhepäivähoidon kehityssuunnitelmat 33
4.4 Voimavarojen mitoitus ryhmäperhepäivähoidossa 34
4.4.1 Ryhmäperhepäivähoidon kehityssuunnitelmat 36

5 Erityistä tukea tarvitsevien lasten päivähoito **37**
5.1 Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä 37
5.1.1 Päivähoitopaikka lastensuojelun tukitoimena 38
5.2 Lausunto erityisen tuen järjestämisessä 39
5.3 Erityisen tuen saatavuus 39
5.3.1 Tukitoimien saatavuus 40
5.3.2 Henkilöstöresurssien riittävyys erityisen tuen toteuttamiseksi 42
5.4 Moniammatillinen työryhmä henkilöstön tukena 43

5.5 Erityistä tukea tarvitsevan lapsen määrittely ja huomioon ottaminen 43

6 Päivähoidon järjestelyt iltaisin, öisin ja viikonloppuisin 45
6.1 Lasten määrä ilta-, yö- ja viikonloppuhoidossa 45
6.2 Hoidon riittävyys iltaisin öisin ja viikonloppuisin 46
6.3 Hoidon tarpeen kehitys iltaisin, öisin ja viikonloppuisin 46
6.4 Vuorohoitopaikka 47
6.5 Vuorohoidon henkilöstömitoituksen toimivuus 48
6.5.1 Vuorohoidon henkilöstömitoitus päiväkodeissa 48
6.5.2 Vuorohoidon henkilöstömitoituksen muuttaminen 49
6.5.3 Vuorohoidon henkilöstömitoitus perhepäivähoidossa 50

7 Suunnitelmat ja turvallisuus 51
7.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat 51
7.2 Yksityisen hoidon valvonta 52
7.3 Pelastus- ja muut turvallisuussuunnitelmat 53

8 Yhteenveto 54

Liitteet 58
Liite 1. Kyselyyn vastanneet kunnat 58
Liite 2. Kyselylomake 60

1 JOHDANTO

Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes), opetusministeriö, Opetushallitus ja Suomen Kuntaliitto selvittivät loka-marraskuussa 2005 lasten päivähoidon ja esiopetuksen tilannetta kunnissa. Erityisinä painopisteinä olivat päivähoidon osalta lasten ja henkilöstön välisen mitoituksen seuranta, erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten päivähoito sekä päivähoidon järjestelyt iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Tässä selvityksessä keskitytään yksinomaan lasten päivähoitoon liittyviin kysymyksiin. Esiopetusta koskevien kysymysten osalta raportoinnista vastaa opetusministeriö.

Aineisto kerättiin kyselylomakkeella[1], joka lähetettiin kaikkien Manner-Suomen kuntien (416 kuntaa) päivähoidosta ja esiopetuksesta vastaaville viranhaltijoille. Suurin osa vastaajista oli päivähoidosta vastaavia osastopäälliköitä tai muita vastaavia. Kyselylomake täytettiin ensisijaisesti internetissä. Kyselyn saaneista kunnista 90,9 prosenttia (378 kuntaa) vastasi kyselyyn[2]. Vastanneiden kuntien päivähoitoikäinen väestö edustaa 95,8 prosenttia kaikkien Manner-Suomen kuntien vastaavanikäisestä väestöstä, joten aineisto on erittäin kattava. Selvitystä lukiessa on kuitenkin syytä pitää mielessä, että selvityksessä jäljempänä esitetyt numerotiedot koskevat siis pääosin vain näitä kyselyyn vastanneita kuntia, ei kaikkia kuntia. Poikkileikkaustietojen ajankohta oli 30.9.2005.

Analysointivaiheessa kunnat jaettiin väestömäärän perusteella pieniin, keskisuuriin ja suuriin kuntiin, koska päivähoidon järjestelyt eroavat huomattavasti kunnan asukasmäärän mukaan. Suurin osa päivähoidossa olevista lapsista asuu keskisuurissa tai suurissa kunnissa, vaikka pieniä kuntia on kaikista kunnista lukumääräisesti eniten (76 %). Kyselyyn tuli suhteellisesti eniten vastauksia suurista kunnista.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneet kunnat ja kyselyn edustavuus päivähoitoikäisten lasten osalta.

Kuntakoko	Kuntien lukumäärä	Kyselyyn vastanneet kunnat	0-6-vuotiaita lapsia kyselyyn vastanneissa kunnissa[3]	0-6-vuotiaita kaikissa kunnissa[2]	Edustavuus kunnittain
Pienet kunnat alle 10 000 asukasta	315	283	89 018	97 179	91,6 %
Keskisuuret kunnat 10 000–75 000 asukasta	91	85	155 583	163 935	94,9 %
Suuret kunnat yli 75 000 asukasta	10	10	135 713	135 713	100,0 %
Kaikki kunnat	**416**	**378**	**380 314**	**396 827**	**95,8 %**

[1] Kyselylomake on liitteenä 2.

[2] Kyselyyn vastanneet kunnat on lueteltu liitteessä 1.

[3] Perustuu 31.12.2004 väestötietoon.

Edellinen selvitys lasten päivähoidosta[4] tehtiin vuonna 2001. Sen painopisteenä oli erityisesti hoito- ja kasvatushenkilöstön riittävyys.

2 LASTEN MÄÄRÄ PÄIVÄHOIDOSSA

2.1 Lasten kokonaismäärä päivähoidossa

Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli 30.9.2005 kunnan järjestämässä[5] päivähoidossa yhteensä 179 585 lasta. Samana ajankohtana kaikissa Manner-Suomen kunnissa oli kunnan järjestämässä päivähoidossa olevia lapsia arviolta 187 400[6].

Kunnan järjestämässä päivähoidossa oli kyselyn mukaan keskimäärin 46 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista. Osuus on pysynyt täysin samana kuin vuonna 2001. Kunnan järjestämässä päivähoidossa olevien 0–6-vuotiaiden lasten osuus kaikista kunnan vastaavanikäisistä lapsista vaihteli kunnittain 16–85 prosenttiin. Kunnan asukasmäärän mukaan tarkasteltuna kunnan järjestämään päivähoitoon osallistumisessa oli kyselyn mukaan jonkin verran eroja. Pienissä kunnissa kunnan järjestämässä päivähoidossa oli keskimäärin noin 42 prosenttia 0–6-vuotiaista lapsista, keskisuurissa 46 prosenttia ja suurissa 49 prosenttia.

Taulukko 2. Kaikki kunnan järjestämässä päivähoidossa olevat lapset kyselyyn vastanneissa kunnissa 30.9.2005.

Kyselyyn vastasi 378 kuntaa 416:sta.	Päivä-kodeissa	Perhepäivä-hoidossa	Ryhmä-perhepäivä-hoidossa	Yhteensä	Osuus ikäluokasta
Alle 3-vuotiaita (03 ja jälkeen synt.)	19 593	14 209	3 908	**37 710**	23,2 %
3–5-vuotiaita (00–02 synt.)	70 868	21 188	8 238	**100 294**	61,5 %
6-vuotiaita (99 synt.), jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	34 157	1 553	1 334	**37 044**	67,3 %
6-vuotiaita (99 synt.), jotka eivät osallistu esiopetukseen	280	273	43	**596**	1,1 %
Koululaisia	2 677	787	477	**3 941**	-
Yhteensä	**127 575**	**38 010**	**14 000**	**179 585**	**46,2 %**

[4] Lasten päivähoidon tilannekatsaus – tammikuu 2001. Sosiaali- ja terveysministeriö 2002:14.

[5] Kunnan järjestämä päivähoito tarkoittaa kunnan omia tai kunnan ostopalveluna hankkimia päivähoitopaikkoja.

[6] Kyselyyn vastanneiden kuntien päivähoitoikäiset lapset edustavat 95,8 prosenttia Manner-Suomen päivähoitoikäisistä lapsista.

Lasten päivähoidosta annetun asetuksen (239/1973, jäljempänä päivähoitoasetus) mukaan kokopäivähoidolla tarkoitetaan yli viiden tunnin päivittäistä hoitoaikaa ja osapäivähoidolla vastaavasti enintään viiden tunnin hoitoaikaa vuorokaudessa.

Kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista 0–6-vuotiaista lapsista oli kokopäiväisesti hoidossa 78 prosenttia lapsista ja osapäiväisesti, eli enimmillään viisi tuntia päivässä, 22 prosenttia lapsista. Kokopäivähoidon osuus on lisääntynyt vuodesta 2001, jolloin se oli 74 prosenttia.

Osallistuminen päivähoitoon vaihtelee lapsen iän mukaan. Alle 3-vuotiaista oli päivähoidossa 23 prosenttia ikäluokasta. Iän myötä päivähoitoon osallistumisprosentti nousee: 3–5-vuotiaista lapsista oli kunnan järjestämässä päivähoidossa 62 prosenttia ikäluokasta ja 6-vuotiaista 67 prosenttia ikäluokasta osallistuu esiopetuksen lisäksi päivähoitoon. Noin prosentti 6-vuotiaista osallistuu vain päivähoitoon. Osuudet ovat pysyneet lähes samana kuin vuonna 2001.

2.2 Lasten määrät eri päivähoitomuodoissa

Suurin osa eli 71 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista oli hoidossa päiväkodissa. Päiväkodissa olevien lasten osuus oli selvästi suurempi suurissa ja keskisuurissa kunnissa kuin pienissä kunnissa kuten taulukosta 3 käy ilmi.

Päiväkodissa olevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista on kasvanut edelleen vuodesta 2001, jolloin vastaava osuus oli 65 prosenttia. Hoitajan kotona järjestetyssä perhepäivähoidossa oli keskimäärin 21 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista. Pienissä kunnissa perhepäivähoidon osuus oli suurempi kuin suurissa kunnissa. Perhepäivähoidossa olevien lasten osuus on laskenut edellisestä selvityksestä: vuonna 2001 perhepäivähoidossa oli 28 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista, nyt vain 21 prosenttia. Ryhmäperhepäivähoidon osuus on kasvanut vuoden 2001 seitsemästä prosentista nykyiseen kahdeksaan prosenttiin.

Taulukko 3. Päivähoidossa olevien lasten jakauma kuntakoon ja hoitomuodon mukaan

N = 378	Päivä-kodeissa	Perhepäivä-hoidossa	Ryhmäperhe-päivä-hoidossa	Osuus kunnittain	Lapsia yhteensä
Pienet kunnat alle 10 000 asukasta	42,1 %	40,2 %	17,7 %	**21,6 %**	37 242
Keskisuuret kunnat 10 000–75 000 asukasta	70,1 %	23,3 %	6,6 %	**40,9 %**	71 615
Suuret kunnat yli 75 000	88,7 %	7,8 %	3,4 %	**37,5 %**	66 787
Kaikki kunnat	**71,0 %**	**21,2 %**	**7,8 %**	**100,0 %**	**175 644**

Kyselyyn osallistuneista kunnista joka kymmenennessä (38 kunnassa) ei ollut päiväkotia. Nämä kunnat olivat pääsääntöisesti pieniä kuntia ja niissä lasten kunnallinen päivähoito on tavallisimmin järjestetty perhepäivähoitona. Perhepäivähoitoa ei vastaavasti järjestetä hoitajan kotona lainkaan noin 5 prosentissa (18 pienessä kunnassa) kunnista. Ryhmäperhepäivä-

koteja ei ollut 16 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista. Suurista kaupungeista vain yhdessä ei kyselyn mukaan järjestetä ryhmäperhepäivähoitoa.

2.3 Osapäivähoito

Kyselyyn osallistuneissa kunnissa oli lapsia osapäiväisessä kunnan järjestämässä hoidossa 30.9.2005 yhteensä 39 431. Heistä suurin osa (26 161) oli kuusivuotiaita, jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon.

Taulukko 4. Kunnan järjestämässä päivähoidossa 30.9.2005 olleiden lasten, joiden päivittäinen hoitoaika on enintään viisi tuntia, määrät sekä osapäivähoidon osuus kaikista päivähoidossa olevista ikäryhmittäin.

Kyselyyn vastasi 378 kuntaa 416:sta.	**Päiväkodeissa**	**Perhepäivähoidossa**	**Ryhmäperhepäivähoidossa**	**Yhteensä**	**Osuus päivähoidon lapsista**
Alle 3-vuotiaita	743	582	275	**1 600**	4,2 %
3-5-vuotiaita	6 090	1 296	795	**8 181**	8,2 %
6-vuotiaita, jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	23 899	1 231	1 031	**26 161**	70,6 %
6-vuotiaita, jotka eivät osallistu esiopetukseen	183	109	14	**306**	51,3 %
Koululaisia	2 161	638	384	**3 183**	80,8 %
Yhteensä	**33 076**	**3 856**	**2 499**	**39 431**	**22,0 %**

Osapäiväisessä päivähoidossa, eli enintään viisi tuntia päivässä, oli 30.9.2005 kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista keskimäärin 22 prosenttia. Alle kolmevuotiaista osapäiväisesti hoidossa oli kyselyyn vastanneissa kunnissa neljä prosenttia kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista. 3–5-vuotiaiden osalta vastaava osapäiväisesti hoidossa olevien osuus oli 8 prosenttia.

Perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoidossa olevista 6-vuotiaista (1999 syntyneistä) 71 prosenttia oli päivähoidossa osa-aikaisesti. Niistä 6-vuotiaista, jotka eivät osallistu esiopetukseen, mutta ovat kunnan järjestämässä päivähoidossa, noin puolet oli osapäiväisesti hoidossa.

Kyselyn mukaan osapäiväisesti päivähoidossa olevista lapsista peräti 84 prosenttia oli hoidossa päiväkodissa, noin 10 prosenttia perhepäivähoidossa ja noin 6 prosenttia ryhmäperhepäivähoidossa. Niistä 6-vuotiaista, jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon oli 91 prosenttia hoidossa päiväkodissa, 5 prosenttia perhepäivähoidossa ja 4 prosenttia ryhmäperhepäiväkodissa.

Erillisiä osapäiväryhmiä muille kuin perustuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon osallistuville lapsille ei kyselyn mukaan ole kunnissa yleisesti muodostettu. Keskimäärin vain noin 10 prosentissa vastanneista kunnista oli kunnan järjestämässä päivähoidossa erillisiä osapäiväryhmiä. Pienissä kunnissa vain viidessä prosentissa oli näitä ryhmiä, keskisuurissa 25 prosentissa ja suurissa kunnissa 30 prosentissa.

Alle kouluikäisten lasten osuus erillisissä osapäiväryhmissä oli keskimäärin 3 prosenttia niissä kunnissa, joissa tällaisia ryhmiä oli. Suurissa kunnissa erillisissä osapäiväryhmissä olevien lasten osuus oli 1 prosenttia, keskisuurissa 3 ja pienissä kunnissa 10 prosenttia.

2.4 Avoin varhaiskasvatustoiminta

Leikkitoiminta on kunnan tarjoamaa avointa varhaiskasvatusta. Se tarjoaa toimintamahdollisuuksia ja tukea muun muassa kotona oleville lapsille sekä heidän vanhemmilleen, perhepäivähoitajille ja heidän lapsiryhmilleen sekä pienille koululaisille.

Kyselyn mukaan noin puolet vastanneista kunnista (46 %) järjesti päivähoidon lisäksi leikkitoimintaa jossain muodossa tai vastaavasti jotain muuta avointa varhaiskasvatustoimintaa. Toiminnan järjestämisen laajuus on pysynyt lähes samalla tasolla, kuin edellisessä kyselyssä vuonna 2001.

Kaikki yli 75 000 asukkaan kunnat järjestivät jonkinlaista avointa varhaiskasvatustoimintaa. Yleisimmät tällaisen toiminnan muodot olivat kyselyn mukaan kerhotoiminta, jota järjestää yksin tai yhteistyössä esimerkiksi seurakunnan kanssa 22 prosenttia kyselyyn vastanneista kunnista, sekä leikkipuistotoiminta, jota järjestää noin 20 prosenttia kunnista. Leikkipuistotoimintaa järjestetään useassa kunnassa vain kesäisin. Avointa päiväkotitoimintaa tarjotaan lähes kaikissa yli 75 000 asukkaan kunnassa.

Taulukko 5. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan järjestäminen

Kuntakoko	Kerho-toimintaa	Avointa päiväkoti-toimintaa	Leikkipuisto-toimintaa	Muuta avoin-ta toimintaa	Ei järjestä
Pienet kunnat	14,5 %	4,9 %	14,1 %	10,6 %	64,3 %
Keskisuuret kunnat	41,2 %	32,9 %	32,9 %	18,8 %	27,1 %
Suuret kunnat	80,0 %	80,0 %	80,0 %	40,0 %	0 %
Kaikki kunnat	**22,2 %**	**13,2 %**	**20,1 %**	**13,2 %**	**54,2 %**

Leikkitoimintaan ja muuhun avoimeen varhaiskasvatukseen osallistui kyselyyn vastanneissa kunnissa yhteensä 21 643 lasta.

2.5 Kuusivuotiaat päivähoidossa

Vuosina 2000 – 2001 voimaan tulleen esiopetusuudistuksen jälkeen valtaosa 6-vuotiaista lapsista osallistuu perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen. Esiopetuksen järjestämispaikasta riippumatta esiopetukseen sovelletaan perusopetusta koskevaa lainsäädäntöä. Jos esiopetus järjestetään päivähoitopaikassa, sovelletaan lisäksi lasten päivähoitoa koskevaa lainsäädäntöä. Tässä selvityksessä esillä oleva 6-vuotiaiden lasten päivähoidon tarve käsittää pääosin esiopetuksen lisäksi tarvittavan päivähoidon.

Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli kunnan järjestämässä päivähoidossa tarkasteluajankohtana vuonna 1999 syntyneitä (kuusivuotiaita) lapsia yhteensä 37 640. Lukumäärä vastaa keskimäärin 68 prosenttia kaikista ikäluokan lapsista. Kuusivuotiaiden osallistumien kunnan järjestämään päivähoitoon on kyselyn perusteella kasvanut vuodesta 2001, jolloin noin

62 prosenttia kuusivuotiaista osallistui päivähoitoon. Suurin osa kuusivuotiaista osallistuu perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon osapäiväisesti, eli enimmillään viisi tuntia päivässä. Tämä käy tarkemmin ilmi taulukosta 6.

Taulukko 6. Kuusivuotiaiden osallistuminen kunnan järjestämään päivähoitoon kyselyyn vastanneissa kunnissa 30.9.2005.

	Kokopäiväisesti hoidossa	Osapäiväisesti hoidossa	Yhteensä päivähoidossa	Osuus ikäluokasta
6-vuotiaita, jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	10 883	26 161	37 044	**67,3 %**
6-vuotiaita, jotka eivät osallistu esiopetukseen	290	306	596	**1,1 %**
Yhteensä	**11 173**	**26 467**	**37 640**	**68,3 %**

Perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi kunnan järjestämään päivähoitoon osallistuville lapsille oli muodostettu noin joka neljännessä kyselyyn vastanneessa kunnassa erillisiä osapäiväryhmiä. Tällaiset ryhmät olivat selvästi yleisempiä pienissä ja keskisuurissa kunnissa kuin suurissa kunnissa. Pienissä kunnissa 26 prosentissa ja keskisuurissa 27 prosentissa kunnista oli erillisiä osapäiväryhmiä esiopetuksen lisäksi päivähoitoon osallistuville lapsille. Suurista kunnista vain yhdessä oli tällaisia ryhmiä.

Esiopetusikäisten lasten osuus erillisissä osapäiväryhmissä oli keskimäärin noin 29 prosenttia niissä kunnissa, joissa tällaisia ryhmiä oli. Kuntakoon mukaan tarkasteltuna erot olivat edelleen suuret. Pienissä kunnissa esiopetusikäisistä lapsista 58 prosenttia oli erillisissä osapäiväisissä hoitoryhmissä esiopetuksen lisäksi. Keskisuurissa kunnissa vastaava osuus oli 33 prosenttia ja suurissa kunnissa vain 2 prosenttia

2.6 Koululaiset päivähoidossa

Kyselyyn vastanneiden kuntien järjestämässä päivähoidossa oli aamu- ja iltapäivähoidossa olevia koululaisia yhteensä 3 941. Edellisessä selvityksessä 2001 kunnan järjestämässä päivähoidossa oli noin 6 100 kouluikäistä lasta.

Koululaisten määrä päivähoidossa on vähentynyt selvästi jo 1990-luvulta lähtien. Pääsyy päivähoidon järjestämän koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon vähenemiseen on, että päivähoidon sijasta pienet koululaiset osallistuvat perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan. Elokuun 2004 alusta kunta on perusopetuslain mukaan voinut järjestää peruskoulun 1. ja 2. luokkalaisille sekä erityisopetuksessa oleville 1.–9.-luokkalaisille lapsille aamu- ja iltapäivätoimintaa

Kyselyn mukaan kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista koululaisista noin 68 prosenttia oli hoidossa päiväkodissa. Perhepäivähoidossa näistä koululaisista oli noin 20 prosenttia ja loput 12 prosenttia olivat ryhmäperhepäivähoidossa.

Kunnan järjestämässä päivähoidossa oli koululaisia 78 prosentissa kunnista. Osuus on laskenut hieman vuodesta 2001, jolloin 82 prosenttia kunnista järjesti päivähoidossa koululais-

ten aamu- ja iltapäivähoitoa. Pienistä kunnista hoitoa järjestävää 77 prosenttia kunnista, keskisuurista kunnista 81 prosenttia ja suurista kunnista kaikki.

Taulukko 7. Koululaisia kunnan järjestämässä päivähoidossa[7] vuosina 1990–2005

Vuosi	1990	1992	1994	1996	1997	1999	2001	2005[8]
Lukumäärä	17 390	16 830	10 130	10 100	9 000	6 960	6 106	4 142

2.7 Yksityisen hoidon tukea ja kotihoidon tukea saavat lapset

Lapsen hoidon järjestämiseksi on vanhemmilla myös muita mahdollisuuksia kuin kunnallinen päivähoito. Lasten yksityisen hoidon tuki on perheelle lapsen hoidon järjestämiseksi myönnettävä tuki, joka maksetaan suoraan hoidon tuottajalle. Tukeen voi kuulua hoitoraha ja hoitolisä. Vuonna 2005 yhden lapsen yksityisen hoidon tuki koostui hoitorahasta, joka oli suuruudeltaan 137,33 euroa kuukaudessa, ja tulosidonnaisesta hoitolisästä, joka oli enimmillään 134,55 euroa. Jos lapsi on kunnan järjestämässä osapäiväisessä esiopetuksessa tai aloittaa perusopetuksen 6-vuotiaana, hoitorahaa maksetaan 58,87 euroa kuukaudessa ja hoitolisä puolitetaan.

Lakisääteistä lasten yksityisen hoidon tukea on maksettu vuoden 1997 elokuusta alkaen. Kunta voi maksaa lakisääteiseen yksityisen hoidon tuen lisäksi kunnallista lisää (kuntalisä). Yksityisen hoidon tuen kuntalisää maksavien kuntien määrä on lisääntynyt viime vuosina jonkin verran ja syyskuussa 2005 yksityisen hoidon tukea maksoi Kelan kautta 67 kuntaa. Tämän lisäksi joukko kuntia maksoi kuntalisää itsenäisesti. (Vuonna 2004 elokuussa yhteensä 93 kuntaa maksoi yksityisen hoidon tuen kuntalisää, joista 63 kuntaa maksoi sitä Kelan kautta.)

Kuva 1. Alle kouluikäisten lasten hoidon järjestäminen 30.9.2005

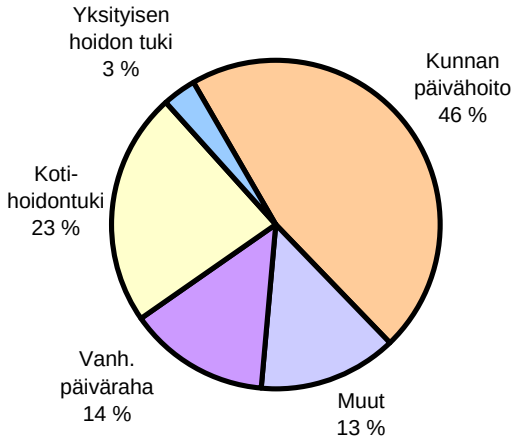

Kelan tilastojen mukaan 31.9.2005 yksityisen hoidon tukea maksettiin kokomaassa noin 3 prosentille (13 400) alle kouluikäisistä lapsista. Yksityisen päivähoidon osuus on pysynyt samana kuin tammikuussa 2001. Noin 90 prosenttia yksityisen päivähoidon tukea saavista lapsista on hoidossa yksityisessä päiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

---

[7] Luvuissa mukana myös Ahvenanmaa.

[8] Vuoden 2005 luku arvioitu kyselyyn vastanneiden kuntien perusteella.

Koko maassa sai 31.9.2005 Kelan maksamaa kotihoidon tukea noin 23 prosenttia (91 582 lasta) alle kouluikäisistä lapsista. Tammikuussa 2001 vastaava osuus oli 25 prosenttia. Läheskään kaikki alle kouluikäiset lapset eivät kuitenkaan ole näiden palvelu- tai tukijärjestelmien piirissä, vaan esimerkiksi vanhemmat valitsevat kotihoidon tuen sijasta työttömyyskorvauksen. Kuvassa 1. on esitetty 31.9.2005 mukainen tilanne alle kouluikäisten lasten hoidon jakautumisesta. Kunnat pyrkivät vähentämään kunnan järjestämän päivähoidon kysyntää maksamalla kotihoidon tukeen kunnallista lisää. Syyskuussa 2005 kotihoidon tuen kuntalisää maksoi Kelan kautta 19 kuntaa. (Vuonna 2004 elokuussa yhteensä 44 kuntaa maksoi kotihoidon tuen kuntalisää, joista 16 kuntaa maksoi sitä Kelan kautta.)

2.8 Päivähoidon kehityksestä

Vuodesta 1990 lähtien vanhemmat ovat voineet valita alle 3-vuotiaan lapsensa hoidon järjestämiseksi joko kunnan järjestämän päivähoitopaikan tai kotihoidon tuen. Vuoden 1996 alusta lähtien oikeus kunnan järjestämään päivähoitopaikkaan laajeni koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Lasten yksityisen hoidon tuki otettiin uutena tukimuotona käyttöön vuoden 1997 elokuusta.

Päivähoitopaikkojen määrä kasvoi tasaisesti vuodesta 1973 päivähoitolain voimaantulosta aina vuoteen 1990, jolloin hoitopaikkoja oli noin 214 000. Paikkojen määrässä tapahtui 1990-luvulla huomattavia muutoksia. Vuodesta 1990 päivähoitopaikkojen määrä kääntyi laskuun laman ja suurtyöttömyyden myötä ja etenkin perhepäivähoitopaikkojen määrä vähentyi. Vuodesta 1994 hoitopaikkojen määrä taas lisääntyi työttömyyden hellittäessä ja kuntien valmistautuessa päivähoitolain velvoitteen laajentumiseen koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Vilkkainta päivähoidon tarjonnan kasvu oli vuoden 1995 aikana. Syksyllä 1997 lapsia oli kunnan järjestämässä päivähoidossa jälleen noin 214 000 eli suunnilleen yhtä paljon kuin ennen lamaa. Päivähoidossa olevien lasten määrä nousi edelleen ja vuoden 1999 tammikuussa lapsia oli kunnan järjestämässä päivähoidossa 220 000. Vuonna 2001 tehdyn selvityksen mukaan kunnan järjestämässä päivähoidossa olevien lasten määrä oli laskenut noin 10 prosentilla 200 000 lapseen.

Lasku on jatkunut edelleen ja päivähoidossa olevien lasten määrä on nyt koko maassa noin 189 000. Päivähoidossa olevien lasten määrän väheneminen on seurausta lasten määrän vähenemisestä sekä siitä, että suurin osa 6-vuotiaista lapsista on osallistunut 1.8.2000 alkaen perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen. Näitä esiopetuksessa olevia lapsia ei tilastoida päivähoidossa oleviksi lapsiksi, vaikka esiopetus edelleen valtaosin järjestetään päivähoidossa.

Taulukko 8. Kunnan järjestämässä päivähoidossa olleet 1–5-vuotiaat, osuus ikäluokasta.

Vuosi	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Koko maa	49,3 %	50,2 %	51,0 %	50,5 %	50,8 %	50,8 %	51,0 %	51,1 %

Lähde: Stakes, Indikaattoripankki SOTKAnet

Kunnan järjestämään päivähoitoon osallistuvien päivähoitoikäisten lasten osuus sen sijaan näyttää pysyneen samalla tasolla, jopa hieman kasvaneen, kuten taulukosta 8. käy ilmi.

(Taulukon luvut perustuvat Stakesin tietoihin ja niissä ei ole otettu huomioon alle yksivuotiaita kuten taulukossa 2.)

3 HOITO- JA KASVATUSHENKILÖSTÖ

3.1 Henkilöstön määrä

Kyselyyn osallistuneissa kunnissa oli kunnan järjestämässä päivähoidossa lasten kanssa työskentelevää hoito- ja kasvatushenkilöstöä 30.9.2005 yhteensä 37 481 henkilöä. Suurin osa näistä henkilöistä työskenteli päiväkodeissa, yhteensä 24 269. Perhepäivähoitajina työskenteli kyselyyn vastanneissa kunnissa 9 477 ja ryhmäperhepäivähoidossa hoitajia oli 3 736. Alla olevasta taulukosta käy ilmi myös henkilöstön jakauma kuntakoon mukaan.

Taulukko 9. Hoito- ja kasvatushenkilöstön jakauma kuntakoon ja hoitopaikan mukaan.

N = 378	Päiväkodeissa	Perhepäivä-hoidossa	Ryhmäperhe-päivähoidossa	Yhteensä
Pienet kunnat	39,6 %	44,0 %	20,5 %	**23,0 %**
Keskisuuret kunnat	66,9 %	29,0 %	9,0 %	**41,9 %**
Suuret kunnat	87,3 %	10,0 %	4,6 %	**35,2 %**
Kaikki kunnat	**64,7 %**	**25,3 %**	**10,0 %**	**100,0 %**

Määräaikaisessa työsuhteessa olevan hoito- ja kasvatushenkilöstön kokonaismäärä oli 30.9.2005 kuntien päivähoidossa 6 799. Määräaikaisen henkilöstön osuus oli näin ollen koko kasvatushenkilöstöstä 18 prosenttia. Suurissa kunnissa määräaikaisten työsuhteiden osuus oli isompi pienissä ja keskisuurissa kunnissa. Määräaikaisen hoito- ja kasvatushenkilöstön osuus oli pienissä kunnissa 16 prosenttia, keskisuurissa 13 prosenttia ja suurissa kunnissa 25 prosenttia.

Taulukko 10. Kunnan järjestämän päivähoidon henkilöstö ammattiryhmittäin lokakuussa 2004.

Päiväkodin johtajat	1 990	Lastentarhanopettajat	10 397
Perhepäivähoitajat	14 846	Lastenhoitajat	15 609
Hoitoapulaiset ja sosiaalialan hoitajat	3 331	Perus-, apu- ja lähihoitajat sekä sosiaalialan ohjaajat	1 586
Henkilökohtaiset avustajat	495	Muut	2 651
Yhteensä	**50 905**		

Lähde: Stakes

Kaiken kaikkiaan kuntien palveluksessa olevaa päivähoidon henkilöstöä oli Stakesin uusimman käytettävissä olevan tilaston (lokakuu 2004) mukaan 50 905. Oheisessa taulukossa 10. on esitetty päivähoidon henkilöstön jakauma ammattiryhmittäin. Luvut sisältävät kaikkien Manner-Suomen kuntien päivähoidon henkilöstön.

3.2 Sijaiset ja varahoitojärjestelyt

3.2.1 Mahdollisuudet sijaisten palkkaamiseksi kunnissa

Sijaisjärjestelyjen toimivuus vaikuttaa oleellisesti päivähoidon henkilöstömitoituksen toteutumiseen. Kuluvalle toimintavuodelle on erillistä määrärahaa sijaisten palkkaamista varten varattu 88 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista. Määrärahan varaaminen oli yhtä yleistä kuntakoosta riippumatta.

Edellisen toimintavuoden (2004–2005) aikana pitkäaikaiset sijaisuudet saatiin täytettyä 94 prosentissa kunnista. Lyhytaikaisten sijaisten saatavuus oli merkittävästi vaikeampaa, sillä vain 61 prosentissa kunnista oli mahdollista palkata niitä riittävästi. Suurissa kunnissa oli enemmän ongelmia sijaisten riittävyydessä kuin pienissä kunnissa. Taulukosta 11. käy sijaisten riittävyys sekä lyhyihin että pitkiin sijaisuuksiin yksityiskohtaisemmin ilmi.

Taulukko 11. Sijaisten riittävyys kunnittain viimeisen toimintavuoden aikana.

N = 378	Lyhyihin sijaisuuksiin			Pitkiin sijaisuuksiin		
	Riittävästi	Ei riittävästi	EOS	Riittävästi	Ei riittävästi	EOS
Pienissä kunnissa	65,4 %	33,9 %	0,7 %	92,9 %	5,7 %	1,4 %
Keskisuurissa kunnissa	47,1 %	52,9 %	0,0 %	98,8 %	1,2 %	0,0 %
Suurissa kunnissa	40,0 %	50,0 %	10,0 %	100,0 %	0,0 %	0,0 %
Kaikissa kunnissa	**60,6 %**	**38,6 %**	**0,8 %**	**94,4 %**	**4,5 %**	**1,1 %**

Edellisen toimintavuoden aikana sijaisia oli kyselyn mukaan mahdollista palkata riittävästi sekä lyhyihin että pitkiin sijaisuuksiin 59 prosentissa kunnista. Niiden kuntien osuus, joissa ei ollut mahdollista palkata riittävästi sijaisia pitkäaikaisiin eikä lyhytaikaisiin sijaisuuksiin oli 4 prosenttia vastanneista kunnista.

3.2.2 Päiväkotien sijaisjärjestelyt

Päiväkotien henkilökunnan sijaisjärjestelyt olivat kyselyn mukaan varsin kirjavat. Yleisin tapa sijaisjärjestelyiden hoitamiseksi on kunnan tai päiväkodin sijaisrekisteri, jota käytettiin 52 prosentissa vastanneista kunnista. Sijaisrekisteri on usein käytännössä päiväkodin tai päivähoidosta vastaavan johtajan ylläpitämä lista aiemmin sijaisina olleista henkilöistä. Suurissa ja keskisuurissa kunnissa sijaisrekisteri oli käytössä yli 70 prosentissa kunnista. Kyselyn mukaan 21 prosentissa kunnista käytettiin palkattua, pysyvää sijaishenkilöstöä.

Tämä oli selvästi yleisempää suurissa kunnissa kuin pienissä. Sijaisten palkkaamista vältettiin 16 prosentissa kunnista päivähoidon sisäisin henkilöstösiirroin ja ylitöin. Vain noin 2 prosentissa kunnista sijaisten saatavuutta pyrittiin edistämään yhteistyössä lähikuntien kanssa. Muutamissa kunnissa lomautetut perhepäivähoitajat toimivat tarpeen mukaan sijaisina päiväkodeissa.

Taulukko 12. Päiväkotien sijaisjärjestelyt

N = 340	Sijaisrekisteri	Pysyviä sijaisia	Sisäisin järjestelyin	Lähikuntien kanssa
Pienet kunnat	44,2 %	14,5 %	19,4 %	2,1 %
Keskisuuret kunnat	75,3 %	37,6 %	8,2 %	1,2 %
Suuret kunnat	70,0 %	70,0 %	0 %	10,0 %
Kaikki kunnat	**51,9 %**	**21,2 %**	**16,4 %**	**2,1 %**

3.2.3 Perhepäivähoidon varahoitojärjestely

Perhepäivähoidon varahoitojärjestelyt eroavat selvästi kunnasta toiseen ja myös kunnan sisällä on erilaisia toimintatapoja. Kaikissa suurissa kunnissa perhepäivähoidossa oleville lapsille oli kyselyn mukaan sovittu tietty varahoitopaikka, mutta pienissä kunnissa vain 66 prosentissa oli tämä käytäntö.

Perhepäivähoidon varahoitopaikka oli 80 prosentissa kunnista muiden perhepäivähoitajien luona. Päiväkoteja käytti perhepäivähoidon varahoitopaikkoina 68 prosenttia kunnista. Isoissa ja keskisuurissa kunnissa päiväkoti oli useammin varahoitopaikkana kuin pienissä kunnissa. Ryhmäperhepäiväkoti oli 66 prosentissa vastanneista kunnista perhepäivähoidon varahoitopaikka. Monessa kunnassa varahoito on keskitetty ryhmäperhepäiväkotiin, joka huolehtii vain varahoidosta. Palkattua varahenkilöstöä käytettiin 24 prosentissa kunnista.

Myös vanhemmat järjestävät joissain kunnissa varahoidon, jolloin kunta yleensä hyvittää sen päivähoitomaksussa. Tämä vaihtoehto mainittiin 7 prosentissa kunnista. Perhepäivähoidon varahoitojärjestelyt johtivat joissain tilanteissa lasten ja henkilöstön välisen suhdeluvun ylityksiin (kts. s. 25).

4 PÄIVÄHOIDON VOIMAVAROJEN MITOITUS

4.1 Henkilöstömitoitus

Vuoden 1993 alusta päiväkotihoidossa luovuttiin lapsiryhmän koon määrittelystä ja siirryttiin henkilöstön ja lasten välisen suhdeluvun sääntelyyn. Yhdessä hoidettavien lasten määrää voidaan muuttaa vapaasti tilanteiden mukaan suhdeluvun toteutuessa. Henkilöstömitoitus on määritelty sekä päiväkoti- että perhepäivähoidossa.

Asetusmuutoksella tavoiteltiin tilannetta, jossa lähtökohtana on lasten hoitoon ja kasvatukseen käytettävissä olevan henkilöstön työpanos suhteessa lapsien tarvitsemaan hoitoon. Hoitopäivän aikana hoitopaikassa tulee olla käytettävissä niin monen henkilön kokonais-

työpanos kuin hoidossa olevien lasten määrä edellyttää. Päivähoitoyksikön johto on vastuussa työvoiman sijoittelusta hoitopäivän ajalle ottaen huomioon henkilöstön työaikojen pituudet verrattuna yksikön tavanomaiseen aukioloaikaan. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että henkilöstö sijoittuu erilaisiin työvuoroihin hoitopäivän ajalle. Paikalla ei ole samanaikaisesti koko hoitopäivän kaikki hoito- ja kasvatushenkilöt. Asetus ei mahdollista suhdeluvusta poikkeamista esimerkiksi henkilöstön sairaus- tai vuosiloman tai koulutukseen osallistumisen vuoksi.

Päivähoidosta annetun asetuksen 6 §:n mukaan päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on tehtävän edellyttämä kelpoisuus enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Enintään neljää alle kolmivuotiasta lasta kohden tulee päiväkodissa olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä mainittu kelpoisuus. Osapäivähoidossa yli kolmevuotiaita lapsia saa olla enintään 13 yhtä sellaista henkilöä kohti, jolla on edellä mainittu kelpoisuus.

Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa.

Kunta voi poiketa säädetystä suhdeluvusta, jos lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeaminen voi tapahtua siten, ettei lapsia ole jatkuvasti yhtäaikaisesti hoidossa enempää kuin kokonaissuhdeluku edellyttää.

Edelleen päivähoitoasetuksen (490/1990) 8 §:n mukaan perhepäiväkodissa voi hoitaja samanaikaisesti hoitaa enintään neljää kokopäivähoidossa olevaa lasta, perhepäivähoitajan omat alle kouluikäiset lapset mukaan luettuina. Näiden lisäksi ryhmässä voi olla hoidossa yksi esiopetuksessa oleva tai koulunkäynnin aloittanut lapsi.

Perhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi samanaikaisesti hoitaa enintään kahdeksaa lasta ja lisäksi kahta esiopetuksessa olevaa tai koulunkäynnin aloittanutta lasta.

Edelleen saman pykälän mukaan erityisistä syistä ja huomioon ottaen paikalliset olosuhteet kolme hoitajaa voi hoitaa samanaikaisesti enintään kahtatoista lasta. Tällöin yhdellä hoitajalla tulee olla tehtävän edellyttämä kelpoisuus.

Kun perhepäiväkodissa hoidetaan yhtä tai useampaa erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevaa lasta, tulee tämä ottaa huomioon perhepäiväkodissa samanaikaisesti hoidettavien lasten lukumäärässä, ellei tällaista lasta varten ole erityistä avustajaa.

4.1.1 Henkilöstömitoituksen seuranta

Kyselyyn vastanneissa kunnissa lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välisen suhdeluvun toteutumista seurattiin päiväkodeissa yleensä päivittäin tai viikoittain. Perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa yleisin seurantajakso oli kuukausi. Henkilöstön ja lasten välistä suhdelukua ei seurattu päiväkodeissa säännöllisesti 16 prosentissa kunnista. Kyselyn mukaan mitoituksen seuranta on nyt säännöllisempää kuin edellisessä selvityksessä 2001. Alla olevassa taulukossa on esitetty tarkemmin hoitomuodoittain, kuinka usein kunnallisessa päivähoidossa lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välistä suhdelukua seurataan.

Taulukko 13. Suhdeluvun seuranta

	Päivittäin /viikoittain	Kuukausittain	Vuosittain	Muuten	Ei säännöllistä seurantaa
Päiväkodit (336 kunnassa)	38,4 %	30,1 %	6,0 %	10,1 %	15,5 %
Perhepäivähoito (358 kunnassa)	30,7 %	51,4 %	1,4 %	10,3 %	6,1 %
Ryhmäperhepäivähoito (314 kunnassa)	37,9 %	43,3 %	4,1 %	7,6 %	7,0 %

Kuntien mukaan henkilöstömitoituksen toteutumista seurataan myös sijoitettaessa lapsia päivähoitopaikkaan ja tarpeen mukaan, kun lasten lukumäärässä tapahtuu muutoksia. Suhdeluvun seurannan tarpeeseen vaikuttaa oleellisesti päivähoitoyksikön koko, vuorohoidon tarve sekä lasten ja henkilöstön vaihtuvuus. Näin ollen etenkin pienemmissä yksiköissä ja pienemmissä kunnissa lasten ja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku on yleensä koko ajan tiedossa, vaikkei mitoituksen seuranta olisikaan säännöllistä.

4.1.2 Henkilöstömitoituksen toteutuminen

Vastaajia (päivähoidosta vastaavia viranhaltijoita) pyydettiin arvioimaan, miten henkilöstömitoitus heidän kunnassaan toteutuu. Koska kysely tehtiin kuntatasolla, ei sillä saatu yksityiskohtaisia tietoja siitä, miten henkilöstömitoitus on päivähoidon yksiköissä toteutunut. Yksittäisessä kunnassa saattaa olla vaihtelua eri päivähoidon yksiköiden välillä. Arvioon vaikuttaa myös se, millä tarkkuudella kunnassa mitoitusta seurataan. Kuten edellä todettiin valtaosa kunnista seuraa mitoituksen toteutumista päivittäin tai kuukausittain.

Kuntien oman arvion mukaan lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku toteutui kuntien päivähoidossa viimeisen toimintavuoden aikana pääosin hyvin. Oheisissa kuvioissa on esitetty kuntien arviot hoitomuodottain.

Kuva 2. Suhdeluvun toteutuminen päiväkodeissa

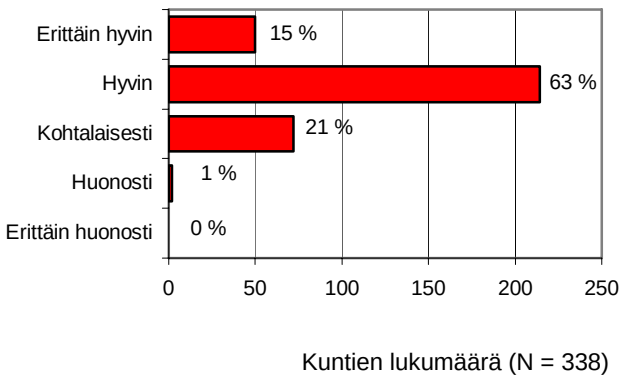

Päiväkotien osalta lasten ja hoitoja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku toteutui viimeisen toimintavuoden aikana erittäin hyvin noin 15 prosentissa kunnista. Kyselyn mukaan mitoitus toteutui erittäin hyvin tai hyvin 78 prosentissa vastanneista kunnista. Suurimmissa kunnissa (yli 75 000 asukasta) vastaava luku oli 90 prosenttia eli kuntien oman arvion mukaan suurimpien kuntien päiväkodeissa suhdeluku toteutui keskimääräistä paremmin. Ainoastaan kaksi pientä kuntaa ilmoitti, että suhdeluku toteutui päiväkodeissa huonosti.

Perhepäivähoidossa lasten ja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku toteutui keskimäärin hieman huonommin kuin päiväkodeissa. Niistä kunnista, joissa oli perhepäivähoitoa, 14 prosenttia arvioi, että mitoitus toteutui erittäin hyvin ja 57 prosenttia kunnista arvioi mitoituksen toteutuneen erittäin hyvin tai hyvin. Vastaavasti noin viidessä prosentissa kunnista tilanne oli viimeisen toimintavuoden aikana huono tai erittäin huono.

Kuva 3. Suhdeluvun toteutuminen perhepäivähoidossa

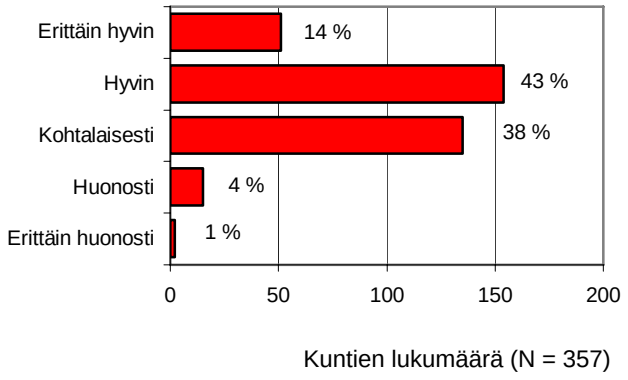

Suurista kunnista seitsemän kymmenestä arvioi, että suhdeluku toteutui perhepäivähoidossa erittäin hyvin. Muiden kolmen suuren kunnan arvion mukaan suhdeluku oli toteutunut hyvin tai kohtalaisesti. Pienissä ja keskisuurissa kunnissa arvioitiin, että lasten ja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku oli toteutunut tätä huonommin.

Kuva 4. Suhdeluvun toteutuminen ryhmäperhepäiväkodeissa

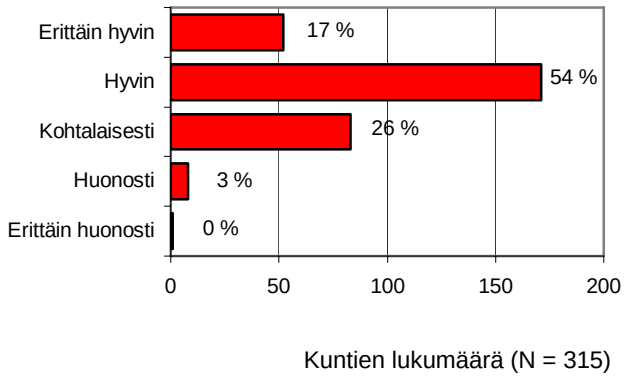

Ryhmäperhepäivähoidon osalta 17 prosenttia vastanneista kunnista arvioi, että suhdeluku on toteutunut viimeisen toimintavuoden aikana erittäin hyvin. Hyvin tai erittäin hyvin se oli toteutunut 71 prosentissa kunnista. Suurista kunnista kaikki vastanneet arvioivat tilanteen hyväksi tai erittäin hyväksi.

Kaiken kaikkiaan suurissa kunnissa toteutui lasten ja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku paremmin kaikissa päivähoitomuodoissa kuin pienissä ja keskisuurissa kunnissa.

Tavallisin este säädetyn mitoituksen toteutumiselle oli päiväkodeissa lyhytaikaisten sijaisten saatavuus erityisesti äkillisissä tilanteissa. Myös pätevän henkilökunnan saatavuus ja päiväkodin toimiminen varahoitopaikkana oli joissain kunnissa syynä suhdeluvun ylittymiseen. Tämän lisäksi lasten pitkät hoitoajat ja päiväkodin pitkät aukioloajat hankaloittavat henkilökunnan työvuorojen järjestelyä ja nykyisen asetuksen soveltaminen pidennetyn aukiolon yksiköissä oli vastaajien mukaan ongelmallista.

Kommentteja suhdeluvun toteutumisesta päiväkodeissa:

> *Kunnan johtamisjärjestelmä ja päivähoidon laatu ei koostu suhdeluvun seurannasta. Pääsääntöisesti ryhmäkokoja ei ole kasvatettu, vaikka ryhmässä olisi lapsia, joilla sovittuja hoitopäiviä 17 tai vähemmän. Monet ryhmät toimivat perhepäivähoidon varapaikkoina ja tässä on joustoa, jolloin ryhmäkoko ei kasva liian suureksi. Kunnalle ei pitäisi määritellä liian tiukkoja rajoja lakisääteisyyden täyttämiseksi vaan sijaisen järjestelyyn pitäisi olla 1–2 päivää aikaa, koska pääkaupunkiseudulla sijaisten saanti on vaikeaa. Kunnassa on päiväkodeissa resurssilastenhoitajia ja päiväkotiapulaisia jokaisessa päiväkodissa, mikä turvaa henkilöstön poissaoloja. (keskisuuri kunta)*

Päättäjät tuijottavat liikaa päivähoidon suhdelukua. Käytännön arki ei kuitenkaan pelitä samalla tavalla. (pieni kunta)

Suhdeluku toteutuu parhaiten lapsen hoitopäivän keskellä, jolloin henkilöstöä on eniten läsnä. Aamut ja iltapäivät ovat aikoja, jolloin suhdeluku voi ylittyä. Henkilöstön äkillisissä sairaustapauksissa suhdeluku ei myöskään toteudu. (pieni kunta)

Suurimmat pulmat suhdeluvun toteutumisessa on ympärivuorokautisessa hoidossa, jossa lasten pitkät hoitopäivät eivät koordinoidu henkilöstön työajan mukaisesti. Henkilöstömitoitusta on haluttu tulkittavaksi tunti tunnista periaatteella, joka on toiminnallisesti ja taloudellisesti epärealistinen ratkaisu Suomessa, jossa on jo eurooppalaisittain erittäin välji henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku. (suuri kunta)

Perhepäivähoidon varahoidon järjestämistä pidettiin kunnissa ongelmallisena ja yllättävät hoitotarpeet aiheuttavat ryhmäkoon ylityksiä. Pienemmissä kunnissa koordinoidun varahoitojärjestelmän luominen voi olla erittäin vaikeaa aluerakenteesta ja pienistä lapsimääristä johtuen. Esiopetusikäisten ja myös muiden osapäiväisesti päivähoitoa tarvitsevien lasten sijoitus perhepäivähoitoon aiheuttaa monesti ylityksiä suhdeluvussa. Useammassa vastauksessa toivottiin, että perhepäivähoidon viidenneksi lapseksi voitaisiin sijoittaa myös muu kuin esiopetuksessa oleva osapäivähoitoa tarvitseva lapsi. Kuten päiväkodeissakin, aiheuttaa vanhempien työn epäsäännöllisyys ja sen lisääntyminen ongelmia myös perhepäivä- ja ryhmäperhepäivähoidossa.

Kotonaan lapsia hoitavien perhepäivähoitajien saatavuus ja ikääntymisen mukanaan tuomat pidentyneet sairauslomat ovat monessa kunnassa suuri haaste. Myös sisarusten sijoittaminen samaan hoitopaikkaan aiheutti kyselyn mukaan monessa kunnassa suhdeluvun ylityksiä. Usean vastaajan mukaan tilanne on parantunut 1.8.2005 lähtien merkittävästi, kun perhepäivähoitajien uusi palkkausjärjestelmä[9] tuli käyttöön. Uudessa palkkausjärjestelmässä perhepäivähoitajan palkka määräytyy kunnan hoitajalta varaamien hoitopaikkojen määrän mukaan.

Esimerkkejä mitoituksen ongelmista perhepäivä- ja ryhmäperhepäivähoidon osalta:

Paljon hoidossa lapsia, joilla alle 5 tunnin hoidontarve. Jos suhdelukua noudattaa kirjaimellisesti, jää perhepäivähoitajan palkka todella pieneksi. (pieni kunta)

Maaseudulla on isot perheet ja sisarusten sijoittaminen samaan hoitopaikkaan voi aiheuttaa ylityksiä. Uusia hoitajia ei ole helpolla saatavissa. (pieni kunta)

Varahoidon tietoinen kehittäminen mahdollistaa mitoituksessa pysymisen. Hoitajien palaute on myös positiivinen. (keskisuuri kunta)

Ryhmäperhepäivähoidossa ongelmat mitoituksen toteutumisessa olivat odotetusti hyvin samanlaisia kuin päiväkodeissa ja perhepäivähoitajilla. Esiin nousivat erityisesti lasten hoitoaikojen vaihtuvuus ja pitkät hoitopäivät, vuorohoidon järjestelyt ja sijaisten saatavuus. Useissa kunnissa ryhmäperhepäivähoitokoti toimi keskitettynä varahoitopaikkana, jonka takia ryhmäkoko toisinaan ylitettiin. Kaikkien päivähoitomuotojen osalta pidettiin lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön mitoituksen kannalta valitettavana vanhempien työstä tai

[9] Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus (KVTES), Liite 12 A.

muusta aiheutuvaa hoitoaikojen ennakoimatonta vaihtelua. Sen arveltiin lisääntyneen viime vuosien aikana.

4.2 Päiväkotien voimavarojen mitoitus

Henkilöstön ja lasten suhdelukujen seuraamisen välineiksi etenkin suuret kunnat ovat ottaneet käyttöön päivähoidon täyttö- ja käyttöasteet sekä määritelleet näille tavoitearvot. Täyttöasteella tarkoitetaan päivähoidon yksikössä kirjoilla olevien lasten määrää suhteessa henkilöstön määrän mahdollistamaan lasten enimmäismäärään. Käyttöasteella tarkoitetaan lasten ja henkilöstön todellisen läsnäolon suhdetta. Määrittelyissä voi tosin olla kuntakohtaisia eroja.

Niistä kunnista, joissa on päiväkoti, päiväkotien täyttöastetavoite oli määritetty noin joka neljännessä kunnassa. Päiväkotien käyttöastetavoitteen määrittely oli hieman yleisempää: se oli käytössä 30 prosentissa kunnista. Erityisesti käyttöastetavoitteen määrittely oli merkittävästi yleisempää isoissa ja keskisuurissa kunnissa kuin pienissä kunnissa.

Vuonna 2001 toteutetussa edellisessä kyselyssä täyttöaste oli määritelty keskimäärin yhtä useassa kunnassa kuin nyt. Nyt tehdyn kyselyn perusteella suurista kunnista kolme on luopunut täyttöastetavoitteen määrittelystä tänä aikana. Käyttöastetavoite oli vuonna 2001 määritelty 37 prosentissa kunnista.

Taulukko 14. Täyttöaste- ja käyttöastetavoitteen määrittäminen

N = 340	Täyttöastetavoite määritetty			Käyttöastetavoite määritetty		
	Kyllä	Ei	EOS	Kyllä	Ei	EOS
Pienissä kunnissa	19,5 %	78,5 %	2,0 %	21,1 %	75,2 %	3,7 %
Keskisuurissa kunnissa	39,3 %	57,1 %	3,6 %	50,0 %	42,9 %	7,1 %
Suurissa kunnissa	40,0 %	50,0 %	10,0 %	70,0 %	30,0 %	0 %
Kaikissa kunnissa	**25,0 %**	**72,4 %**	**2,6 %**	**29,7 %**	**65,9 %**	**4,4 %**

Kyselyn mukaan ehdottomasti yleisin käytetty täyttöastetavoite oli 100 prosenttia, ja noin kolme neljästä vastanneesta kunnasta sovelsi sitä. Suurin täyttöastetavoite oli 110 prosenttia ja pienin 80 prosenttia keskiarvon ollessa 99 prosenttia. Kahdeksassa pienessä ja keskisuuressa kunnassa täyttöastetavoite oli yli 100 prosenttia. Kolmessatoista kunnassa tavoite oli alle 100.

Yleisimmin mainitut käyttöastetavoitteet olivat 85 ja 90 prosenttia keskiarvon ollessa 87 prosenttia. Kuntien käyttämät käyttöastetavoitteet vaihtelivat välillä 75–100 prosenttia.

Kyselyssä tiedusteltiin kunnan päiväkodeissa toteutunutta suurinta ja pienintä käyttöastetta tammi-maaliskuussa 2005.. Alin toteutunut käyttöaste vaihteli tarkastelujaksolla kunnissa 21 prosentista 97 prosenttiin.

Taulukko 15. Suurin toteutunut päiväkotikohtainen käyttöaste tammi–maaliskuussa 2005.

N = 108	Alle 90 %	90–100 %	Yli 100 %
Pienet kunnat	42,9 %	26,8 %	30,4 %
Keskisuuret kunnat	24,4 %	31,1 %	44,4 %
Suuret kunnat	14,3 %	42,9 %	42,9 %
Kaikki kunnat	**33,3 %**	**29,6 %**	**37,0 %**

Silloin, kun käyttöaste ylittää 100 prosenttia, asetuksessa määritelty lasten ja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku ei toteudu ja henkilöstöä on liian vähän paikalla suhteessa läsnä oleviin lapsiin. Suurin toteutunut päiväkotikohtainen käyttöaste oli kyselyn mukaan eräässä suuressa kunnassa 127 prosenttia. Kyselyyn osallistuneissa kunnissa käyttöaste oli alimmillaan tarkastelujaksona eli tammi–maaliskuussa 2005 64 prosenttia. Yllä olevasta taulukosta käy ilmi, millaisia käyttöasteita kunnissa oli suurimmillaan tammi–maaliskuussa 2005.

Käyttö- ja täyttöasteen lisäksi muita mittareita päiväkotien lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välisen suhdeluvun seurantaan oli käytössä 16 prosentissa vastanneista kunnista. Useimmin mainittiin esimerkiksi lasten ja henkilöstön kokonaislukumäärän suhteen ja lasten läsnäolopäivien seuranta. Myös erilaisia teho- ja kustannusmittareita käytettiin satunnaisesti.

4.2.1 Henkilöstömitoitus esiopetuksen yhteydessä

Silloin, kun päiväkodissa järjestetään perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoa, on kokopäiväisessä hoidossa esiopetuksen lisäksi olevien lasten ja hoitohenkilöstön suhdeluku kuntien vastausten mukaan pääosin sama kuin muilla päivähoidossa olevilla yli kolmevuotiailla eli 1 : 7. Kyselyn mukaan tätä suhdelukua sovellettiin yli 95 prosentissa vastanneista kunnista.

Kun perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen osallistuva lapsi on esiopetuksen lisäksi päivähoidossa osapäiväisesti, on sovellettava mitoitus noin 60 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista 1 : 7. Noin 35 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista sovellettava suhdeluku oli osapäiväisesti päivähoidossa olevien esiopetukseen osallistuvien osalta 1 : 13.

Kunnat pitivät nykyistä säätelyä pääosin riittävänä tilanteessa, jossa päiväkodissa järjestetään perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoa. Noin 31 prosenttia vastanneista kunnista arvioi, ettei nykyinen sääntely ole riittävän selvä. Suurissa kunnissa tämä osuus oli 50 prosenttia. Yleisin parannusehdotus oli, että suhdeluvun tulisi olla sama yli ja alle viiden tunnin hoidossa silloin, kun lapsi osallistuu perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon. Moni vastannut kunta ihmetteli, miksi esiopetus ja päivähoito tulee erotella henkilöstömitoituksen osalta. Yleinen mielipide oli myös, että esiopetuksessa ja päivähoidossa tulisi olla sama kasvatushenkilöstön ja lasten välinen suhdeluku.

> *Päivähoitoa tarvitsevien esikoululaisten suhdeluku tulisi olla 1 : 7, koska ovat koko päivän paikalla. (pieni kunta)*
> *Asetuksella tulisi täsmentää, huomioiden lasten ikä ja siihen tarvittava resurssi ja toiminnan luonne. (suuri kunta)*

Hoitoajalla ei pitäisi olla merkitystä suhdelukuun. (pieni kunta)

Jako kokopäivä- ja puolipäivälapsiin ei tänä päivänä ole toimiva. Osaviikkoisten lasten määrä on noin 35 % päiväkotilapsista. Vaikea kysymys. (keskisuuri kunta)

Jos lapsi on esiopetuksen lisäksi päivähoidossa, suhdeluku tulisi olla koko päivän sama kuin jos lapsi on kokopäivän päivähoidossa. Osapäivä (esiopetus + päivähoito) max 5 h/pv: ryhmäkoko 13 lasta/kasvatushenkilö. Jos lapsi/lapset on kokopäiväisesti (esiopetus+päivähoito) yli 5h/pv: ryhmäkoko 7 lasta/kasvatushenkilö. Lisäksi päiväkodeissa tulisi joka toisella kasvatushenkilöllä olla vähintään lto/kasvatustieteen kandidaatin/sosionomi AMK tutkinto. (keskisuuri kunta)
Lapsiryhmän maksimikoko olisi ehdottomasti määriteltävä! (pieni kunta)

Nykyinen sääntely 1 : 13 osapäivähoidossa koskee lapsia jotka todellisuudessa ovat läsnä alle 5h/pv. Esikoululaiset ovat läsnä päiväkodissa koko päivän, vaikka heidät luetaan osahoitoisiksi esiopetuksen vuoksi. Kunnassamme esiopetustoiminta on koulutustoimen alaista toimintaa. Sääntelyyn pitäisi lisätä se, mitä opetuspuolella on sanottu esiopetusryhmien suhdeluvusta. (pieni kunta)

Suhdeluvun päivähoidossa ja esiopetuksessa tulisi olla sama, vrt. esiopetuksen maksimiryhmäkokosuositus 20. (suuri kunta)

4.2.2 Henkilöstömitoitus päiväkotien osapäivähoidossa

Lainsäädännön mukaan päiväkodeissa tulee olla 13 osapäivähoidossa olevaa lasta kohden vähintään yksi ammatilliset kelpoisuusehdot täyttävä henkilö. Kunnilta kysyttiin, millaisia vaikutuksia aiheutuisi siitä, jos osapäivähoidossa oleviin lapsiin sovellettaisiin päiväkodeissa samaa suhdelukua kuin kokopäivähoidossa oleviin, eli 1 : 7.

Suurin osa vastaajista arvioi, että vaikutukset olisivat lasten kannalta positiivisia, koska muutos toisi lisää aikaa lasta kohden. Tämä mahdollistaisi toiminnan pienemmissä ryhmissä ja sen arvioitiin kohottavan päivähoidon laatua. Noin joka viidennessä kunnassa muutoksesta ei aiheutuisi vaikutuksia, sillä osapäivähoidossa ei sovelleta erillistä mitoitusta. Muutos johtaisi henkilöstön lisäämiseen valtaosassa kunnista, laskisi hoitajakohtaista työmäärää ja parantaisi työssä jaksamista.

Lapsiryhmät pienenevät, jolloin nykyisillä resursseilla voitaisiin järjestää päivähoitoa vain noin puolelle nykyisistä osapäivähoidon tarvitsijoista. (suuri kunta)

Toiminta olisi paljon turvallisempaa ja mielekkäämpää, jos lapsia olisi paikalla samanaikaisesti seitsemän eikä 13. (pieni kunta)

Lasten kannalta paljon parempi. (pieni kunta)

Työntekijän jaksamista auttava. Turvallisuutta ja työrauhaa lisäävä vaikutus. Enemmän aikaa lapselle. (pieni kunta)

Kuntien enemmistö arvioi, että erillisestä mitoituksesta luopuminen nostaisi kustannuksia. Eniten kustannukset nousisivat niissä kunnissa, joissa päivähoidon henkilöstö- ja tilamitoituksessa ei ole väljyyttä; eli suurissa kunnissa. Myös osapäiväisessä hoidossa olevien lasten osuus vaihtelee merkittävästi kunnasta toiseen, ja täten myös kustannukset.

Tarvitaan lisää tiloja, joiden kustannukset olisivat merkittävät. Tarvitaan lisää henkilöstöä, jonka kustannukset noin 3,5 miljoonaa euroa. (suuri kunta)

Kunnallisen päivähoidon menot lisääntyisivät 2,3 miljoonaa euroa. (suuri kunta)

Vuositasolla 80 000 – 90 000 €. (keskisuuri kunta)

Henkilöstömenoihin noin 7,5 % korotus. (pieni kunta)

Palkkausmenot suuremmat, mutta jospa panostaminen henkilökuntaan ja pienempään lapsiryhmään toisi säästöjä jatkossa esim. kuntoutuksellinen, kouluvalmius. (pieni kunta)
Ei vaikutuksia nykyiseen tilanteeseen. Jatkossa kyllä, jos osapäiväryhmiä perustetaan, esim. kotona olevien vanhempien lapsia on yhä kasvavassa määrin päivähoidossa. Heidän osaltaan subjektiivisen oikeuden määrittely päivittäisen hoitoajan suhteen olisi selkeyttävää palvelujen järjestämisen kannalta. (keskisuuri kunta)

4.2.3 Tilapäinen henkilöstömitoituksesta poikkeaminen päiväkodeissa

Päivähoitoasetuksen 6 §:n 5 momentin mukaan kunta voi poiketa päiväkodin henkilöstömitoituksesta, jos lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeaminen voi tapahtua siten, ettei lapsia ole jatkuvasti yhtäaikaisesti hoidossa enempää kuin kokonaissuhdeluku edellyttää.

Päivähoitoasetuksen säätelystä poiketen yleisimmät syyt tämän niin sanotun poikkeusmomentin soveltamiseen olivat kyselyn mukaan henkilöstöön liittyviä. Tavallisimpia perusteluja henkilöstömitoituksen ylittämiselle olivat henkilöstön sairaustapaukset tai henkilöstön osallistuminen koulutukseen, kokoukseen tai muuhun vastaavaan. Sairaus oli syynä suhdeluvusta poikkeamiseen usein tai melko usein 42 prosentissa vastanneista kunnista. Suurissa kunnissa vastaava luku oli 60 prosenttia. Koulutuksen tai muun vastaavan syyn takia suhdeluvusta poikettiin yhtä usein. Asetuksen tarkoittama lasten läsnäolosta aiheutuva syy soveltaa poikkeusmomenttia oli perusteluna usein tai melko usein 23 prosentissa kunnista. Noin puolessa kunnista tämä oli harvoin syynä ja 16 prosentissa ei koskaan. Alla olevassa taulukossa vastaukset on esitetty kootusti.

Taulukko 16. Poikkeusmomentin soveltamiseen johtaneet tilanteet

N = 340	Usein	Melko usein	Harvoin	Ei koskaan	Tyhjä / EOS
Osa-aikaisia lapsia on samanaikaisesti paikalla ennakoitua enemmän	4,7 %	18,2 %	54,7 %	15,9 %	6,5 %
Osa henkilöstöstä on sairaana, eikä sijaista saada	5,3 %	36,5 %	48,8 %	4,1 %	5,3 %
Osa henkilöstöstä on koulutuksessa, kokouksessa tai muussa vastaavassa	6,5 %	35,0 %	47,1 %	5,3 %	6,2 %
Sijaisia ei voida palkata henkilöstön vuosilomien ajaksi	7,9 %	9,7 %	45,3 %	30,3 %	6,8 %
Päiväkoti on perhepäivähoidon varahoitopaikka	5,0 %	20,3 %	54,7 %	13,8 %	6,2 %
Henkilöstön työaikaan liittyvät syyt	7,6 %	22,9 %	49,4 %	12,9 %	7,1 %
Jokin muu tilanne	1,8 %	2,9 %	31,2 %	11,8 %	52,4 %

Suurissa kunnissa henkilöstön sairauspoissaolo oli syynä poikkeusmomentin soveltamiseen selvästi useammin kuin pienissä ja keskisuurissa kunnissa. Sijaisten saatavuusongelmat sen sijaan olivat syynä useammin pienissä ja keskisuurissa kunnissa. Myös henkilöstön työaikaan liittyvät syyt olivat tavallisempia pienissä ja keskisuurissa kunnissa kuin suurissa kunnissa.

Kyselyssä tiedusteltiin myös, millaisia taloudellisia vaikutuksia kunnissa arvioitaisiin olevan sillä, jos poikkeusmomentista luovuttaisiin. Selvä enemmistö vastanneista arvioi, että päivähoidon kustannukset tulisivat nousemaan. Kaikkien suurten kuntien mukaan kustannukset nousisivat selvästi.

> *Lisätilojen kustannuksia on vaikea arvioida. Toteutuva käyttöaste olisi noin 85 %, jolloin päivähoidon kustannukset nousisivat noin 12 miljoonaa euroa vuodessa. Yksityisen hoidon tukia tai kuntalisiä tulisi nostaa. (suuri kunta)*
>
> *Selvityksen mukaan ns. lisäpaikkojen poistaminen ja uusien hoitopaikkojen perustaminen sekä ylläpitokustannukset olisivat kunnassamme 1 422 454 euroa. (suuri kunta)*
>
> *Palkkamenojen kasvu 1 henkilö/talo. (pieni kunta)*
>
> *Kuntatasolla vuosittain asetettua 89 % käyttöastetavoitetta ei saavuteta nytkään, joten suhdeluvusta poikkeamisesta luopuminen lisää merkittävästi päivähoitomenoja kunnissa. (suuri kunta)*
>
> *Henkilöstömenot kasvavat huomattavasti, tarvitaan lisätilaa, jopa uusia päiväkoteja. (keskisuuri kunta)*
>
> *Onhan se selvää säästöä jos pysyisi aina pitämään ryhmäkoon täytenä, meillä ei vain ole "hyllyllä" odottamassa täyttölapsia. Säästöjen hakuun olen ehdottamassa mieluummin kotona olevien vanhempien lasten päivähoidon käyttämisen rajoittamista. (pieni kunta)*
>
> *Työntekijät jaksaisivat paremmin eläkeikään asti. Työkyvyttömyyseläkkeet kalliita kunnalle. Menoja vastaavasti tulee siitä, että hoitopaikkoja pitäisi olla enemmän, henkilökuntaa enemmän - jos lapsiryhmien kokoa ei kasvateta nykyisestä tai jopa pienennetään. (pieni kunta)*

Poikkeusmomentista luopumisen toiminnalliset vaikutukset olisivat sitä vastoin myönteisiä kuntien enemmistön mukaan, ennen kaikkea lasten yksilöllinen huomioon ottaminen lisääntyisi ja hoitotilanne rauhoittuisi. Yleisesti arveltiin, että henkilöstöön momentin mahdollinen kumoaminen vaikuttaisi myönteisesti; työmäärää ja -rasitusta vähentävästi.

> *Lasten yksilöllisempi huomioiminen ja pienryhmätoiminnan mahdollistaminen. (suuri kunta)*
>
> *Päiväkotia ei voisi enää käyttää varahoitopisteenä. Lasten hoitopäivämuutoksiin ei pystyttäisi enää vastaamaan, päiväkotiin valitaan vain lapsia, joilla on säännölliset hoitopäivät viisi päivää viikossa. (pieni kunta)*
>
> *Ryhmien määrää olisi lisättävä, mikä tarkoittaa kustannusten nousua. Ainakin kunnassa, jossa on jatkuvasti jonossa asiakkaita, tilanne vain pahenisi entisestään, kun ei enää saisi käyttää harkintaa lasten sijoittelussa ryhmiin, joissa on esim. 10 hoitopäivää käyttäviä lapsia, ja näitä on paljon, koska vanhemmat valitsevat usein lapsen hoidontarpeeksi juuri 10pv/kk, kun äiti jää äitiyslomalle tai jompikumpi vanhemmista jää työttömäksi. (keskisuuri kunta)*

Momentin olemassaolo mahdollistaa pysyvämmät ryhmät ja pysyvämmät hoitajasuhteet. (pieni kunta)

Päivähoidon varahoitojärjestelyt vaikeutuisivat; lapsilla useampia varahoitopaikkoja. (pieni kunta)
Joustavuuden mahdollisuus on välttämätön, koska lasten hoitoajat vaihtelevat jatkuvasti vanhempien epäsäännöllisen työaikojen lisääntyessä. (keskisuuri kunta)

Toiminta voisi oli tosi lapsilähtöistä ja tukea tarvitsevat lapset voisi huomioida paljon paremmin. (pieni kunta)

Meillä nytkin lasten määrä vaihtelee huomattavasti. Aika vaikea on nyt laskea, mikä on "huomattavasti vähäisemmät". (pieni kunta)

Selkiyttäisi täyttöä ja käyttöasteen seurantaa, edellyttäisi varahenkilöjärjestelmää. Jos momentti kumottaisiin, olisi käytännössä vaikea selviytyä päivän ääripäistä lain edellyttämällä tavalla. (keskisuuri kunta)

4.2.4 Tilojen mitoitus päiväkodeissa

Laissa lasten päivähoidosta (6 §) todetaan, että päivähoidon tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla lapselle, lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva. Ohjeita päiväkotien tiloista annetaan myös terveydensuojelulaissa sekä rakentamismääräyskokoelmassa. Yksityiskohtaisia säännöksiä päivähoidon tiloista ei ole, vaan kunnan terveys-, ympäristö- ja paloviranomaisten tehtävänä on yhteistyössä päivähoidon viranhaltijoiden kanssa valvoa päivähoidon tilojen soveltuvuutta ja kuntoa.

Nyt tehdyn kyselyn perusteella noin 55 prosentissa kunnista on tehty omia päätöksiä tai linjauksia päivähoidon tiloista suhteessa lapsimäärään. Aiemmassa kyselyssä vuonna 2001 vain 14 prosentilla kunnista oli päätöksiä tilojen mitoitukseen liittyen. Tavallisimmin tilojen mitoituksen apuna käytetään tilakohtaista enimmäispaikkalukua. Päiväkotien enimmäispaikkaluku oli määritetty 112 kunnassa. Lapsikohtaista vähimmäisneliömäärää sovellettiin 27 kunnassa. Lapsikohtainen vähimmäisneliömäärä vaihteli kunnittain neljän ja kymmenen neliömetrin välillä keskiarvon ollessa 7,5 m^2. Tilojen määrittelyssä on kuntakohtaisia eroja. Kyselyn perusteella joissain kunnissa käytetään tilojen mitoituksessa edelleen Sosiaalihallituksen laatimaa *Päivähoidon toimitilojen suunnittelu* -ohjeistoa vuodelta 1980.

Niissä kunnissa, joissa oli käytössä päiväkotikohtainen enimmäispaikkaluku, se voitiin ylittää noin 71 prosentissa. Suurissa kunnissa enimmäispaikkaluku oli tiukemmin määritelty ja vain kolmen suuren kunnan mukaan se oli mahdollista ylittää. Tavallisesti enimmäispaikkaluvusta voidaan joutua joustamaan esimerkiksi akuuteissa varahoitotilanteissa tai kun monet epäsäännöllisesti hoidossa olevat lapset tarvitsevat hoitoa samanaikaisesti. Myös kesälomat ja vuorohoito johtavat tilakohtaisen maksimipaikkaluvun ylityksiin joissain kunnissa.

Kunnista 63 prosenttia arvioi, että päiväkodin koko vaikuttaa toiminnan organisointiin. Joissain kunnissa liian pienet tilat aiheuttavat ongelmia, kun tiloja pitää jakaa ja käyttää vuorotellen. Pieni yksikkö on myös haavoittuvaisempi esimerkiksi vuorohoitotilanteissa. Suurissa päiväkodeissa johtajan toimenkuva on usein vain hallinnollinen, kun taas pienemmissä päiväkodeissa johtajat työskentelevät myös hoito- ja kasvatustehtävissä.

4.2.5 Päiväkotien kehityssuunnitelmat

Kyselyn mukaan kunnissa oli paljon erilaisia suunnitelmia päiväkotien kehittämiseksi. Yleisin kehittämisalue on kunnan varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen, sen prosessointi ja seuranta. Erityispäivähoidon kehittäminen nousee esiin myös monen kunnan vastauksissa, samoin seudullinen yhteistyö. Monessa kunnassa ollaan esiopetusta järjestämässä uudelleen; usein koulujen yhteyteen. Myös vuorohoitojärjestelyjen kehittäminen ja turvallisuussuunnitelmat ovat työn alla. Joissain kunnissa ollaan parhaillaan käynnistämässä tai laajentamassa avointa päiväkotitoimintaa. Päiväkotitoimintaa laajennetaan noin joka neljännessä kunnassa. Vain harvassa kunnassa kehittämiseen liittyy yksityisten päivähoitopalveluiden lisääminen.

> *Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma valmistuu vuonna 2006, yksikköjen varhaiskasvatussuunnitelmat valmistuvat 2006–2007. Tärkeimpiä asioita ovat: vanhempien osallisuuden lisääminen, maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen vaikuttavuuden arviointi. Päivähoidon johtamisrakenteen kehittämistä jatketaan. Vuonna 2006 johtajien määrää vähennetään ja kaikki päiväkodin johtajat ovat jatkossa hallinnollisia johtajia. Tavoitteena: Päiväkodin johtaminen on ammatillinen tehtävä, jota ei suoriteta lapsiryhmätyön ohessa; Tarkoituksenmukaiset ja hallittavat yksikkökokonaisuudet; Perhepäivähoidon ohjauksen vahvistaminen; Johtamisrakenteen muutokset toteutuvat kustannusneutraalisti Päiväkotien määrä vähenee lasten vähenemisen ja tilakäytön tehostumisen myötä. Uusille alueille rakennetaan päiväkoteja. Yksityisen hoidon tuen määrää pyritään lisäämään. (suuri kunta)*
>
> *Jatkossa uusille asuinalueille, johon tarvitaan päiväkoti ja koulu, on suunnitteilla oppimiskeskuksia, joissa on mahdollista rakentaa joustavia oppimispolkuja jokaiselle lapselle (joustava koulunaloitus)ja toiminnallisia yhteistyömuotoja varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen välille (pienten lasten koulu). Avointa toimintaa, perhe- tai asukaspuistojen muodossa, joissa toimintaa järjestetään vauvasta vaariin. (keskisuuri kunta)*
>
> *Lasten määrän vähentyessä pyritään suhteuttamaan lapsimäärä/henkilöstö ja siirtämään henkilöstöä kunnan muille sektoreille. (pieni kunta)*
>
> *Päivähoito on osa kaupungin lasten ja nuorten palvelujen prosessia. Päivähoidon ja perusopetuksen tiivis hallinnollinen yhteistyö ja verkostoituminen kehittyvät. Päiväkotijohtajuus perusammattina on tietyn päivähoitoyksikön (kokonaisuus) johtamista sisältäen pk-toimintaa, perhepäivähoito, leikkitoimintaa ja esiopetusta. Esiopetussuunnitelma osaksi perusopetuksen opetussuunnitelmaa ja varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen valtakunnallisten suositusten mukaisiksi. Päivähoidon ydinprosessit "Varhaiskasvatus" ja "Asiakkuuden synty" osa jokaisen päivähoidon työntekijän perustehtävää. Laadunarviointi ja arviointimenetelmien sekä vaikuttavuuden kehittäminen yhdessä perusopetuksen kanssa tulevina vuosina. (suuri kunta)*

4.3 Voimavarojen mitoitus perhepäivähoidossa

Päivähoitoasetuksen mukaan hoitaja voi perhepäiväkodissa hoitaa samanaikaisesti enintään neljää kokopäivähoidossa olevaa lasta, perhepäivähoitajan omat alle kouluikäiset lapset mukaan luettuina. Näiden lisäksi ryhmässä voi olla hoidossa yksi esiopetuksessa oleva tai koulunkäynnin aloittanut lapsi.

Selvityksessä kysyttiin, tulisiko päivähoitoasetuksen 8 §:n 1 momentissa säädettyä perhepäivähoidossa samanaikaisesti hoidossa olevien lasten määrää muuttaa osapäivähoidossa

olevan lapsen osalta. Eniten ongelmia on herättänyt osapäiväisen lapsen ikä. Vastanneista kunnista ainoastaan 14 prosenttia piti nykyistä säätelyä toimivana. Yli 75 000 asukkaan kunnista yksikään ei pitänyt sääntelyä osapäiväisen lapsen osalta toimivana. Vuonna 2001 kunnista 41 prosenttia piti sääntelyä toimivana.

Perhepäivähoitajan palkkauksen ja toiminnan sujuvuuden kannalta mitoitusta pidettiin liian jäykkänä. Suurin osa vastaajista (64 %) oli sitä mieltä, että osapäivähoidossa olevan lapsen ikää ei tulisi määritellä. Isojen kuntien osalta vastaava osuus oli 90 prosenttia. Useassa kunnassa on ongelmana se, ettei esiopetusikäistä lasta löydy perhepäivähoitoon, sillä näiden lasten hoito on tavallisimmin keskitetty esiopetuspaikan/koulun yhteyteen. Näin osapäiväinen hoitopaikka jää käyttämättä, mikä pienentää hoitajan palkkaa. Osapäivähoidossa olevan lapsen iän rajaamista vastustetaan nyt voimakkaammin kuin 2001, jolloin 46 prosenttia kunnista kannatti ikärajoituksen poistamista.

Vastanneista kunnista 61 prosenttia kannatti päivähoitoasetuksen 8 § 1 momentin muuttamista siten, että osapäivähoidossa olevan lapsen tilalla voisi olla vuorohoitoa tai muuten epäsäännöllistä hoitoa tarvitseva lapsi. Pieni joukko kunnista (5 %) oli sitä mieltä, että hoidettavien lasten määrä tulisi rajoittaa neljään. Yksikään suurista kunnista ei kannattanut tätä. Edellä mainittujen muutosten lisäksi perhepäivähoitoon toivottiin lisää joustavuutta ja mahdollisuuksia poiketa enimmäisryhmäkoosta tilapäisesti.

> *8 § vanhentunut. Esiopetusikäiset ovat päiväkodeissa ja koululaiset hoidetaan aamu- ja iltapäivätoiminnassa sivistyspuolella. 4½ lapsen ryhmällä taloudellinen vaikutus hoitajille, helpottaisi uusien palkkaamista. (keskisuuri kunta)*
>
> *Kunnilla pitäisi olla enemmän päätäntävaltaa ja voida huomioida paikalliset olosuhteet. (pieni kunta)*
>
> *Asetus tulisi kumota ja muuttaa sellaiseksi, että perhepäivähoitajalla voisi olla yhtäaikaa hoidossa neljä kokopäivälasta ja viidentenä pp-hoitolapsi ilman ikärajaa tai viisi kp-lasta, kun lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeamisesta vastaa perhepäivähoidon ohjaaja kuten nytkin. (pieni kunta)*

Päivähoitoasetuksen 8 §:n mukaisesta sääntelystä poiketaan neljäsosassa niistä kunnista, joissa on kunnan järjestämää perhepäivähoitoa. Yleisin asetuksesta poikkeava käytäntö liittyi perhepäivähoidossa olevan viidennen lapsen ikään. Kyselyyn osallistuneista kunnista 63:ssa (18 %) osapäivähoidossa oleva lapsi voi kunnan tekemän ratkaisun pohjalta olla asetuksesta poiketen muu kuin koululainen tai esiopetuksessa oleva. Näiden kuntien joukossa oli sekä suuria, keskisuuria että pieniä kuntia. Joissain kunnissa oli myös rajoitettu alle yksivuotiaiden määrää hoitajaa kohden. Vuoden 2001 selvityksessä perhepäivähoidon poikkeavat käytännöt olivat samankaltaisia kuin nyt.

4.3.1 Perhepäivähoidon kehityssuunnitelmat

Kyselyn perusteella perhepäivähoidon suurin haaste lähivuosina on pula kotona työskentelevistä perhepäivähoitajista. Perhepäivähoitajien vähenemistä pidettiin yleisesti valitettavana kehityksenä. Tavallisin kehittämisalue kunnissa oli perhepäivähoitajien koulutus (oppisopimuskoulutus) ja ohjaus, jonka kautta pyritään pitämään kiinni perhepäivähoitajista ja edistämään työssä jaksamista sekä rekrytoimaan uusia perhepäivähoitajia. Useammassa

pienessä ja keskisuuressa kunnassa ollaan parhaillaan kehittämässä perhepäivähoidon varahoitojärjestelyjä keskittämällä varahoito ryhmäperhepäiväkotiin.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman prosessointi ja seuranta sekä uusien johtamisjärjestelyiden käyttöönotto olivat kyselyn perusteella myös monessa kunnassa keskeisimpiä kehittämisalueita. Samoin perhepäivähoidon ohjaajien työnkuvaa ollaan selkeyttämässä ja yhteistyötä eri hoitomuotojen ja naapurikuntien välillä tiivistetään.

Esimerkkejä kuntien perhepäivähoidon kehittämissuunnitelmista:

> *Kaupungin johto haluaisi lisätä perhepäivähoitoa vedoten kustannussyihin ja päivähoidon kiinteistöjen heikkoon kuntoon. Päivähoidon henkilöstön näkökulmasta perhepäivähoitajia omaan kotiin on vaikea saada ja nykyisetkin hoitajat haluaisivat ryhmikseen tai päiväkotiin. (pieni kunta)*
>
> *Tilanne on synkkä perhepäivähoidon suhteen. Nuori väestö lähtee muualle --> lasten määrä vähenee. Ei saatavilla hoitajia, jotka haluaisivat tehdä työtä omassa kodissaan. Miten houkutella? (pieni kunta)*
>
> *Perhepäivähoitajat eläköityvät lähivuosina nopeasti eikä ala houkuttele nuoria, palkan parannuksillakaan. Perhepäivähoidon sisältöä ja hoitajien kasvatustietoisuutta on kehitetty jo ja edelleen kehitetään panostamalla täydennyskoulutukseen. Ammattitutkinnon suorittamiseen kannustetaan. Ohjaus on hyvä säilyttää ja taata ohjaajalle aikaa todelliseen hoitajan ohjaamiseen hallintotehtävien vähentämisellä. (pieni kunta)*
>
> *Uuden palkkausjärjestelmän vaikutusten seuranta ja sen jälkeen hoitomuodon markkinointi, jolla pyritään saamaan hoitajia lisää. Tarvittaessa käytetään oppisopimuskoulutusta rekrytointikeinona (tarjotaan mahdollisuus perhepäivähoitajan ammattitutkinnon suorittamiseen). Hoitajien tiimityön kehittäminen edelleen. Käytössä olevien työvälineiden kehittäminen ja arviointi (kasvun kansiot, toimintasuunnitelmat, yksilölliset kasvatussuunnitelmat). Ohjauksellisesti kotikäyntien pitäminen vähintään nykyisellä tasolla; 1 kerta/kk/hoitaja. Hoitajien kasvatustietoisuuden lisääminen ja keskinäisen ammatillisen vuorovaikutuksen kehittäminen. Varhaiskasvatuksen suunnitelman ja kasvatuskumppanuuden vieminen perhepäivähoitajan arkityöhön. (keskisuuri kunta)*
>
> *Perhepäivähoito tullut matkansa päähän, hoitajia vaikea rekrytoida ja entiset loppuun palaneita. (pieni kunta)*
>
> *Perhepäivähoitajat ovat suorittaneet pääsääntöisesti lähes kaikki ammattitutkinnon. Nuoria, päteviä hoitajia on saatavilla. Työn sisällöllinen kehittäminen ja yhteistyö hoitajien välillä kehittämisen aiheena. (pieni kunta)*

4.4 Voimavarojen mitoitus ryhmäperhepäivähoidossa

Päivähoitoasetuksen 8 §:n mukaan perhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi samanaikaisesti hoitaa enintään kahdeksaa lasta. Lisäksi voidaan hoitaa kahta perusopetuslain mukaista esiopetusta saavaa lasta, perusopetuksen aloittanutta lasta tai sellaista kunnan järjestämässä osapäivähoidossa olevaa lasta, joka aloittaa perusopetuksen toimintavuotta seuraavana vuonna. Erityisistä syistä ja huomioon ottaen paikalliset olosuhteet kolme hoitajaa voi hoitaa samanaikaisesti enintään kahtatoista lasta.

Ryhmäperhepäiväkoteja oli kyselyyn osallistuneissa kunnissa yhteensä 1 174. Suurin osa kaikista ryhmäperhepäiväkodeista oli pienissä ja keskisuurissa kunnissa (80 %). Yhdessä ryhmäperhepäiväkodissa oli kyselyn perusteella kirjoille keskimäärin 12 lasta (ryhmäperhepäiväkodissa olevista lapsista oli osapäiväisesti hoidossa noin 18 prosenttia).

Suurin osa ryhmäperhepäiväkodeista on sellaisia, joissa kolme hoitajaa hoitaa samanaikaisesti enintään 12 lasta. Näiden ryhmäperhepäiväkotien osuus oli 50 prosenttia kaikista ryhmäperhepäiväkodeista ja niitä oli kyselyyn osallistuneissa kunnissa yhteensä 590. Sellaisia kuntia, joissa näitä ryhmäperhepäiväkoteja on, oli kyselyn mukaan yhteensä 236.

Kyselyyn vastanneissa kunnissa 29 prosenttia ryhmäperhepäiväkodeista oli sellaisia, joissa kaksi hoitajaa hoitaa samanaikaisesti korkeintaan kahdeksaa kokopäivähoidossa olevaa lasta ja kahta osapäivähoidossa olevaa esiopetus- tai kouluikäistä lasta. Tällaisia ryhmäperhepäiväkoteja oli 163 kyselyyn vastanneessa kunnassa. Sekä kahden että kolmen hoitajan ryhmäperhepäiväkoteja oli 116 kunnassa.

Lisäksi 21 prosenttia kaikista ryhmäperhepäiväkodeista oli organisoitu jollain muulla tavoin. Selvityksestä ei ilmene, millaisista muista järjestelyistä on kyse, mutta yleensä syyt ovat liittyneet vuorohoidon järjestämiseen. Järjestettäessä vuorohoitoa ryhmäperhepäiväkodissa kolmenkaan hoitajan työaika ei välttämättä riitä toiminnan ylläpitämiseen. Näitä muulla tavoin organisoituja ryhmäperhepäiväkoteja oli 119 kyselyyn vastanneessa kunnassa. Suhteellisesti eniten niitä oli suurissa kunnissa.

Taulukko 17. Ryhmäperhepäiväkotien lukumäärä tyypeittäin

Ryhmäperhepäiväkoteja:	2 hoitajaa hoitaa enintään 8 lasta	3 hoitajaa hoitaa enintään 12 lasta	Muu järjestely	Yhteensä
Pienissä kunnissa	168	254	145	**567**
Keskisuurissa kunnissa	90	222	65	**377**
Suurissa kunnissa	80	114	36	**230**
Kaikissa kunnissa	**338**	**590**	**246**	**1 174**

Kolmen hoitajan ryhmäperhepäiväkoti voidaan päivähoitoasetuksen mukaan muodostaa erityisin syin ja paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Asetuksen edellyttämänä erityisenä syynä kolmen hoitajan ryhmäperhepäiväkodin perustamiselle kunnat mainitsivat tavallisimmin vuorohoidon järjestämisen. Ryhmäperhepäiväkoti toimii useassa kunnassa keskitettynä vuorohoitopaikkana eivätkä pitkät aukioloajat ole mahdollisia kahden hoitajan ryhmäperhepäiväkodissa. Toinen yleinen syy oli kotona työskentelevien perhepäivähoitajien vaikea saatavuus (51 kuntaa mainitsi saatavuuden ensisijaiseksi ongelmaksi). Eräät kunnat pitivätkin ryhmäperhepäiväkoteja tilapäisratkaisuna, koska kotonaan lapsia hoitavia perhepäivähoitajia ei ole saatavilla ja uusia päiväkoteja ei ole ehditty perustaa. Joissain kunnissa nopeasti lisääntyvä hoidon tarve on poikinut kolmen hoitajan yksiköitä, joita on kuntien näkemyksen mukaan ollut helppo perustaa. Myös varahoitopaikkana tällaista yksikköä pidetään toimivana.

Tyypillisiä perusteluita kolmen hoitajan ryhmäperhepäiväkodille:

> *Perhepäivähoito ryhmä toimi aluksi kahden hoitajan (perhepäivähoitajia) ryhmä, jonka jälkeen hoitopaikkojen tarve lisääntyi jolloin palkattiin kolmas hoitaja, jolla lastenhoita-*

jan koulutus. Ei haluttu perustaa päiväkotiryhmää koska hoitajien koulutus ei olisi riittänyt ja irtisanomisiin ei haluttu ryhtyä. (pieni kunta)

Ryhmäperhepäiväkodeille asetettavat tilavaatimukset ovat olleet vaatimattomampia kuin päiväkodeille ja siksi helpompi perustaa ruuhkavuosina. Pieni yksikkö ja lähellä koteja on suosittu palvelumuoto. (suuri kunta)

Ryhmäperhepäivähoitokodit on perustettu kasvaneeseen päivähoidon tarpeeseen, kun samanaikaisesti kotona toimivien perhepäivähoitajien määrä on laskenut eikä uusia hoitajia ole saatu. Ryhmikset ovat olleet tilapäisratkaisuja, koska on kuviteltu, että niitä ei hetken päästä tarvita. (pieni kunta)

Päivähoitoasetuksen ryhmäperhepäivähoitoa koskevasta sääntelystä oli poikettu keskimäärin noin 15 prosentissa niistä kunnista, joissa oli ryhmäperhepäivähoitoa. Eniten lainsäädännöstä oli kyselyn mukaan poikettu suurissa kunnissa, noin joka kolmannessa. Varsin yleistä oli, että osapäivähoidossa olevan lapsen iässä joustetaan joissain kunnissa kuten perhepäivähoidossakin.

Muutamissa kunnissa oli kyselyn mukaan tehty päätös asetuksen mahdollistamaa lasten enimmäismäärää väljemmästä mitoituksesta aivan nuorimpien tai erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta. Ryhmäperhepäivähoidossa oli usein myös kirjoilla enemmän lapsia kuin asetuksen mukaan voi samanaikaisesti olla läsnä. Vuoro- tai osapäivähoidon vuoksi lapsia on toisinaan läsnä samanaikaisesti enemmän kuin asetuksessa on säädetty. Vastaajien mukaan kunnissa kuitenkin pyritään siihen, että lapsia on paikalla samanaikaisesti vain asetuksenmukainen määrä.

4.4.1 Ryhmäperhepäivähoidon kehityssuunnitelmat

Kyselyssä tiedusteltiin ryhmäperhepäivähoitoon liittyviä kehityssuunnitelmia. Yleisin kehittämisen kohde lähivuosina oli henkilöstön koulutus ja ohjaus sekä varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja soveltaminen. Ryhmäperhepäivähoito nähdään useassa kunnassa kasvavana hoitomuotona, sillä perhepäivähoitajien rekrytointi on hankalaa. Ryhmäperhepäiväkoti on myös kuntien mielestä yksikkönä joustava. Kyselyyn vastanneista kunnista 39 arvioi, että ryhmäperhepäivähoitopaikkoja tullaan lisäämään. Suurissa kunnissa lisäys on suhteellisesti suurin.

Toisaalta joissain kunnissa ryhmäperhepäivähoidon kasvua haluttaisiin rajoittaa, sillä se on kuntien mukaan hoitomuotona kallis. Parhaillaan 24 kunnassa ollaan muuttamassa ryhmäperhepäiväkoteja päiväkodeiksi. Muutamissa kunnissa kehittämissuunnitelmat liittyvät varahoitojärjestelmän luomiseen. Joissain pienissä kunnissa ollaan parhaillaan yhdistämässä päivähoitoa naapurikuntien kanssa.

Halukkaita perhepäivähoitajia löytyy aina ryhmiksiin. Meidän kunnassamme lakkautetaan tulevaisuudessa ryhmiksiä, koska ovat osoittautuneet kalliiksi ratkaisuiksi. Kuitenkin tarvitaan tulevaisuudessakin ryhmiksiä, koska se on joustava päivähoitomuoto. Toimintaa pitää kehittää, koska ryhmäperhepäivähoito ei ole perhepäivähoitoa eikä päiväkotihoitoa, vaan oma toimintamuoto. (keskisuuri kunta)

Ryhmäperhepäiväkodit (12 paikkaa) tulisi muuttaa päiväkotiryhmiksi, koska tällöin voidaan toiminta järjestää joustavammin, mm. järjestää hoitoa ja kasvatusta ja esiopetusta

0–6-vuotiaille lapsille. Ryhmäkoko voi myös vaihdella joustavammin 12–21 lasta riippuen lapset ikäjakautumasta. Pedagogista tasoa voidaan näin myös nostaa. Kahden hoitajan ryhmikset olisi syytä vähitellen lakkauttaa kokonaan, koska ne ovat erittäin kalliita yksiköitä. Lasten hoitoaika edellyttää, että ryhmässä toimi päivittäin kolme hoitajaa. (keskisuuri kunta)

Ryhmiksiä ollaan asteittain ja hallitusti lakkauttamassa niiden kalleudesta ja myös esimiestyölle aiheutuvasta perustyön pirstaleisuudesta johtuen. Tästä huolimatta olemassa olevien ryhmisten toiminnan sisältöä kehitetään niin, että vasu ja kasvatuskummppanuus kytketään vahvasti arkityöhön. Lisäksi käytössä olevia työvälineitä kehitetään (viikko-, vuosisuunitelmat, yksilölliset kasvatussuunnitelmat). (keskisuuri kunta)

5 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN LASTEN PÄIVÄHOITO

5.1 Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä

Kunnissa erityistä tukea tarvitsevan lapsen määrittely vaihtelee ja sen vuoksi kyselyssä tiedusteltiin niiden lasten määrää, joiden varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelmassa on määritelty erityisen tuen tarve ja tuen järjestämisen tavat. Kyselyyn vastanneissa kunnissa kunnan järjestämässä päivähoidossa oli tällaisia lapsia 30.9.2005 yhteensä 12 597. Näiden lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista oli kaikissa kunnissa 7 prosenttia.

Taulukko 18. Erityistä tukea tarvitsevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista (30.9.2005 tilanne).

Kyselyyn vastasi 378 kuntaa 416:sta.	**Päiväkodeissa**	**Perhepäivähoidossa**	**Ryhmäperhepäivähoidossa**	**Yhteensä**
Alle 3-vuotiaita (03 ja jälkeen synt.)	2,8 %	0,9 %	2,7 %	2,0 %
3-5-vuotiaita (00–02 synt.)	8,9 %	1,6 %	4,0 %	7,0 %
6-vuotiaita (99 synt.), jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	11,6 %	3,5 %	4,8 %	11,0 %
6-vuotiaita (99 synt.), jotka eivät osallistu esiopetukseen	18,9 %	2,6 %	7,0 %	10,6 %
Koululaisia	19,6 %	17,9 %	7,8 %	17,8 %
Yhteensä	**8,9 %**	**1,8 %**	**3,8 %**	**7,0 %**

Vuoden 2001 selvityksessä oli kunnan järjestämässä päivähoidossa erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevia lapsia, joille oli ohjattu tukitoimia noin 6 prosenttia. Kysymyksen määrittely eroaa jonkin verran nyt käytetystä muotoilusta, eivätkä luvut ole täysin vertailukelpoisia.

Taulukosta 18. käy ilmi tukea tarvitsevien osuus ikäluokittain kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista. Taulukosta on havaittavissa, että erityistä tukea tarvitsevien lasten suhteellinen osuus kasvaa lapsen iän kasvaessa. Koululaisten osalta on kuitenkin otettava huomioon, että oikeus päivähoitoon ei ole subjektiivinen, jolloin lapsijoukko on valikoitunutta.

Kyselyyn osallistuneissa kunnissa erityistä tukea tarvitsevista lapsista yhdeksän kymmenestä oli hoidossa päiväkodissa. Pienissä kunnissa erityisen tuen tarpeessa olevat lapset olivat tavallista useammin hoidossa päiväkodissa.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämän päivähoidon piirissä olevista lapsista vaihteli nollasta 22 prosenttiin. Keskisuurissa ja suurissa kunnissa oli suhteellisesti jonkin verran enemmän tukea tarvitsevia lapsia kuin pienissä kunnissa. 30 prosentissa suurista kunnista erityistä tukea tarvitsevien lasten osuus oli yli 10 prosenttia hoidossa olevista lapsista. Vastaavasti niitä kuntia, joissa erityisen tuen tarve oli määritelty vain alle viidelle prosentille lapsista, oli pienistä kunnista 55 prosenttia, mutta suurista kunnista ei yksikään. Tarkemmin asia selviää alla olevasta taulukosta 19.

Taulukko 19. Erityistä tukea saavien lasten osuus kunnittain

N = 378	**Alle 5 %**	**5-10 %**	**Yli 10 %**
Pienet kunnat	55,1 %	32,2 %	12,7 %
Keskisuuret kunnat	25,9 %	58,8 %	15,3 %
Suuret kunnat	0 %	70,0 %	30,0 %
Kaikki kunnat	47,1 %	39,2 %	13,8 %

Lisäksi noin neljä prosenttia päivähoidossa olevista lapsista oli kuntien arvion mukaan sellaisia erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia, joille ei ole laadittu kuntoutussuunnitelmaa erillisenä tai osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Näiden lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista vaihteli kunnittain nollasta 45 prosenttiin. Keskisuurissa kunnissa erityisen tuen tarpeessa olevien lasten, joille ei ole laadittu kuntoutussuunnitelmaa, osuus oli 7 prosenttia kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista, pienissä kunnissa 5 ja suurissa kunnissa 1 prosenttia. Suurista kunnista neljä arvioi, ettei kunnassa ole erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia, joille ei ole laadittu kuntoutussuunnitelmaa.

5.1.1 Päivähoitopaikka lastensuojelun tukitoimena

Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli 30.9.2005 päivähoitopaikka myönnetty lastensuojelun tukitoimena 2 070 lapselle. Vastanneiden kuntien lastensuojelun tukitoimena myönnettyjen hoitopaikkojen osuus oli noin 1,5 prosenttia kaikista kunnan järjestämistä päivähoitopaikoista. Kaikista kunnista tätä tietoa ei ollut saatavilla, koska sitä ei aina erikseen tilastoida. Enimmillään lastensuojelun tukitoimena myönnettyjen päivähoitopaikkojen osuus kaikista kunnan järjestämistä päivähoitopaikoista oli eräässä kunnassa 13 prosenttia.

Pienissä kunnissa lastensuojelun tukitoimena myönnettyjen päivähoitopaikkojen osuus oli keskimäärin 1,9 prosenttia. Osuus oli isompi kuin suurissa (1,0 %) ja keskisuurissa kunnissa (1,6 %). Itä-Suomen läänissä oli alueellisesti eniten lastensuojelun tukitoimena myönnettyjä päivähoitopaikkoja suhteessa lapsimäärää (2,3 %). Lastensuojelullisista syistä päivähoidossa olevien lasten osuus on kasvanut hieman edellisestä selvityksestä vuodelta 2001, jolloin se oli noin 1 prosentti.

5.2 Lausunto erityisen tuen järjestämisessä

Päivähoitolain 7 a §:n mukaan kaikille erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseville lapsille tulee laatia kuntoutussuunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien ja tarpeen mukaan kunnan muun sosiaalihuollon, terveydenhuollon sekä koulutoimen kanssa. Velvoite laatia suunnitelma on lisätty lakiin vuonna 1985.

Se, millä perustein lapselle voidaan aloittaa tukitoimet, vaihteli kunnasta toiseen. Keskeinen tavoite kuitenkin on, että tukitoimet aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen tuen tarpeen kasautumista ja pitkittymistä. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa*[10] todetaan, että varhaiskasvatuksen tukitoimet lapselle aloitetaan heti, kun tuen tarve on havaittu. Tarvittaessa arvioinnin tueksi hankitaan lapsen tuen kannalta tarkoituksenmukaisen asiantuntijan lausunto.

Kyselyn perusteella kävi ilmi, että tavallisesti erityistä tukea tarvitsevan lapsen tukitoimet aloitetaan päivähoidon ulkopuolisen asiantuntijan (esim. terveydenhuollon asiantuntija) lausunnon perusteella. Näin menetellään noin 60 prosentissa kunnista. Vanhempien ja päivähoitohenkilöstön yhteisen arvion perusteella tukitoimet voidaan käynnistää noin joka kolmannessa kunnassa. Noin 10 prosentissa kunnista on käytäntö, että tuen aloittamiseksi riittää erityislastentarhanopettajan lausunto. Pienissä kunnissa muodollinen lausunto on useammin tukitoimien edellytyksenä kuin suurissa ja keskisuurissa kunnissa. Vuoden 2001 selvitykseen nähden asiantuntijalausunnon merkitys tukitoimien aloittamiseksi on entisestään korostunut.

Asiantuntijalausunnon tarkoituksena on turvata se, että lapsi saa oikeanlaista tukea kasvulleen. Toisaalta lausunnon saaminen saattaa viedä pitkän aikaa ja erityistä tukea tarvitseva lapsi saattaa silloin olla ryhmässä pitkään ilman erityisiä tukitoimia tai resursseja.

5.3 Erityisen tuen saatavuus

Niistä kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista, joille on varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelmassa määritelty erityisen tuen tarve, saa suunnitelman mukaisia tukitoimia keskimäärin 92 prosenttia lapsista.

Kuntien väliset erot tukitoimien järjestämisessä ovat kuitenkin suuret: tukitoimia saavien lasten osuus vaihteli kunnittain nollasta sataan prosenttiin. Vastanneista kunnista 65 prosen-

---

[10] Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Toinen tarkistettu painos, Stakes, 2005. Oppaita 56.

tissa (220/336 kuntaa) kaikki erityistä tukea tarvitsevat lapset saivat myös varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelmassaan määriteltyjä tukitoimia. Tilanne näyttäisi kyselyn perusteella olevan kunnittain tarkasteltuna hieman parempi kuin vuonna 2001, jolloin 58 prosentissa kunnista kaikki erityistä tukea tarvitsevat lapset saivat tukitoimia.

Taulukko 20. Tukitoimia saavien lasten osuus kunnittain.

N = 336	100 %	99–90 %	89–80 %	Alle 80 %
Pienet kunnat	72,5 %	6,6 %	7,4 %	13,5 %
Keskisuuret kunnat	46,3 %	31,7 %	8,5 %	13,4 %
Suuret kunnat	50,0 %	30,0 %	10,0 %	10,0 %
Kaikki kunnat	**65,5 %**	**13,4 %**	**7,7 %**	**13,4 %**

Pienten kuntien osalta tukitoimien saatavuus oli kyselyn perusteella jonkin verran parempi kuin suurissa ja keskisuurissa kunnissa: pienistä kunnista 73 prosenttia järjesti tarvittavat tukitoimet kaikille niitä tarvitseville lapsille. Vastaavasti kolme kuntaa ei ole pystynyt järjestämään tukitoimia lainkaan niitä tarvitseville lapselle.

Suureksi esteeksi erityisen tuen saamiselle muodostuu usein ammattitaitoisen henkilökunnan puute. Suurin tarve oli kyselyn mukaan puheterapeuteista ja erityislastentarhanopettajista. Toisaalta myös määrärahojen puute oli yksinkertainen este riittävien tukitoimien järjestämiseksi. Erityisen tuen järjestämiseen saattaa liittyä myös lapsen vanhempien halutto-muudesta ja asenteista aiheutuvia ongelmia.

> *Erityistä tukea tarvitsevien määrä olisi suurempi, mutta hoitosuhteen satunnaisuudesta johtuen, tukiprosessi ei ehdi käynnistyä tai toteutua päivähoidon nimissä. Lisäksi täällä on havaittavissa mm. kulttuurista sekä taloudellisista ja maantieteellisistä tekijöistä johtuvaa ongelman salaamista, tietojen antamisen kieltämistä ja sovitusta tuesta, kuten tutkimuksista tai sairaalajaksoista kieltäytymistä. Terveystoimen, lastensuojelun ja verkostotyön tukitoimin lasten asioita saadaan liikahtamaan. (pieni kunta)*

> *Tutkimusajat (terveydenhuollossa) pitkiä. Apua ei voida kaikilta osin antaa ennen kuin tuen tarve on diagnostisoitu. (pieni kunta)*

> *Kaikille tarvitseville pystyttäisiin järjestämään varhaiskasvatus- ja/tai kuntoutussuunnitelmassa suunnitellut palvelut, mutta kaikki vanhemmat eivät ole halukkaita. Näin on joskus niitten kohdalla, joiden päivähoito on lastensuojelullisista syistä järjestämää ja tavallaan sosiaalityöntekijöitten "velvoittamaa". (pieni kunta)*

Varsin monessa kunnassa sovelletaan erään suuren pääkaupunkiseudun kunnan tapaan varsin pragmaattista linjaa tukitoimien määrittelyssä:

> *Suunnitelma pohjautuu realiteetteihin. Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan ne tukitoimet, jotka ovat myös mahdollisia toteuttaa. (suuri kunta)*

5.3.1 Tukitoimien saatavuus

Tavoitteena on, että tukitoimet järjestettäisiin mahdollisimman suurelta osin normaalin päivähoitotilanteen yhteydessä siten, että tukea tarvitseva lapsi toimii ryhmän jäsenenä muiden

lasten tavoin. Kyselyssä selvitettiin, miten kunnissa on saatavilla erityisen tuen kannalta tärkeitä tukitoimia. Tulokset on esitetty keskitetysti taulukossa 21.

Pedagogisilla tukitoimilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen omaa suunnitelmallista toimintaa lapsen kehityksen tukemiseksi. Niiden aloittamisen edellytyksenä ei ole lausunto tai diagnoosi, vaan kasvatushenkilöstön ja vanhempien yhdessä arvioima tuen tarve. Kaikista kunnista 60 prosentissa oli tarjolla riittävästi varhaiskasvatuksen omia tukitoimia, suurissa kunnissa 80 prosentissa. Suurin este pedagogisten tukitoimien saatavuudelle oli henkilöstön ja resurssien riittämättömyys lapsiryhmän tarpeisiin nähden.

Kyselyn perusteella erityislastentarhanopettajien palvelujen saatavuus oli ongelmallista suurimmassa osassa kunnista, sillä vain noin joka kolmannessa kunnista oli riittävästi erityislastentarhanopettajan palveluita käytettävissä. Myös puhe- ja toimintaterapiaresurssit ovat yleisesti alimitoitetut. Noin puolessa kunnista oli mahdollista riittävästi ottaa huomioon erityistä tukea tarvitseva lapsi yhdessä hoidettavien lasten lukumäärää pienentämällä.

Taulukko 21. Tukitoimien saatavuus

N = 378	kyllä	ei riittävästi	ei ollenkaan	tyhjä/EOS
Varhaiskasvatuksen pedagogisia tukitoimia	60,1 %	36,8 %	2,1 %	1,1 %
Lapsi otetaan huomioon yhdessä hoidettavien lasten lukumäärää pienentäen	48,4 %	39,4 %	11,4 %	0,8 %
Lapsi sijoitetaan erityisryhmään, jossa on erityislastentarhanopettaja	5,0 %	8,2 %	84,1 %	2,6 %
Lapsi sijoitetaan integroituun erityisryhmään, jossa on erityislastentarhanopettaja	13,0 %	15,1 %	69,8 %	2,1 %
Päivähoidon yksiköllä on erityislastentarhanopettajan palvelut käytettävissä	34,9 %	24,1 %	39,7 %	1,3 %
Lapsella on avustaja	66,1 %	25,1 %	6,9 %	1,9 %
Lapsiryhmässä on avustaja	61,9 %	25,9 %	8,7 %	3,4 %
Puheterapia	41,8 %	47,1 %	9,3 %	1,9 %
Fysioterapia	64,3 %	25,4 %	7,7 %	2,6 %
Toimintaterapia	43,4 %	39,7 %	14,6 %	2,4 %
Psykologi	51,9 %	37,8 %	8,7 %	1,6 %

Suurissa kunnissa oli kyselyn perusteella pääosin mahdollista sijoittaa lapsi ryhmään, jossa on erityislastentarhanopettaja. Pienissä ja keskisuurissa kunnissa tätä mahdollisuutta ei käytännössä ole kuin harvoin johtuen muun muassa pienestä lapsimäärästä, jonka takia ryhmän perustaminen ei usein ole mahdollista. Pienissä ja keskisuurissa kunnissa oli sitä vastoin paremmat mahdollisuudet avustajan sekä fysio- ja toimintaterapeutin palvelujen käyttämiseen. Samoin psykologin palveluja oli paremmin saatavissa pienissä ja keskisuurissa kunnissa kuin suurissa kunnissa. Myös muunlaisia tukitoimia järjestetään varsin yleisesti. Muun muassa perheille suunnattuja tukipalveluja, kuten perheneuvola, oli tarjolla monessa kunnassa. Pienissä kunnissa monet tukitoimet järjestetään yhteistyössä naapurikuntien kanssa.

Erityistä tukea tarvitseva lapsi tulee päivähoitoasetuksen mukaan ottaa huomioon myös henkilöstömitoituksessa, ellei erityistä tukea tarvitsevaa lasta varten ole henkilökohtaista avustajaa. Kyselyn mukaan keskimäärin noin 31 prosenttia erityistä tukea tarvitsevista lapsista oli sijoitettu niin sanotusti kahden (tai useamman paikalle) lapsen paikalle. Yleisintä tämä oli suurissa kaupungeissa, joissa 43 prosenttia erityistä tukea tarvitsevista lapsista oli sijoitettu vähintään kahden lapsen paikalle. Alle 10 000 asukkaan kunnissa vastaava osuus oli keskimäärin 17 prosenttia ja keskisuurissa kunnissa 26 prosenttia erityistä tukea tarvitsevista lapsista oli sijoitettu kahden paikalle. Yli 50 prosenttia kunnista ilmoitti, ettei erityistä tukea tarvitsevia lapsia voida ottaa riittävästi tai lainkaan huomioon yhdessä hoidettavien lasten lukumäärää pienentäen.

5.3.2 Henkilöstöresurssien riittävyys erityisen tuen toteuttamiseksi

Riittävän ja ammattitaitoisen henkilöstön puute oli kuntien mukaan keskeinen syy, miksi riittäviä tukitoimia ei pystytä järjestämään kaikille niitä tarvitseville lapsille.

Erityislastentarhanopettajat toimivat lapsiryhmissä erityislastentarhanopettajina, päiväkodin/päiväkotien yhteisenä erityislastentarhanopettajana tai alueen/kunnan kiertävänä ja konsultoivana erityislastentarhanopettajana. Kaikissa Suomen kunnissa oli lokakuussa 2004 Stakesin tilaston mukaan virkasuhteessa olevia erityislastentarhanopettajia yhteensä 719, joista kiertäviä erityislastentarhanopettajia oli 72.

Kyselyn perusteella kävi ilmi, että erityislastentarhanopettajien palveluja oli riittävästi saatavilla vain noin joka neljännessä kunnassa. Uudellamaalla, Pohjanmaalla (Österbotten) ja Varsinais-Suomessa tilanne oli hieman parempi: siellä noin puolessa kunnista oli lisätarvetta erityislastentarhanopettajista. Alueellisesti heikoin tilanne oli Etelä-Pohjanmaalla ja Lapissa. Kyselyyn vastanneet kunnat arvioivat, että erityislastentarhanopettajia tarvittaisiin lisää yhteensä noin 160, näistä 140 pieniin ja keskisuuriin kuntiin.

Noin kolmannes kaikista vastanneista kunnista arvioi, ettei niillä ole ollut käytössä riittävästi avustajia. Pienissä kunnissa avustajien riittävyys oli kuitenkin merkittävästi parempi kuin suuremmissa kunnissa, sillä peräti 70 prosenttia suurista kunnista koki avustajien määrän riittämättömänä (keskisuurista 51 % ja pienistä kunnista 25 %). Alueellisesti paras tilanne oli avustajien riittävyyden osalta Etelä-Pohjanmaalla sekä Itä-Uudellamaalla ja heikoin Päijät-Hämeessä ja Kymenlaaksossa.

Kuntia pyydettiin arvioimaan avustajien lisätarvetta. Kyselyn perusteella kuntien päivähoidossa olisi tarvetta noin 770 uudelle avustajalle. Eniten avustajia tarvittaisiin lisää pienissä kunnissa, noin 440. Kuitenkin vain joka neljäs pieni kunta koki avustajien määrän riittämättömänä. Keskisuurissa kunnissa olisi tarvetta 220 avustajalle ja suurissa kunnissa 110 uudelle avustajalle.

Avustajat eivät ole yleensä pysyvissä työsuhteissa. Kyselyn perusteella keskimäärin noin 42 prosenttia avustajista oli pysyvässä työsuhteessa. Kuntien väliset erot olivat toisaalta suuria. Pienemmissä kunnissa määräaikaisten osuus oli keskimäärin jonkin verran suurempi kuin suuremmissa kunnissa. Noin puolet pienistä kunnista oli sellaisia, joissa alle joka neljäs avustaja on pysyvässä työsuhteessa.

5.4 Moniammatillinen työryhmä henkilöstön tukena

Henkilöstö tarvitsee usein tukea ja ohjausta erityistä tukea tarvitsevien lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyen. Ulkopuolisten konsultaatioiden lisäksi monessa kunnassa on eri alojen asiantuntijoista muodostettu työryhmä, jonka tehtävänä on muun muassa erityispäivähoidon suunnittelu ja kehittäminen. Tällaisia ryhmiä oli perustettu noin 58 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista. Moniammatillisia työryhmiä oli kyselyn perusteella kaikissa suurissa kunnissa ja 77 prosentissa keskisuurista kunnista, pienistä kunnista noin puolessa. Erityispäivähoidon tukena toimivien moniammatillisten työryhmien määrä on kasvanut sitten vuoden 2001, jolloin niitä oli 47 prosentissa kunnista.

Niistä kunnista, joissa ei ole yllä kuvatun tyyppistä moniammatillista työryhmää, kolme neljästä arvioi sellaiselle olevan tarvetta. Keskisuurissa kunnissa tarve koettiin suurempana kuin pienissä kunnissa. Kyselyn perusteella kävi ilmi, että monessa kunnassa ollaan parhaillaan perustamassa eri alojen asiantuntijoista koostuvaa ryhmää.

Tavallisimmin erityispäivähoitoa tukeva työryhmä koostuu esimerkiksi lastentarhanopettajasta, erityislastentarhanopettajasta, psykologista, terveydenhoitajasta ja perhetyöntekijästä. Monessa kunnassa on aiemmin ollut jokin vastaava työryhmä, mutta sen toiminnan organisointi käytännössä on ollut hankalaa, ja ryhmän toiminta on jäänyt vaatimattomaksi. Pienissä kunnissa pyritään kehittämään sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten että päivähoidon kokonaisuutta yleensä kehittämään alueellisesti. Työryhmä onkin usein monen kunnan yhteinen.

5.5 Erityistä tukea tarvitsevan lapsen määrittely ja huomioon ottaminen

Kunnat kokevat erityistä tukea tarvitsevan lapsen määrittelyn hankalaksi. Kyselyn mukaan useat vastaajat kokevat kuntien käytännöt lapsen erityisen tuen tarpeen määrittämiseksi liian jäykkinä. Jotkut kunnat tulkitsevat päivähoitoasetusta virheellisesti siten, että tukitoimia voitaisiin kohdentaa niitä tarvitseville lapsille vasta, kun lapsella on asiantuntijan lausunto. Tämän vuoksi osa kunnista toivoi, että erityisen tuen tarve määriteltäisiin joustavammin eikä erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsisi aina ulkopuolista lausuntoa. Toisaalta joidenkin kuntien mukaan eritystä tukea tarvitseva lapsi tulisi määritellä lainsäädännössä nykyistä selvemmin ja tarkemmin, esimerkiksi diagnooseittain. Monet kunnat myös katsoivat, että tämänhetkinen määrittely lainsäädännössä ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on riittävä ja toimiva.

> *Jokainen lapsi tarvitsee, jossain päivähoitonsa vaiheessa erityistä tukea (aloitus, sopeutumiseen liittyvät ongelmat yms.), joten se täytyisi huomioida henkilöstörakenteessa ja järjestelyissä. (pieni kunta)*
>
> *Laajasti ottaen huomioon fyysisten perusteiden lisäksi myös sosiaalisesta vajavuudesta johtuva tuen tarve. Asiantuntijalausunnon odottaminen on turhauttavaa, tuen tarpeen pystyy kyllä havaitsemaan ammattikasvattaja. (pieni kunta)*
> *Enemmin tulisi määritellä normaali lapsi, ettei kaikista tehtäisi erityisiä puutteita listaamalla. (pieni kunta)*
>
> *Laki voisi velvoittaa kuntaa arvioimaan tukitoimien tarvetta ja järjestämään tukea sitä*

tarvitseville. Lausunnon edellyttämisestä tulisi luopua. Päivähoidon tehtävä kuntoutuksen järjestämisessä tulisi selkeästi rajata. Vertailua opetustoimen säädöksiin. (suuri kunta)

Ennaltaehkäisevä näkökulma tulisi myös näkyä lakitekstissä. (keskisuuri kunta)

Nykyisessä määrittelyssä ei ole havaittu ongelmia eikä tulkintavaikeuksia. (pieni kunta)

Huomioitava myös perhetilanteesta johtuva erityisen tuen tarve. (pieni kunta)

Ei voi tarkasti määritellä, joustavuus antaa paremmat mahdollisuudet räätälöidä jokaisen lapsen sillä hetkellä tarvitsema apu. Tarkat määritelmät voivat jättää jotkut aina ulkopuolelle ja sen kustannuksella joku taas voi saada enemmän kuin on tarpeen, kun resurssit kuitenkin ovat rajalliset. (pieni kunta)

Selkeä toimintakykyä estävä haitta tai vamma, määrittelyssä pitäisi pyrkiä selkeyteen, ettei erityistä tukea tarvitsevaksi riittäisi "vilkkaus" (=poika????). (keskisuuri kunta)

Siten, että laki turvaisi erityistä tukea tarvitsevan lapsen oikeudet (kuten perusopetuslaki turvaa erityisopetuksen otetun lapsen oikeudet). (keskisuuri kunta)

Päivähoitoasetuksen mukaan, jos päivähoidon yksikössä on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon lasten ja henkilöstön välisessä mitoituksessa, ellei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa.

Kyselyn perusteella eritystä tukea tarvitsevan lapsen huomioon ottaminen jakaa kuntien mielipiteitä. Moni vastaaja toivoi, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen osalta henkilöstömitoituksesta säädettäisiin laissa nykyistä tarkemmin ja kuntia velvoittavammin. Toisaalta suuri osa vastaajista piti nykyistä lainsäädäntöä toimivana.

Kunnat voisivat käyttää myös omaa harkintaansa lapsen huomioinnissa. (pieni kunta)
Lausunto määrittelee asian tarpeeksi selkeästi. Lain noudattamista olisi valvottava enemmän esim. läänin tasolla. (keskisuuri kunta)

Erityistä tukea tarvitseville lapsille pitäisi määritellä hoidon järjestämiseksi tilat, henkilöstö, toimintavälineet sekä lisääntyvien kustannusten peittämiseksi "korvamerkittyä" rahaa esim. valtionavun muodossa kuten koulupuolellakin. (pieni kunta)

Nykyinen teksti on hyvä – toteutus joskus ontuu! (pieni kunta)

Lapsiryhmien kokoa tulisi pienentää huomattavasti. Lapset joutuvat luomaan 21 lapsen ryhmässä valtavasti vertaissuhteita. Erityislapselle liian vaativaa. Pelkästään henkilökunnan lisääminen ei auta. (pieni kunta)

Täytyisi olla laissa pakko huomioida, koska nyt usein kunnat säästävät, eikä erityislapset saa tukea. Kahden paikalla olevat lapset on poistettava, koska isossa ryhmässä siitä ei ole mitään hyötyä! Heille on saatava pienryhmä tai oma avustaja. (pieni kunta)

Toiminta- ja kuntoutussuunnitelma tulee säilyttää edelleen laissa. Perheillä tulisi olla oikeus palveluohjaukseen päivähoitoa suunniteltaessa. Tukimuotoina tulisi huomioida rakenteellisten tukitoimien ohella mm. sisällölliset tukitoimet. Pienryhmätoiminta, sen toteuttaminen ja sen resursointi, kun ryhmässä on erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Tukimuotojen tulee olla linjassa perusopetuksessa olevien tukimuotojen kanssa. Muutos päivähoidosta perusopetukseen siirryttäessä ei saa tukipalvelujen suhteen olla toisistaan poikkeava tai liian suuri. (suuri kunta)

Laki sinällään pitää paljon sisällään. Henkilöstöä tulisi kouluttaa ongelmien varhaiseen puuttumiseen ja kannustamaan ja rohkaisemaan vanhempien kanssa keskusteluun vaikeissakin asioissa. Laissa voisi olla velvoite, että kuntien tulisi järjestää ELTO:n palvelut (1 ELTO / jokin asukasmäärään suhteutettu määrä). (pieni kunta)

6 PÄIVÄHOIDON JÄRJESTELYT ILTAISIN, ÖISIN JA VIIKONLOPPUISIN

6.1 Lasten määrä ilta-, yö- ja viikonloppuhoidossa

Päivähoitolain 11 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Kunnan järjestämän ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon – eli vuorohoidon – piirissä oli kyselyyn vastanneissa kunnissa 30.9.2005 lapsia yhteensä 12 804. Keskimäärin 7 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista oli hoidossa iltaisin, öisin tai viikonloppuisin.

Vuorohoidossa olevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista vaihteli kunnittain nollasta 33 prosenttiin. Vuorohoidossa olevien lasten osuus oli suurempi pienissä ja keskisuurissa kunnissa kuin suurissa kunnissa. Suurissa kunnissa vuorohoidossa oli keskimäärin noin 5 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista, pienissä kunnissa 8 prosenttia.

Suurin osa vuorohoidossa olevista lapsista oli hoidossa vaihtelevasti eli sekä iltaisin, öisin että viikonloppuisin. Yleisin vuorohoidon ajankohta oli ilta (klo 18.00–22.00). Yksinomaan viikonloppuisin hoidossa oli noin 10 prosenttia vuorohoidon piirissä olevista lapsista ja öiseen aikaan (klo 22.00–6.00) hoidon tarve painottuu keskimäärin 7 prosentille vuorohoidossa olevista lapsista.

Taulukko 22. Vuorohoidossa olevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista 30.9.2005.

Iltaisin hoidossa	Öisin hoidossa	Viikonloppuisin hoidossa	Vaihtelevasti vuorohoidossa	Vuorohoidossa yhteensä
2,7 %	0,5 %	0,8 %	3,5 %	7,1 %

Sellaisia lapsia, jotka ovat toistuvasti päivähoidossa yli 10 tuntia kerralla, oli kyselyyn vastanneissa kunnissa yhteensä 3 090. Näiden lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista oli keskimäärin 2 prosenttia. Suhteellisesti eniten näitä lapsia oli keskisuurissa kunnissa. Yhdeksässä kunnassa yli 10 tuntia hoidossa toistuvasti olevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista oli yli 10 pro-

senttia. Eräässä kunnassa peräti 40 prosenttia lasten päivähoidossa olevista lapsista oli toistuvasti hoidossa yli 10 tuntia.

Toistuvasti yli viitenä päivänä viikossa hoidossa olevia lapsia oli kyselyyn vastanneissa kunnissa kunnan järjestämässä päivähoidossa yhteensä 1 324. Tämä määrä vastaa yhtä prosenttia kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista. Suhteellisesti eniten yli viisi päivää viikossa toistuvasti hoidossa olevia lapsia oli pienissä kunnissa.

6.2 Hoidon riittävyys iltaisin öisin ja viikonloppuisin

Vuorohoidon tarjonta oli kyselyn mukaan selvästi liian vähäistä erityisesti suurissa kunnissa: 60 prosenttia suurista kunnista arvioi, että hoidon tarve iltaisin, öisin ja viikonloppuisin on selvästi suurempi kuin tarjonta. Täysin tai lähes täysin riittävästi vuorohoitoa oli tarjolla 62 prosentissa kunnista. Täysin riittävästi vuorohoitoa oli tarjolla ainoastaan 3 prosentissa kunnista. Alla olevasta taulukosta 23. käy muun muassa ilmi, että pienissä kunnissa oli vuorohoitopaikkoja suhteellisesti enemmän, ja hoidon tarjonta ja kysyntä ovat paremmin tasapainossa kuin suurissa kunnissa.

Taulukko 23. Vuorohoidon riittävyys

N = 378	Täysin riittävästi	Lähes riittävästi	Tarve on selvästi suurempi kuin tarjonta	Tyhjä/EOS
Pienet kunnat	3,2 %	58,3 %	33,6 %	4,9 %
Keskisuuret kunnat	0,0 %	44,7 %	41,2 %	14,1 %
Suuret kunnat	0,0 %	40,0 %	60,0 %	0,0 %
Kaikki kunnat	**3,2 %**	**58,3 %**	**33,6 %**	**4,9 %**

Vuorohoidon tarve oli tarjontaa suurempi sekä iltaisin, öisin että viikonloppuisin. Kyselyn perusteella erityisesti viikonloppuisin hoidon saatavuus oli huono. Pienemmissä kunnissa vuorohoidon alueellinen kohtaanto muodostui paikoin ongelmaksi.

6.3 Hoidon tarpeen kehitys iltaisin, öisin ja viikonloppuisin

Kyselyssä tiedusteltiin kuntien arvioita vuorohoidon tarpeen kehityksestä lähivuosina. Taulukossa 23. on esitetty kootusti kuntien vastaukset vuorohoidon tarpeen kehityksestä. Sen mukaan hoidon tarve epätavanomaisina aikoina lisääntyy kauttaaltaan. Eniten vaikuttaisi kasvavan iltahoidon tarve: 68 prosenttia vastanneista kunnista arvioi iltahoidon lisääntyvän paljon tai jonkin verran. Vastaavasti 58 prosenttia kunnista arvioi, että viikonloppuhoidon tarve kasvaa paljon tai jonkin verran. Vastanneista kunnista 56 prosenttia arvioi, että yöhoidon kysyntä vähenee tai pysyy ennallaan lähivuosina.

Taulukko 24. Vuorohoidon tarpeen kehitys lähivuosina

N = 378	Lisääntyy paljon	Lisääntyy jonkin verran	Pysyy ennallaan	Vähenee jonkin verran	Vähenee paljon	Tyhjä/EOS
Iltahoidon tarve	6,3 %	61,9 %	29,4 %	0,8 %	0,0 %	1,6 %
Yöhoidon tarve	0,8 %	37,6 %	52,1 %	2,9 %	0,5 %	6,1 %
Viikonloppuhoidon tarve	2,9 %	55,3 %	36,5 %	1,6 %	0,3 %	3,4 %

Suurissa kunnissa ilta- ja viikonloppuhoidon tarpeen lisääntyminen arvioitiin koko maan tasoa suuremmaksi. Yhdeksän kymmenestä suuresta kunnasta arvioi iltahoidon kysynnän kasvavan lähivuosina ja kahdeksan kymmenestä arvioi viikonloppuhoidon tarpeen lisääntyvän. Öiseen aikaan tarvittavan hoidon tarpeen arvioitiin vähentyvän 80 prosentissa suurista kunnista. Hyvin harvassa kunnassa (ainoastaan 12) vuorohoidon tarve on kyselyn mukaan vähenemässä.

Vuorohoidossa olevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista on pysynyt samana kuin edellisessä selvityksessä 2001, eli noin 7 prosentissa. Myös silloin selvä enemmistö kunnista (69 prosenttia) arvioi vuorohoidon tarpeen kasvavan lähivuosina.

6.4 Vuorohoitopaikka

Kunnan koko vaikuttaa selvästi myös vuorohoidon järjestelyihin. Suurissa kunnissa päiväkoti oli kyselyn mukaan lähes ainoa hoitomuoto, jossa lasten päivähoitoa on tarjolla iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Pienimmissä kunnissa sitä vastoin ryhmäperhepäiväkoti oli tavanomaisin vuorohoitoa tarjoava yksikkö. Vuorohoitopaikkojen osuudet kuntakoon mukaan käyvät ilmi alla olevasta taulukosta.

Suurissa ja keskisuurissa kunnissa 72 prosentissa vuorohoidon tarjonta oli keskitetty siten, että vuorohoitoa tarjoavissa yksiköissä on hoidossa vain vuorohoitoa tarvitsevia lapsia. Pienten kuntien osalta vain joka neljäs kunta oli keskittänyt vuorohoidon tarjonnan tiettyihin yksiköihin. Pienemmissä kunnissa ei yleensä ole riittävästi vuorohoitoa tarvitsevia lapsia tai etäisyydet muodostuvat liian pitkiksi, jotta kaikki vuorohoitoa tarvitsevat lapset olisi tarkoituksenmukaista sijoittaa samaan hoitoyksikköön. Kuntien mukaan vuorohoidon keskittäminen tehostaa toimintaa, mutta lapsen kannalta on ikävää, että vuorohoidon tarpeen loppuessa hoitopaikka tavallisesti vaihtuu.

Taulukko 25. Vuorohoitopaikka kuntakoon mukaan

N = 378	Päiväkodit	Perhepäivähoito	Ryhmäperhe-päivähoito
Pienet kunnat	25,4 %	26,7 %	48,0 %
Keskisuuret kunnat	71,3 %	8,6 %	20,1 %
Suuret kunnat	94,0 %	2,0 %	4,0 %
Kaikki kunnat	**65,8 %**	**11,4 %**	**22,8 %**

Tavallisin keskitetty vuorohoitoyksikkö oli pienissä kunnissa ryhmäperhepäiväkoti, suurissa ja keskisuurissa kunnissa päiväkoti. Joissain kunnissa vuorohoito oli keskitetty ostopalvelupäiväkotiin.

6.5 Vuorohoidon henkilöstömitoituksen toimivuus

Päivähoidon lainsäädännössä ei määritellä erillistä lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välistä mitoitusta, kun päivähoitoa järjestetään iltaisin, öisin ja viikonloppuisin vaan kunnissa sovelletaan samaa mitoitusta kuin järjestettäessä päivähoitoa normaaliaikoina. Hoidon luonne iltaisin, öisin ja viikonloppuisin on kuitenkin varsin erilainen kuin normaaliaikoina. Kuntia pyydettiin arvioimaan henkilöstömitoituksen toimivuutta järjestettäessä päivähoitoa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin.

6.5.1 Vuorohoidon henkilöstömitoitus päiväkodeissa

Kyselyyn vastanneista kunnista noin puolet arvioi nykyisen mitoituksen sopivaksi järjestettäessä hoitoa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin päiväkodeissa. Yli neljännes kunnista oli sitä mieltä, että vuorohoidon henkilöstömitoitusta tulisi muuttaa. Suurista kunnista seitsemän kymmenestä ei pitänyt nykyistä mitoitusta toimivana. Suurissa ja keskisuurissa kunnissa 80 prosenttia vuorohoidosta järjestetään päiväkodeissa. Pienissä kunnissa vastaava osuus oli vain noin 25 prosenttia. Kunnat toivoivat mitoituksen soveltamiseen joustavuutta.

Taulukko 26. Henkilöstömitoituksen sopivuus päiväkodeissa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin.

N = 340	Mitoitus on sopiva	Ei ole sopiva	Tyhjä/EOS
Pienet kunnat	54,5 %	20,7 %	24,8 %
Keskisuuret kunnat	45,2 %	44,0 %	10,7 %
Suuret kunnat	30,0 %	70,0 %	0 %
Kaikki kunnat	**51,5 %**	**27,9 %**	**20,6 %**

Yleisin muutostarve oli kuntien mielestä lasten ja hoitohenkilöstön välisen suhdeluvun pienentäminen. Kunnat toivoivat myös mitoituksen soveltamiseen joustavuutta. Myös edellisessä päivähoitoselvityksessä vuonna 2001 kävi ilmi, että etenkin iltahoidon osalta vuorohoidossa tulisi olla enemmän kasvatushenkilöstöä lasta kohden kuin normaaliaikoina.

> *Iltaisin ja viikonloppuisin tarvitaan enemmän syliä ja välittäviä aikuisia. Erityisesti iltaaika on herkkää, lapset ovat väsyneitä ja ikävöivät vanhempiaan herkemmin. (pieni kunta)*

> *Lasten ikähaitari vaihtelee 0–10-vuotiaisiin samanaikaisesti. Näinä aikoina ei muita tukipalveluja (henkilöitä) saatavilla (siivoushuolto, ruokapalvelu ym. apuhenkilöpalveluja). Usein yksin työvuorossa, erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä lisääntynyt. Suhdeluku pitäisi laskea 0–2-vuotiaiden. osalta 1 aikuinen/2 lasta) sekä ilta- ja viikonloppuihin asettaa eri suhdeluku (alle 1-vuotiailla 1 :1). Yövuoron suhdeluku selkeästi ilmoitettava. (keskisuuri kunta)*

Asetuksen 6 § 5 momentin mukaista poikkeamista ei pitäisi sallia ja suhdeluku saisi olla 1 : 4 lasten iästä riippumatta. (pieni kunta)
Sekä ympärivuorokausiin että iltahoitoryhmiin tulisi olla omat mitoitukset. (suuri kunta)

Yöhoidon osalta tilanne oli toinen, ja henkilöstömitoituksen muuttaminen jakoi kunnat selvästi kuntakoon mukaan. Yleisin muutostarve oli pienten kuntien mielestä suhdeluvun pienentäminen, kun taas suuret kunnat kannattivat useammin yöhoidossa sovellettavan suhdeluvun kasvattamista. Pienten kuntien mukaan yöhoidossa on yleensä vain vähän lapsia yksikköä kohden, ja hoitajan ollessa yksin ei suhdeluku voi olla kovin suuri.

Vastanneista kunnista 36 prosenttia piti nykyistä yöhoidon henkilöstömitoitusta oikeana. Kuntien arviot optimaalisesta yöhoidon suhdeluvusta vaihtelivat 1–15. Kaikista vastanneista kunnista noin 30 prosenttia piti neljää lasta sopivana määränä yhtä hoitajaa kohden. Taulukossa 27. on esitetty kuntakoon mukaan kuntien näkemys sopivasta yöhoidon henkilöstömitoituksesta päiväkodeissa.

Taulukko 27. Mikä yöhoidon (klo 22–06) henkilöstömitoituksen tulisi olla päiväkodeissa

N = 212	Pienempi kuin 1 : 7	Nykyinen 1 : 7	Suurempi kuin 1 : 7
Pienet kunnat	55,5 %	36,5 %	8,0 %
Keskisuuret kunnat	44,1 %	35,3 %	20,6 %
Suuret kunnat	14,3 %	28,6 %	57,1 %

Henkilöstömitoitusta öiseen aikaan tulisi kuntien mukaan soveltaa joustavasti ja mahdollisesti iästä riippuen. Myös koulutusvaatimuksesta voisi joidenkin kuntien arvion mukaan tinkiä:

Yöllä riittää lastenhoitajan koulutus, suhdeluku voisi olla väljempi kuin päivällä. (suuri kunta)

Suhdeluku riippuu lasten iästä: alle 2-vuotiailla 1 : 1, 2–4-vuotiailla 1 : 4 ja yli 5-vuotiailla 1 : 7. (keskisuuri kunta)

Suhdeluvun tulisi olla 1 : 3 ainakin klo 22–06, sillä pienet lapset heräilevät öisin ja aikaisin aamulla hoitoon tulevat lapset tarvitsevat huomioita. (keskisuuri kunta)

6.5.2 Vuorohoidon henkilöstömitoituksen muuttaminen

Selvityksessä tiedusteltiin, millaisia vaikutuksia kunnissa olisi, jos päiväkotien ympärivuorokautisessa hoidossa suhdeluku olisi lasten iästä riippumatta aina 1 : 4 kuitenkin niin, että kello 22 – 06 lapsia voisi olla hoitajaa kohden enemmän, ellei lasten hoidon tarve edellytä muuta. Pääosa vastanneista kunnista arvioi, että toiminnalliset vaikutukset olisivat lasten näkökulmasta positiivisia, sillä aikaa ja ohjausmahdollisuuksia olisi täten lasta kohden enemmän. Erityisesti isot kunnat pitivät ehdotusta toiminnallisesta näkökulmasta kannatettavana. Useassa kunnassa vastaava mitoitus oli jo käytössä.

KANNATETTAVA IDEA! Lapsille rauhallisempi ja kodinomaisempi. (pieni kunta)

Jos yöryhmässä olisi paljon "hoidettavia" lapsia, yksi hoitaja ei riitä rauhoittamaan tilannetta ja jos "lasten hoidon tarvetta" ei erikseen määritellä, tulkinnanvaraa on liian paljon ja ryhmät ylittyisivät liikaa. (pieni kunta)

Kuntien mukaan henkilöstövaikutuksia on vaikea arvioida tarkasti, mutta vastausten perusteella oli selvää, että edellä mainittu muutos vaatisi lisähenkilöstöä. Henkilöstön määrän lisääntyminen vähentää työntekijöihin kohdistuvia paineita ja lisää työjärjestelyjen joustavuutta. Henkilöstön lisääminen aiheuttaa kuntien mukaan menojen kasvua. Kolme neljäsosaa vastanneista kunnista arvioi päivähoitomenojen nousevan, jos hoito- ja kasvatushenkilöstön määrää suhteessa lapsiin lisättäisiin ympärivuorokautisen hoidon osalta. Kustannusten kasvua ei luonnollisestikaan pidetä tervetulleena jo nyt taloudellisesti tiukassa tilanteessa.

Yhden henkilön palkkakustannukset. Pitkällä tähtäimellä tulisi etua siitä, että pystyttäisiin järjestämään sijaisuuksia paremmin sisäisesti. Auttaisi myös henkilöstöä jaksamaan raskaassa vuorotyössä. (keskisuuri kunta)

Ei uskalla edes laskea! (pieni kunta)

Päiväkodissa kallista, ryhmis edullisempi. (keskisuuri kunta)

Ei juurikaan taloudellisia vaikutuksia. (suuri kunta)

Kaupungissamme on ympärivuorokautisissa yksiköissä mitoitus 1 : 4. Jos mitoitus toteutetaan aina eli tunti tunnilta periaatteella joudutaan palkkaamaan lisähenkilöstöä puolet enemmän. Kustannusvaikutus n. 2 miljoonaa euroa. (suuri kunta)

6.5.3 Vuorohoidon henkilöstömitoitus perhepäivähoidossa

Perhepäivähoidon yksikkö oli hoitopaikkana noin kolmasosalla vuorohoidon piirissä olevista lapsista. Pienissä kunnissa 75 prosenttia vuorohoidosta järjestetään perhepäiväkodeissa, suurissa ja keskisuurissa ainoastaan 20 prosenttia. Kaksi kolmannesta kyselyyn vastanneista kunnista arvioi nykyisen kasvatushenkilöstön ja lasten välisen mitoituksen perhepäivähoidossa sopivaksi järjestettäessä hoitoa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Vastanneista kunnista 67 (18 %) oli kuitenkin sitä mieltä, että muutoksia henkilöstömitoitukseen tulisi tehdä. Yleisin parannusehdotus oli joustavuuden lisääminen. Myös toivottiin, että vuorohoitoa voitaisiin järjestää jossain muualla kuin hoitajan kotona.

Vuorohoito ei sovi perhepäivähoitoon, liian raskas yhdelle ihmiselle pitkien työpäivien takia. (pieni kunta)

Kyseinen hoidontarve tulisi pystyä keskittämään esim. ryhmiksiin. (pieni kunta)

Pitäisi olla mahdollisuus ainakin tilapäisesti ylittää suhdeluku. (pieni kunta)

Yöllä pärjäisi isomman ryhmän kanssa. (pieni kunta)

Työajat muodostuvat kohtuuttomiksi ja sen vuoksi ollaan siirtymässä vuoropäiväkotihoitoon. (pieni kunta)

7 SUUNNITELMAT JA TURVALLISUUS

7.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat

Kuntien varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) perustuu Stakesin laatimaan *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin*[11]. Sen pohjalta kunnat voivat laatia kunnan varhaiskasvatussuunnitelman.

Kyselyyn vastanneista kunnista noin joka neljännessä oli laadittu kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, kuten taulukosta 28. käy ilmi. Kaksi kolmasosaa on parhaillaan valmistelemassa suunnitelmaa. Suhteellisesti eniten VASU:un oli panostettu suurissa kunnissa.

Taulukko 28. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma

N = 378	Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu	On valmisteilla	Ei ole laadittu	Ei osaa sanoa
Pienet kunnat	20,8 %	68,2 %	10,2 %	0,7 %
Keskisuuret kunnat	38,8 %	58,8 %	1,2 %	1,2 %
Suuret kunnat	40,0 %	60,0 %	0 %	0 %
Kaikki kunnat	**25,4 %**	**65,9 %**	**7,9 %**	**0,8 %**

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) edellytetään sosiaalihuoltoa toteutettaessa palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muun vastaavan suunnitelman laatimista. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa* viitataan edellä mainittuun lakiin ja todetaan, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle yhteistyössä vanhempien kanssa ja suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Kyselyssä tiedusteltiin, kuinka monelle päivähoidossa olevalle lapselle on laadittu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Kyselyn perusteella selvisi, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaan tulee kiinnittää huomiota.

Taulukko 29. Kuinka monelle kunnan järjestämässä päivähoidossa olevalle lapselle on laadittu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.

N = 378	Kaikille	Lähes kaikille	Noin puolelle	Alle puolelle	Ei kenellekään	Ei osaa sanoa
Pienet kunnat	25,4 %	28,3 %	10,6 %	9,9 %	24,4 %	1,4 %
Keskisuuret kunnat	32,9 %	35,3 %	5,9 %	9,4 %	12,9 %	3,5 %
Suuret kunnat	70,0 %	20,0 %	0,0 %	10,0 %	0,0 %	0,0 %
Kaikki kunnat	**28,3 %**	**29,6 %**	**9,3 %**	**9,8 %**	**21,2 %**	**1,9 %**

[11] Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Toinen tarkistettu painos, Stakes, 2005. Oppaita 56.

Kyselyyn vastanneista kunnista 58 prosenttia ilmoitti, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma oli laadittu kaikille tai lähes kaikille kunnan järjestämässä päivähoidossa olevalle lapselle. Sellaisia kuntia, joissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ei ole laadittu kenellekään, oli kyselyyn vastanneista kunnista 21 prosenttia. Suurissa kunnissa on kyselyn perusteella selvästi useammin laadittu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kuin pienissä ja keskisuurissa kunnissa.

7.2 Yksityisen hoidon valvonta

Päivähoitoasetuksen 11 §:ssä todetaan, että sosiaalilautakunnan tulee lasten päivähoidosta annetun lain 28 §:n 1 momentissa säädetyn, päivähoidon harjoittamista koskevan ilmoituksen saatuaan välittömästi suorittaa tarkastus päivähoitopaikassa sekä huolehtia siitä, että päivähoitopaikka ja siellä annettava hoito vastaavat päivähoidolle asetettuja terveydellisiä ja muita vaatimuksia. Tämän lisäksi tulee sosiaalilautakunnan pitää yksityisistä päivähoidon harjoittajista luetteloa.

Kuntien mukaan yksityisissä päiväkodeissa kunnan valvonta perustuu yleisimmin tarkastuskäynteihin, yhteiseen toimintaa ja koulutukseen. Usein myös päiväkodeissa toteutuneita lasten ja kasvatushenkilöstön välisiä suhdelukuja ja muita tilastoja käytetään valvonnan tukena. Tämän lisäksi kunnan päivähoidon johtajat olivat monessa kunnassa yksityisten päiväkotien hallituksissa. Tarkastuskäyntejä suoritetaan tavallisimmin kerran vuodessa. Valvontavastuu oli kyselyn mukaan yleensä delegoitu päivähoidon esimiehelle, suurissa kunnissa päivähoitoalueen johtajille tai muille vastaaville ja pienissä kunnissa esimerkiksi päiväkodinjohtajalle. Joissain kunnissa koko sosiaalilautakunta käy tarkastuskäynneillä yksityisissä päiväkodeissa säännöllisesti. Kyselyn perusteella monessa kunnassa oli epäselvyyksiä, miten yksityisen päivähoidon valvonta pitäisi suorittaa. Valvonta oli usein myös epäsystemaattista.

> *Ostopalvelu- ja puitesopimuksissa sovitaan, mitä dokumentteja palveluntuottajat toimittavat kunnalle toiminnastaan sekä palveluarvioilla kerätään tietoa palvelun laadusta. Tähän alueeseen kaivattaisiin lisäohjeistusta, miten kunnan edellytetään valvovan yksityisiä palveluntuottajia. (keskisuuri kunta)*

> *Kaupunki ostaa palveluita yksityiseltä yksiköltä (ainoa yksityinen paikkakunnalla). Ostosopimuksessa on tarkkaan määritelty kaupungin osuus valvonnassa. Taloutta ja toimintaa seurataan kuukausittain, raportoinnit, käynnit. Kaupungin edustaja osallistuu myös yksikön johtokunnan kokouksiin. (pieni kunta)*

> *Käynnein, lautakunnan ohjeistuksin, vaatimalla toimintakertomukset sekä tilastot kuukausittain, vaatimalla ilmoitukset muutoksista. Ongelma: ruotuun saaminen vaikeaa, kun ovat toimintaluvan saaneet. Olisi syytä lainsäädännöllisesti selkeästi ottaa kantaa siihen, että toiminnalta vaaditaan samat velvoitteet kuin kunnalliseltakin päiväkodilta, esim. turvallisuusseikat, ruuanvalmistuksen hygienia-asiat, opetussuunnitelmat jne. (pieni kunta)*

> *Perustettaessa kaikki tarvittavat tiedot kerätään (läänin edellyttämä valvonta)yksityisiltä päiväkodeilta ja tehdään tarvittavat tarkastuskäynnit myös tiloissa. Päiväkodit ilmoittavat lapsilukumäärän kuukausittain ja henkilöstön /lapsilukumäärä muutosten yhteydessä. Vastuuvakuutus toimitetaan aina toimikauden alussa. Tarkastuskäynnit noin 1/v ja tarvittaessa useimminkin. Johtajat osallistuvat kunnan päivähoidon edustajien kanssa aluepalavereihin joillakin alueilla joka toinen viikko joillakin alueilla vähintään muutaman kerran vuodessa. Yhteistä koulutusta kunnan henkilöstön kanssa; johtajat, esiopetusvastaavat,*

vasuvastaavat. Päivähoitoa koskevat tiedotteet lähtevät myös yksityisille päiväkodeille. Yksityisessä päivähoidossa toteutetaan kunnan vasua samoin edellytyksin kuin kunnallisessakin päivähoidossa. (keskisuuri kunta)

Kyselyn mukaan yksityisen perhepäivähoidon osalta valvontaan oli yleisesti käytettävissä selvästi vähemmän resursseja kuin päiväkotien osalta. Kuntien suorittama valvonta painottui yksityisen perhepäivähoitajan hyväksymisen yhteyteen, jolloin suoritetaan tarkastuskäyntejä ja haastatellaan aloittavat perhepäivähoitajat. Perhepäiväkodin toiminnan vakiinnuttua käyntejä suoritetaan harvoissa kunnissa säännöllisesti. Valvonta perustuu tilastojen, muun muassa lasten ja kasvatushenkilöstön välisen suhdeluvun seurantaan. Joissain kunnissa oli ongelmana, etteivät perhepäivähoitajat tee aina toimintaansa aloittaessaan ilmoitusta sosiaalilautakunnalle. Kuntien mukaan eräs keskeinen valvonnan väline on palvelun käyttäjiltä saatu asiakaspalaute.

7.3 Pelastus- ja muut turvallisuussuunnitelmat

Pelastussuunnitelma tulee pelastustoimesta annetun asetuksen (787/2003) mukaan laatia kaikkiin päivähoidon yksiköihin, joissa on yli 25 lasta. Kyselyyn vastanneista kunnista pelastussuunnitelma oli laadittu 77 prosentissa kunnista kaikkiin päivähoidon yksiköihin. Pelastussuunnitelmia puuttui suhteellisesti eniten pienistä kunnista, kaikissa isoimmissa kunnissa pelastussuunnitelma oli laadittu jokaiseen päivähoidon yksikköön.

Taulukko 30. Pelastussuunnitelmat päivähoidon yksiköissä

N = 378	Pelastussuunnitelma kaikissa päivähoidon yksiköissä	Ei kaikissa yksiköissä	Ei osaa sanoa
Pienet kunnat	71,0 %	25,4 %	3,5 %
Keskisuuret kunnat	94,1 %	3,5 %	2,4 %
Suuret kunnat	100 %	0 %	0 %
Kaikki kunnat	**77,0 %**	**19,8 %**	**3,2 %**

Noin 60 prosentissa niistä kunnista, joissa pelastussuunnitelmaa ei ole laadittu kaikkiin päivähoidon yksiköihin, sitä ollaan parhaillaan laatimassa. Toisena perusteluna pelastussuunnitelman puuttumiselle mainittiin epätietoisuus siitä, millaisissa päivähoidon yksiköissä pelastussuunnitelma vaaditaan.

Muita päivähoidon turvallisuussuunnitelmia oli laadittu 62 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista. Tavallisimmat suunnitelmat pelastussuunnitelman lisäksi olivat erilaiset kriisi- ja turvallisuussuunnitelmat. Useissa kunnissa oli tehty myös erilaisia ohjekansioita esimerkiksi piha-aluetta koskien. Turvallisuussuunnitelmia oli laadittu enemmän suurissa kunnissa kuin pienemmissä.

8 YHTEENVETO

Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli kunnan järjestämässä päivähoidossa 30.9.2005 yhteensä 179 585 lasta, joista 71 prosenttia oli hoidossa päiväkodeissa, 21 prosenttia perhepäivähoidossa ja 8 prosenttia ryhmäperhepäivähoidossa. Kokopäiväisesti hoidossa oli 78 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista. Kyselyn perusteella arvioitiin, että kaikissa Manner-Suomen kunnissa oli kunnan järjestämässä päivähoidossa yhteensä 187 400 lasta.

Alle kouluikäisistä lapsista oli keskimäärin 46 prosenttia kunnan järjestämässä päivähoidossa. Osuus on pysynyt samana kuin vuonna 2001. Kunnan järjestämässä päivähoidossa olevien 0 – 6-vuotiaiden lasten osuus kaikista kunnan vastaavanikäisistä lapsista vaihteli kunnittain 16 – 85 prosenttiin. Suurissa kunnissa oli suhteellisesti eniten lapsia päivähoidossa.

Noin puolet kyselyyn vastanneista kunnista järjesti leikkitoimintaa tai muuta avointa varhaiskasvatustoimintaa. Yleisemmät tällaisen toiminnan muodot ovat kerhotoiminta ja leikkipuistotoiminta. Avoimeen varhaiskasvatustoimintaan osallistui kyselyn mukaan 21 643 lasta. Avointa varhaiskasvatustoimintaan tarjotaan lähes kaikissa yli 75 000 asukkaan kunnassa.

Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli kuntien järjestämässä aamu- ja iltapäivähoidossa olevia koululaisia 30.9.2005 yhteensä 3 941. Tämä on selvästi vähemmän kuin vuonna 2001. Pääsyy päivähoidossa olevien koululaisten määrän vähenemiseen on, että päivähoidon sijasta pienet koululaiset osallistuvat perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan.

Henkilöstön määrä ja mitoitus

Lasten kanssa työskentelevää hoito- ja kasvatushenkilöstöä oli kunnallisessa päivähoidossa 30.9.2005 kyselyn mukaan yhteensä 37 481. Suurin osa näistä henkilöistä työskenteli päiväkodeissa. Hoito- ja kasvatustehtävissä olevista työntekijöistä oli määräaikaisten osuus 18 prosenttia. Suurissa kunnissa määräaikaisissa työsuhteissa oli kasvatushenkilöstöstä suhteellisesti eniten, 25 prosenttia.

Kuntien oman arvion mukaan päivähoitoasetuksen mukainen lasten ja henkilöstön välinen mitoitus toteutui kuntien järjestämässä päivähoidossa viimeisen toimintavuoden aikana pääosin hyvin. Päiväkodeissa mitoitus oli toteutunut hyvin tai erittäin hyvin 78 prosentissa kunnista, perhepäivähoidossa 57 prosentissa ja ryhmäperhepäivähoidossa 71 prosentissa. Suurissa kunnissa lasten ja hoitohenkilöstön välinen suhdeluku toteutui paremmin kuin pienissä ja keskisuurissa kunnissa. Tavallisimpia esteitä mitoituksen toteutumiselle olivat lyhytaikaisten sijaisten saatavuus, lasten pitkät hoitoajat, vanhempien työn epäsäännöllisyys ja varahoitojärjestelyiden toimimattomuus. Suhdelukua seurattiin päiväkodeissa yleensä päivittäin tai viikoittain. Perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa yleisin seurantajakso oli kuukausi.

Lasten ja kasvatushenkilöstön välisen mitoituksen toteutumista arvioidaan kunnissa muun muassa seuraamalla täyttö- ja käyttöasteita. Vastanneista kunnista päiväkotien täyttöastetavoite oli määritetty vain 23 prosentissa kunnista ja käyttöastetavoite oli käytössä 27 prosen-

tissa kunnista. Erityisesti käyttöastetavoitteen määrittely oli merkittävästi yleisempää isoissa ja keskisuurissa kunnissa kuin pienissä. Lähes kaikissa kunnissa, joissa täyttöastetavoite oli määritelty, se oli 100 prosenttia. Niistä kunnista, joissa käyttöastetta seurataan, 37 prosentissa suurin toteutunut päiväkotikohtainen käyttöaste oli yli 100 prosenttia tarkastelujaksolla tammi-maaliskuussa 2005. Silloin, kun käyttöaste ylittää 100 prosenttia, päivähoitoasetuksessa määritelty lasten ja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku ei toteudu ja henkilöstöä on liian vähän paikalla.

Riittävästi sijaisia 60 prosentissa kunnista

Edellisen toimintavuoden aikana (2004–2005) sijaisia oli mahdollista palkata riittävästi sekä lyhyihin että pitkiin sijaisuuksiin 59 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista. Pitkäaikaiset sijaisuudet saatiin täytettyä 94 prosentissa kunnista. Sen sijaan lyhytaikaisten sijaisten saatavuudessa oli ongelmia 39 prosentissa kunnista. Kuluvalle toimintavuodelle on erillistä määrärahaa sijaisten palkkaamista varten varattu 88 prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten päivähoito

Kyselyn perusteella kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista on 7 prosenttia sellaisia, joille on varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelmassa määritelty erityisen tuen tarve ja tuen järjestämisen tavat. Yhdeksän kymmenestä näistä lapsista on hoidossa päiväkodissa. Kunnittain erityistä tukea tarvitsevien lasten osuus kaikista kunnan järjestämän päivähoidon piirissä olevista lapsista vaihteli kyselyssä 0–22 prosenttiin.

Niistä lapsista, joille on varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelmassa määritelty erityisen tuen tarve, tukitoimia saa keskimäärin 92 prosenttia. Tukitoimien järjestämisessä oli suuria eroja kuntien kesken. Joissain kunnissa tukitoimia ei voida järjestää lainkaan. Vastanneista kunnista 65 prosentissa kaikki tukea tarvitsevat lapset saivat myös tukitoimia.

Kuntien arvion mukaan päivähoidossa olevista lapsista noin neljä prosenttia on erityisen tuen tarpeessa, mutta heille ei ole laadittu kuntoutussuunnitelmaa erillisenä tai osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Tavallisesti erityistä tukea tarvitsevan lapsen tukitoimet aloitetaan päivähoidon ulkopuolisen asiantuntijan (esim. terveydenhuollon asiantuntija) lausunnon perusteella. Näin menetellään noin 60 prosentissa kunnista. Vanhempien ja päivähoitohenkilöstön yhteisen arvion perusteella tukitoimet voidaan käynnistää noin joka kolmannessa kunnassa. Noin 10 prosentissa kunnista on käytäntö, että tukitoimet voidaan aloittaa erityislastentarhanopettajan lausunnon perusteella.

Suurin este tukitoimien saatavuudelle on ammattitaitoisen henkilöstön puute ja resurssipula. Eniten kunnissa oli tarvetta erityislastentarhanopettajista sekä puhe- ja toimintaterapeuteista.

Kunnissa liian vähän erityislastentarhanopettajia

Erityislastentarhanopettajien palveluja on riittävästi saatavilla vain noin joka neljännessä kunnassa. Kyselyyn vastanneet kunnat arvioivat, että erityislastentarhanopettajia tarvittaisiin lisää yhteensä noin 160. Kyselyn mukaan joka kolmannessa kunnassa ei ole käytettävissä riittävästi avustajia erityistä tukea tarvitsevien lasten päivähoidossa. Riittävyys oli ongelma erityisesti suurissa kunnissa. Kyselyn perusteella koko maassa olisi tarvetta noin 770 uudelle avustajalle.

Vuorohoidon riittävyydessä ongelmia

Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli kunnan järjestämässä päivähoidossa olevista lapsista keskimäärin noin 7 prosenttia hoidossa iltaisin, öisin tai viikonloppuisin (vuorohoidossa). Vuorohoidossa olevien lasten osuus kaikista päivähoidossa olevista lapsista vaihteli nollasta 33 prosenttiin. Suurin osa vuorohoidossa olevista lapsista on hoidossa vaihtelevasti – sekä iltaisin, öisin että viikonloppuisin. Eniten hoitoa tarvitaan iltaisin (klo 18.00 – 22.00). Viikonloppuisin hoidossa oli noin 10 prosenttia vuorohoidon piirissä olevista lapsista ja öiseen aikaan hoitoa tarvitsi 7 prosenttia vuorohoitolapsista.

Vuorohoidon tarjonta oli kyselyn mukaan liian vähäistä erityisesti suurissa kunnissa. Täysin tai lähes täysin riittävästi vuorohoitoa oli tarjolla 62 prosentissa kunnista. Vuorohoidon kysyntä oli tarjontaa suurempi sekä iltaisin, öisin että viikonloppuisin. Kyselyn perusteella erityisesti viikonloppuisin päivähoidon tarjonta oli liian vähäistä. Pienemmissä kunnissa alueellinen kohtaanto muodostui paikoin ongelmaksi. Suurin osa vuorohoidosta on keskitetty päiväkoteihin ja ryhmäperhepäiväkoteihin.

Kuntien arvion mukaan hoidon tarve epätavanomaisina aikoina lisääntyy kauttaaltaan. Eniten vaikuttaisi kasvavan iltahoidon tarve: 68 prosenttia vastanneista kunnista arvioi sen lisääntyvän paljon tai jonkin verran. Vastaava luku oli viikonloppuhoidon osalta 58 prosenttia. Yöhoidon kysynnän ennakoitiin sitä vastoin pysyvän ennallaan tai vähenevän 56 prosentissa vastanneista kunnista. Suurissa kunnissa ilta- ja viikonloppuhoidon tarpeen lisääntyminen arvioitiin koko maan tasoa suuremmaksi.

Sellaisia lapsia, jotka ovat toistuvasti hoidossa yli 10 tuntia kerralla, oli kyselyyn vastanneissa kunnissa yhteensä 3 090. Toistuvasti yli viitenä päivänä viikossa hoidossa olevia lapsia oli yhteensä 1 324.

Kaikista kunnista puolet arvioi nykyisen henkilöstömitoituksen sopivaksi järjestettäessä hoitoa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin päiväkodeissa. Noin neljännes kunnista oli sitä mieltä, että mitoitusta tulisi muuttaa. Näiden kuntien mukaan yleisin muutostarve oli suhdeluvun pienentäminen. Toisaalta kunnat toivoivat myös joustavuutta henkilöstömitoitukseen. Perhepäivähoidon vuorohoidon tämänhetkistä mitoitusta piti kaksi kolmasosaa kunnista sopivana.

Yksityisen päivähoidon valvonta vaihtelevaa

Kunnan yksityisten päiväkotien valvonta perustuu yleensä tarkastuskäynteihin, päivähoidon yksiköiden yhteiseen toimintaa ja koulutukseen. Tarkastuskäyntejä suoritetaan tavallisimmin kerran vuodessa. Usein myös päiväkodeissa toteutuneita lasten ja kasvatushenkilöstön

välisiä suhdelukuja ja muita tilastoja käytetään valvonnan tukena. Valvontavastuu on yleensä delegoitu päivähoidon esimiehelle, suurissa kunnissa päivähoitoalueen johtajille tai muille vastaaville ja pienissä kunnissa esimerkiksi päiväkodinjohtajalle.

Kuntien mukaan yksityisen perhepäivähoidon valvontaan oli yleensä käytettävissä vähemmän resursseja kuin päiväkotien valvontaan. Kuntien suorittama valvonta painottuu yksityisen perhepäivähoitajan hyväksymisen yhteyteen, jolloin suoritetaan tarkastuskäyntejä ja haastatellaan aloittavat perhepäivähoitajat. Perhepäiväkodin toiminnan vakiinnuttua käyntejä suoritetaan harvoissa kunnissa säännöllisesti. Valvonta perustuu tilastojen, muun muassa lasten ja kasvatushenkilöstön välisen suhdeluvun seurantaan. Joissain kunnissa oli kyselyn mukaan ongelmana, etteivät perhepäivähoitajat tee aina toimintaansa aloittaessaan ilmoitusta sosiaalilautakunnalle. Keskeinen valvonnan väline oli monessa kunnassa palvelun käyttäjiltä saatu asiakaspalaute.

Varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnassa suuria eroja

Kyselyyn vastanneista kunnista noin joka neljännessä oli laadittu kunnan varhaiskasvatussuunnitelma Stakesin varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Kaksi kolmasosaa kunnista on parhaillaan valmistelemassa kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suhteellisesti eniten varhaiskasvatussuunnitelmaan oli panostettu suurissa kunnissa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmia on kyselyn mukaan laadittu kunnissa hyvin vaihtelevasti. Suunnitelma oli laadittu kaikille tai lähes kaikille kunnan järjestämässä päivähoidossa olevalle lapselle 58 prosentissa kunnista. Niiden kuntien osuus, jossa suunnitelmaa ei oltu laadittu kenellekään, oli 21 prosenttia. Suurimmissa kunnissa on kyselyn perusteella selvästi useammin laadittu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kuin pienemmissä.

Pelastussuunnitelmat kunnossa 77 prosentissa kunnista

Pelastustoimesta annetun asetuksen (787/2003) mukaan kaikissa päivähoidon yksiköissä, joissa on yli 25 lasta, tulee olla ajantasainen pelastussuunnitelma. Kyselyyn vastanneista kunnista pelastussuunnitelma oli laadittu 77 prosentissa kunnista kaikkiin päivähoidon-yksiköihin. Kaikissa isoimmissa kunnissa pelastussuunnitelma oli laadittu jokaiseen päivähoidon yksikköön. Noin 60 prosentissa niistä kunnista, joissa pelastussuunnitelmaa ei ole laadittu kaikkiin päivähoidon yksiköihin, ollaan parhaillaan laatimassa suunnitelmia.

Muita päivähoidon turvallisuussuunnitelmia oli 62 laadittu prosentissa kunnista. Tavallisimpia suunnitelmia pelastussuunnitelman lisäksi olivat erilaiset kriisi- ja turvallisuussuunnitelmat. Useissa kunnissa oli tehty myös erilaisia ohjekansioita esimerkiksi piha-aluetta koskien.

LIITTEET

Liite 1. Kyselyyn vastanneet kunnat

Määräpäivään mennessä kyselyyn vastanneita kuntia oli yhteensä 378.

Alahärmä
Alastaro
Alavieska
Alavus
Anjalankoski
Artjärvi
Asikkala
Askainen
Aura
Dragsfjärd
Elimäki
Eno
Enonkoski
Enontekiö
Espoo
Eura
Eurajoki
Evijärvi
Forssa
Haapajärvi
Haapavesi
Hailuoto
Halikko
Halsua
Hamina
Hankasalmi
Hanko
Harjavalta
Hartola
Hattula
Hauho
Haukipudas
Hausjärvi
Heinola
Helsinki
Himanka
Hirvensalmi
Hollola
Honkajoki
Houtskari
Huittinen
Humppila
Hyrynsalmi
Hyvinkää
Hämeenkyrö
Hämeenlinna
Ii
Iisalmi
Iitti
Ilmajoki
Ilomantsi
Imatra
Inari
Iniö
Inkoo
Isokyrö
Jaala
Jalasjärvi
Janakkala
Joensuu
Jokioinen
Joroinen
Joutsa
Joutseno
Juankoski
Jurva
Juuka
Juupajoki
Juva
Jyväskylä
Jyväskylän mlk
Jämijärvi
Jämsä
Jämsänkoski
Järvenpää
Kaavi
Kajaani
Kalajoki
Kalvola
Kangasala
Kangasniemi
Kankaanpää
Kannonkoski
Kannus
Karjaa
Karjalohja
Karkkila
Karstula
Karttula
Karvia
Kaskinen
Kauhajoki
Kauhava
Kauniainen
Kaustinen
Keitele
Kemi
Kemijärvi
Keminmaa
Kemiö
Kempele
Kerava
Kerimäki
Kestilä
Kesälahti
Keuruu
Kihniö
Kiikala
Kiikoinen
Kiiminki
Kinnula
Kirkkonummi
Kisko
Kitee
Kittilä
Kiukainen
Kiuruvesi
Kivijärvi
Kokemäki
Kokkola
Kolari
Konnevesi
Kontiolahti
Korpilahti
Korpo
Korsnäs
Kortesjärvi
Koski Tl
Kotka
Kouvola
Kristiinankaupunki
Kruunupyy
Kuhmalahti
Kuhmo
Kuhmoinen
Kuivaniemi
Kuopio
Kuortane
Kurikka
Kuru
Kustavi
Kuusamo
Kuusankoski
Kuusjoki
Kylmäkoski
Kyyjärvi
Kälviä
Kärkölä
Kärsämäki
Köyliö
Lahti
Laihia
Laitila
Lammi
Lapinlahti
Lappajärvi
Lappeenranta
Lappi
Lapua
Laukaa
Lavia
Lehtimäki
Leivonmäki
Lemi
Lemu
Leppävirta
Lestijärvi
Lieksa
Lieto
Liljendal
Liminka
Liperi
Lohja
Lohtaja
Loimaa
Loppi
Loviisa
Luhanka
Lumijoki
Luoto
Luumäki
Luvia
Längelmäki
Maalahti
Maaninka
Maksamaa
Marttila
Masku
Mellilä
Merijärvi
Merikarvia
Merimasku
Miehikkälä
Mietoinen
Mikkeli
Mouhijärvi
Muhos
Multia
Muonio
Mustasaari
Muurame
Mynämäki
Myrskylä
Mänttä
Mäntyharju
Nakkila
Nastola
Nilsiä
Nivala
Nokia
Noormarkku
Nousiainen
Nummi-Pusula
Nurmes
Nurmijärvi
Nurmo
Närpiö
Oravainen
Orimattila
Oripää
Orivesi
Oulu
Oulunsalo
Outokumpu
Padasjoki
Paimio
Paltamo
Parainen
Parikkala
Parkano
Pedersöre
Pelkosenniemi
Pello
Perho
Pernaja
Pertteli
Pertunmaa
Petäjävesi
Pieksämäki
Pieksänmaa
Pietarsaari
Pihtipudas
Piikkiö
Piippola
Pirkkala
Pomarkku
Pori
Porvoo
Posio
Pudasjärvi
Pulkkila
Punkalaidun
Puolanka
Puumala

Pyhäjoki
Pyhäjärvi
Pyhäntä
Pyhäselkä
Pylkönmäki
Pälkäne
Pöytyä
Raahe
Raisio
Rantasalmi
Rantsila
Ranua
Rauma
Rautalampi
Rautjärvi
Reisjärvi
Renko
Riihimäki
Ristiina
Ristijärvi
Rovaniemen mlk
Rovaniemi
Ruokolahti
Ruotsinpyhtää
Ruovesi
Rusko
Ruukki
Rymättylä
Saarijärvi
Salla
Salo
Sammatti
Savitaipale
Savonlinna
Savonranta
Savukoski
Seinäjoki
Sievi
Siikainen
Siikajoki
Siilinjärvi
Simo
Sipoo
Siuntio
Sodankylä
Soini
Somero
Sonkajärvi
Sotkamo
Sulkava
Sumiainen
Suodenniemi
Suolahti
Suomenniemi
Suomusjärvi
Sysmä
Säkylä
Särkisalo
Taipalsaari
Taivalkoski
Taivassalo
Tammela
Tammisaari
Tampere
Tarvasjoki
Tervo
Tervola
Teuva
Tohmajärvi
Toholampi
Toijala
Toivakka
Tornio
Turku
Tuulos
Tuusula
Tyrnävä
Töysä
Ullava
Urjala
Utajärvi
Utsjoki
Uurainen
Uusikaarlepyy
Uusikaupunki
Vaasa
Vahto
Valkeakoski
Valkeala
Valtimo
Vammala
Vampula
Vantaa
Varkaus
Varpaisjärvi
Vehmaa
Vesanto
Vesilahti
Veteli
Vieremä
Vihanti
Vihti
Viiala
Viitasaari
Viljakkala
Vilppula
Vimpeli
Virolahti
Virrat
Vuolijoki
Vähäkyrö
Vöyri
Ylihärmä
Yli-Ii
Ylikiiminki
Ylistaro
Ylitornio
Ylivieska
Yläne
Ylöjärvi
Ypäjä
Äetsä
Ähtäri
Äänekoski

Liite 2. Kyselylomake

Kyselylomake lähetettiin kaikkiin kuntiin sekä paperisena että sähköpostin liitteenä. Vastauksista noin 95 prosenttia tuli internet-lomakkeen kautta, loput paperiversioina postitse.

10.10.2005

SELVITYS LASTEN PÄIVÄHOIDOSTA JA ESIOPETUKSESTA 2005

VASTAUSOHJEET

1. Kerätkää ensin kaikki tarvittavat tiedot tätä paperiversiota hyväksi käyttäen.

2. Vastatkaa internet-lomakkeella 1.11. mennessä.

3. Sähköiseen lomakkeeseen siirrytään kirjautumissivun kautta osoitteesta: www.webropol.com/paivahoito.net

4. Kirjautumissivulla voit valita kyselyn kielen:
   - tunnuksella: *suomi* voit vastata suomeksi.
   - tunnuksella: *svenska* voit vastata ruotsiksi.

Internet-lomakkeeseen on kaikki vastaukset annettava kerralla ja kustakin kunnasta vastataan vain yhden kerran.

Lomakkeen täyttämiseen täytyy varata aikaa vähintään yksi tunti.

Lomakenäkymästä toiseen siirrytään sivun alalaidassa olevien painikkeiden (edellinen sivu, seuraava sivu) avulla. Vastaukset lähetetään viimeisellä sivulla olevaa lähetä-painiketta painamalla. Vastauksia voi korjailla vapaasti ennen lähettämistä.

Mikäli käytössänne ei ole internetyhteyttä, voitte vastata postitse lähettämällä tämän lomakkeen täytettynä 1.11. mennessä osoitteeseen Niilo Färkkilä, Perhe- ja sosiaaliosasto, Sosiaali- ja terveysministeriö, PL 33, 00023 Valtioneuvosto.

LISÄTIETOJA ANTAVAT

Sosiaali- ja terveysministeriössä ylitarkastaja Merja Kivistö (merja.kivisto@stm.fi), puh. 09 - 160 73857, ja lomakkeen täyttämiseen liittyviin teknisiin kysymyksiin ylitarkastaja Niilo Färkkilä (niilo.farkkila@stm.fi), puh. 09 - 160 73813.

Opetusministeriössä ylitarkastaja Aki Tornberg (aki.tornberg@minedu.fi), puh. 09 - 160 77305.

Suomen Kuntaliitossa erityisasiantuntija Juha Henriksson (juha.henriksson@kuntaliitto.fi), puh. 09 - 771 2732.

SELVITYS LASTEN PÄIVÄHOIDOSTA JA ESIOPETUKSESTA 2005

1. Yksilöintitiedot

Kunnan nimi

_____

Kuntakoodi

_____

2. Kuka vastasi kyselyyn?

- ❍ Sosiaali-/perusturva-/sivistystoimenjohtaja
- ❍ Sosiaalisihteeri/koulutoimen sihteeri
- ❍ Päivähoidosta vastaava osastopäällikkö tmv.
- ❍ Suunnittelija/tarkastaja/perhepäivähoidon ohjaaja tmv.
- ❍ Muu. Kuka? _____

I LASTEN MÄÄRÄ PÄIVÄHOIDOSSA

3. Kuinka paljon kuntanne järjestämässä päivähoidossa (mukaan lukien kunnan ostopalvelu) oli 30.9.2005 lapsia, joiden HOITOAIKA PÄIVÄSSÄ ON YLI 5 TUNTIA?

	Päiväkodeissa	Perhepäivä-hoidossa	Ryhmäperhe-päivähoidossa
Alle 3-vuotiaita (03 ja jälkeen synt.)	_____	_____	_____
3-5-vuotiaita (00-02 synt.)	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka **eivät** osallistu esiopetukseen	_____	_____	_____
Koululaisia	_____	_____	_____

4. Kuinka paljon kuntanne järjestämässä päivähoidossa (mukaan lukien kunnan ostopalvelu) oli 30.9.2005 lapsia, joiden hoitoaika päivässä on ENINTÄÄN 5 TUNTIA?

	Päiväkodeissa	Perhepäivä-hoidossa	Ryhmäperhe-päivähoidossa
Alle 3-vuotiaita (03 ja jälkeen synt.)	_____	_____	_____
3-5-vuotiaita (00-02 synt.)	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka **eivät** osallistu esiopetukseen	_____	_____	_____
Koululaisia	_____	_____	_____

5. Onko kuntanne päivähoidossa (ml. kunnan ostopalvelu) erillisiä osapäivähoitoryhmiä lapsille, jotka perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi ovat päivähoidossa?

- ❍ Ei.
- ❍ On. Lasten määrä näissä ryhmissä yhteensä:_____

6. Onko kuntanne päivähoidossa (ml. kunnan ostopalvelu) muita erillisiä osapäivähoitoryhmiä?

- ❍ Ei.
- ❍ On. Lasten määrä näissä ryhmissä yhteensä:_____

7. Millaista leikkitoimintaa tai muuta avointa varhaiskasvatustoimintaa kuntanne järjestää (ml. kunnan ostopalvelu) päivähoitoikäisille lapsille?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ❒ Kerhotoimintaa.
- ❒ Avointa päiväkotitoimintaa.
- ❒ Leikkipuistotoimintaa.
- ❒ Jotain muuta. Mitä? _____
- ❒ Kuntamme ei järjestä leikkitoimintaa.

8. Kuinka paljon kuntanne järjestämässä leikkitoiminnassa tai muussa avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa (ml. kunnan ostopalvelu) oli lapsia 30.9.2005?

Lasten lukumäärä yhteensä:

_____

9. Kuinka monelle lapselle kunnan järjestämä päivähoitopaikka on myönnetty lastensuojelun tukitoimenpiteenä (tehty lastensuojelulain (683/1983) mukainen huoltosuunnitelma)?

Lasten lukumäärä yhteensä:

_____

* * * *

II HOITO- JA KASVATUSHENKILÖSTÖ

10. Kuinka paljon kuntanne järjestämässä päivähoidossa oli 30.9.2005 lasten kanssa työskentelevää hoito- ja kasvatushenkilöstöä?

Päiväkodeissa:

____

Perhepäivähoidossa:

____

Ryhmäperhepäivähoidossa:

____

11. Kuinka moni kuntanne päivähoidon hoito- ja kasvatushenkilöstöstä oli määräaikaisessa työ-/virkasuhteessa 30.9.2005?

Henkilöitä määräaikaisissa työsuhteissa:

____

12. Onko kunnassanne varattu määrärahaa päivähoidon hoito- ja kasvatushenkilöstön sijaisten palkkaamiseen toimintavuodelle 2005-2006?

- ❍ Ei.
- ❍ Kyllä.

13. Oliko viimeisen toimintavuoden aikana mahdollista palkata riittävästi sijaisia?

	Kyllä	Ei
Pitkäaikaisiin sijaisuuksiin	❍	❍
Lyhytaikaisiin sijaisuuksiin	❍	❍

14. Miten päiväkotien sijaisjärjestelyjä on kunnassanne pyritty ratkaisemaan?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ❒ On palkattu pysyvää sijaishenkilöstöä.
- ❒ Kunnalla on oma sijaisrekisteri tms.
- ❒ Sijaisjärjestelyt hoidetaan yhteistyössä lähikuntien kanssa.
- ❒ Jollain muulla tavoin. Miten? _____

_____

15. Miten perhepäivähoidon varahoitojärjestelyt on kunnassanne ratkaistu?

- ❍ Jokaiselle lapselle on nimetty tietty varahoitopaikka.
- ❍ Ei ole sovittu erityisjärjestelyjä, vaan asia ratkaistaan tilannekohtaisesti.
- ❍ Kunnassamme ei ole perhepäivähoitoa. Siirry kysymykseen 17.

16. Millaisia käytäntöjä perhepäivähoidon varahoitojärjestelyjen osalta kunnassanne on?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ❒ Varahoito järjestetään läheisissä ryhmäperhepäivähoidon yksiköissä.
- ❒ Varahoito järjestetään muiden perhepäivähoitajien luona tilanteen mukaan.
- ❒ Perhepäivähoidossa olevien varahoitopaikat ovat päiväkodeissa.
- ❒ Kunnassa on palkattu perhepäivähoitajien varahenkilöstöä.
- ❒ Muu järjestely. Mikä?_____

_____

_____

* * * *

III PÄIVÄHOIDON VOIMAVAROJEN MITOITUS

PÄIVÄKODIT

Mikäli kunnassanne ei ole päiväkoteja, voit siirtyä kysymykseen 33.

17. Kuinka usein kunnassanne seurataan lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välisen suhdeluvun toteutumista päiväkodeissa (määritelty lasten päivähoidosta annetun asetuksen 6 §:ssä)?

- ❍ Päivittäin.
- ❍ Kuukausittain.
- ❍ Pidetään seurantaviikkoja vuosittain.
- ❍ Muuten. Miten?_____

  _____
- ❍ Ei säännöllistä seurantaa.

18. Arvioi, miten kuntanne päiväkodeissa on toteutunut lasten päivähoidosta annetun asetuksen 6 §:ssä määritelty lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välinen suhdeluku viimeisen toimintavuoden aikana?

- ❍ Erittäin hyvin.
- ❍ Hyvin.
- ❍ Kohtalaisesti.
- ❍ Huonosti.
- ❍ Erittäin huonosti.

19. Kommentoitavaa (esim. ongelmia suhdeluvun toteutumisessa):

_____

_____

_____

_____

20. Mitä lasten ja hoito- ja kasvatushenkilöstön välistä suhdelukua päivähoidossa kunnassanne sovelletaan silloin, kun päiväkodissa järjestetään perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoa?

Suhdeluku, kun hoitoaika on enintään 5 tuntia päivässä on 1:____

Suhdeluku, kun hoitoaika on yli 5 tuntia päivässä on 1:____

21. Arvioi, onko nykyinen henkilöstömitoitusta koskeva sääntely riittävän selvä silloin, kun päiväkodissa järjestetään perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoa.

- ❍ Kyllä.
- ❍ Ei. Miten tulisi selkeyttää?_____

_____

_____

22. Onko kunnassanne määritelty PÄIVÄKOTIEN täyttöastetavoite?

Täyttöasteella tarkoitetaan päivähoidon yksikössä kirjoilla olevien lasten määrää suhteessa kasvatushenkilöstön määrään.

- ❍ Ei.
- ❍ Kyllä. Mikä (%)? ____

23. Onko kunnassanne määritelty PÄIVÄKOTIEN käyttöastetavoite?

Käyttöasteella tarkoitetaan lasten todellista läsnäoloa suhteessa läsnä olevaan kasvatushenkilöstöön.

- ❍ Ei.
- ❍ Kyllä. Mikä (%)? ____

24. Mikäli vastasit edelliseen kyllä, mikä oli toteutunut suurin ja pienin käyttöaste (%) kuntanne päiväkodeissa tammi-maaliskuussa 2005?

Pienin käyttöaste oli (%):

_____

Suurin käyttöaste oli (%):

_____

25. Onko kunnassanne käytössä muita mittareita päiväkotien suhdeluvun seurantaan?

- ❍ Ei.
- ❍ Kyllä. Millaisia? _____

_____

26. Millaisia vaikutuksia arvioisitte kunnassanne olevan sillä, jos alla mainittu momentti kumottaisiin ja osapäivähoidossa olevien lasten ja hoito- ja kasvatus-henkilöstön välinen suhdeluku olisi sama kuin kokopäivähoidossa (1:7)?

Päivähoitoasetuksen 6 §:n 2 momentin mukaan päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on säädetty ammatillinen kelpoisuus enintään 13 osapäivähoidossa olevaa 3-vuotta täyttänyttä lasta kohden.

A) Toiminnalliset vaikutukset (myös lasten näkökulmasta):

_____

_____

_____

B) Henkilöstövaikutukset:

_____

_____

_____

C) Taloudelliset vaikutukset:

_____

_____

_____

27. Millaisia vaikutuksia arvioisitte kunnassanne olevan sillä, jos alla mainittu momentti kumottaisiin?

Päivähoitoasetuksen 6 §:n 5 momentin mukaan kunta voi poiketa 1 ja 2 momentissa säädetystä suhdeluvusta, jos lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeaminen voi tapahtua siten, ettei lapsia ole jatkuvasti yhtäaikaisesti hoidossa enempää kuin kokonaissuhdeluku edellyttää.

A) Toiminnalliset vaikutukset (myös lasten näkökulmasta):

_____

_____

_____

B) Henkilöstövaikutukset:

_____

_____

_____

C) Taloudelliset vaikutukset:

_____

_____

_____

28. Mitkä tilanteet ovat johtaneet kunnassanne siihen, että edellä mainittua momenttia (päivähoitoasetuksen 6 §:n 5 momentti) on sovellettu päiväkodeissa?

	usein	melko usein	harvoin	ei koskaan
Osa henkilöstöstä on sairaana, eikä sijaista saada	❍	❍	❍	❍
Osa henkilöstöstä on koulutuksessa, kokouksessa tmv.	❍	❍	❍	❍
Sijaisia ei voida palkata henkilöstön vuosilomien ajaksi	❍	❍	❍	❍
Osa-aikaisia lapsia on samanaikaisesti paikalla ennakoitua enemmän	❍	❍	❍	❍
Päiväkoti on perhepäivähoidon varahoitopaikka	❍	❍	❍	❍
Henkilöstön työaikaan liittyvät syyt	❍	❍	❍	❍
Jokin muu tilanne	❍	❍	❍	❍

29. Miten kunnassanne on määritelty päiväkotitilojen koko suhteessa lapsimäärään?

❍ Lapsimäärää ei ole määritelty suhteessa tiloihin.

❍ Lapsikohtainen neliömäärä (mukaan ei lasketa keittiötiloja, yleisiä varastotiloja eikä henkilöstön sosiaalitiloja): Mikä (m^2/lapsi)? ____

❍ Päiväkodeissa on tilakohtainen maksimipaikkaluku.

❍ Muuten. Miten?_____

_____

30. Mikäli kunnassanne on määritelty päiväkotikohtainen maksimipaikkaluku, voidaanko se ylittää?

- ❍ Kyllä. Millaisissa tilanteissa? _____

  _____
- ❍ Ei.

31. Vaikuttaako päiväkodin koko siihen, miten toiminta on organisoitu?

- ❍ Kyllä. Miten?_____

  _____
- ❍ Ei.

32. Millaisia suunnitelmia kunnassanne on päiväkotitoiminnan kehittämiseksi lähivuosina (esim. sisällölliset/päiväkotien lukumäärään liittyvät suunnitelmat)?

_____

_____

_____

_____

PERHEPÄIVÄHOITO

Mikäli kunnassanne ei ole perhepäivähoitoa, voit siirtyä kysymykseen 39.

33. Kuinka usein kunnassanne seurataan lasten ja perhepäivähoitajien välisen mitoituksen toteutumista perhepäivähoidossa (määritelty lasten päivähoidosta annetun asetuksen 8 §:ssä)?

- ❍ Päivittäin.
- ❍ Kuukausittain.
- ❍ Pidetään seurantaviikkoja vuosittain.
- ❍ Muuten. Miten? _____

  _____
- ❍ Ei säännöllistä seurantaa.

34. Arvioi, miten kuntanne perhepäivähoidossa on toteutunut lasten päivähoidosta annetun asetuksen 8 §:ssä määritelty lasten ja perhepäivähoitajien välinen mitoitus viimeisen toimintavuoden aikana?

- ❍ Erittäin hyvin.
- ❍ Hyvin.
- ❍ Kohtalaisesti.
- ❍ Huonosti.
- ❍ Erittäin huonosti.

35. Kommentoitavaa (esim. ongelmia mitoituksen toteutumisessa):

_____

_____

_____

_____

36. Onko kunnassanne sovittu perhepäivähoidossa käytännöistä, jotka poikkeavat päivähoitoasetuksen 8 §:n sääntelystä (esim. osapäivähoidossa olevan lapsen ikä, lasten määrä tmv.)?

- ❍ Kyllä. Millaisista?_____

  _____
- ❍ Ei.

37. Tulisiko päivähoitoasetuksen 8 §:n 1 momentissa säädettyä perhepäivähoidossa samanaikaisesti hoidossa olevien lasten määrää muuttaa osapäivähoidossa olevan lapsen osalta? Jos, niin miten?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ❒ Asetuksen 8 § on toimiva, ei muutostarvetta.
- ❒ Lapsimäärä tulisi rajoittaa neljään lapseen.
- ❒ Osapäivähoidossa olevan lapsen paikalla voisi olla vuorohoitoa tai muuten epäsäännöllisesti hoitoa tarvitseva lapsi.
- ❒ Osapäivähoidossa olevan lapsen ikää ei tulisi määritellä.
- ❒ Asetuksen 8 §:ä tulee muuttaa muuten. Miten? _____

  _____

38. Millaisia suunnitelmia kunnassanne on perhepäivähoidon kehittämiseksi lähivuosina (esim. hoitajien saatavuus, ohjauksen / sisällön kehittäminen)?

_____

_____

_____

_____

RYHMÄPERHEPÄIVÄHOITO

Mikäli kunnassanne ei ole ryhmäperhepäivähoitoa, voit siirtyä kysymykseen 46.

39. Kuinka usein kunnassanne seurataan lasten ja perhepäivähoitajien välisen mitoituksen toteutumista ryhmäperhepäivähoidossa (määritelty lasten päivähoidosta annetun asetuksen 8 §:ssä)?

- ❍ Päivittäin.
- ❍ Kuukausittain.
- ❍ Pidetään seurantaviikkoja vuosittain.
- ❍ Muuten. Miten _____

  _____
- ❍ Ei säännöllistä seurantaa.

40. Arvioi, miten kuntanne ryhmäperhepäivähoidossa on toteutunut lasten päivähoidosta annetun asetuksen 8 §:ssä määritelty lasten ja perhepäivähoitajien välinen mitoitus viimeisen toimintavuoden aikana?

- ❍ Erittäin hyvin.
- ❍ Hyvin.
- ❍ Kohtalaisesti.
- ❍ Huonosti.
- ❍ Erittäin huonosti.

41. Kommentoitavaa (esim. ongelmia mitoituksen toteutumisessa):

_____

_____

_____

_____

42. Onko kunnassanne sovittu ryhmäperhepäivähoidossa käytännöistä, jotka poikkeavat päivähoitoasetuksen 8 §:n sääntelystä (esim. osapäivähoidossa olevan lapsen ikä, lasten määrä tmv.)?

❍ Kyllä. Millaisista?_____

_____

❍ Ei.

43. Kuinka monta seuraavanlaista ryhmäperhepäiväkotia kunnassanne on?

Ryhmäperhepäiväkoteja, joissa kaksi hoitajaa hoitaa samanaikaisesti korkeintaan kahdeksaa kokopäivähoidossa olevaa lasta ja kahta osapäivähoidossa olevaa esiopetuksessa tai koulussa olevaa lasta:

_____

Ryhmäperhepäiväkoteja, jossa kolme hoitajaa hoitaa samanaikaisesti korkeintaan 12 lasta:

_____

Ryhmäperhepäiväkotia, jossa on jokin muu järjestely:

_____

44. Mikäli kunnassanne on yksikkö, jossa kolme hoitajaa hoitaa samanaikaisesti korkeintaan 12 lasta, niin mitkä ovat olleet ne asetuksen edellyttämät erityiset syyt joiden vuoksi tällainen yksikkö on perustettu?

_____

_____

_____

_____

45. Millaisia suunnitelmia kunnassanne on ryhmäperhepäivähoidon kehittämiseksi lähivuosina (esim. hoitajien saatavuus, ohjauksen/sisällön kehittäminen)?

_____

_____

_____

_____

* * * *

IV ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVIEN LASTEN PÄIVÄHOITO

46. Kuinka paljon kuntanne päivähoidossa (ml. kunnan ostopalvelu) on lapsia, joiden varhaiskasvatus-/kuntoutussuunnitelmassa on määritelty erityisen tuen tarve ja tuen järjestämisen tavat (30.9.2005 tilanne)?

	Päiväkodeissa	Perhepäivä-hoidossa	Ryhmäperhe-päivähoidossa
Alle 3-vuotiaita (03 ja jälkeen synt.)	_____	_____	_____
3-5-vuotiaita (00-02 synt.)	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka **eivät** osallistu esiopetukseen	_____	_____	_____
Koululaisia	_____	_____	_____

47. Kuinka suuri osa näistä lapsista, joille on lapsen varhaiskasvatus-/kuntoutussuunnitelmassa määritelty erityisen tuen tarve, saa edellä mainitun suunnitelman mukaisia tukitoimia?

Tukitoimia saavien lasten osuus kaikista tuen tarpeessa olevista lapsista (%):

_____

48. Miksi edellä mainitun suunnitelman mukaisia tukitoimia ei ole pystytty järjestämään kaikille tarvitseville?

_____

_____

_____

49. Arvioi, kuinka paljon kunnassanne on lapsia, joilla on arvioitu olevan erityisen tuen tarvetta mutta, joille ei ole laadittu kuntoutussuunnitelmaa erillisenä tai osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa?

Näiden lasten osuus kaikista päivähoidossa olevista lapsista (%):

_____

50. Minkälaisin perustein lapselle voidaan aloittaa tukitoimet kunnassanne?

- ❍ Tukitoimet aloitetaan päivähoitohenkilöstön ja vanhempien arvion perusteella.
- ❍ Tukitoimet aloitetaan erityislastentarhanopettajan lausunnon perusteella.
- ❍ Tukitoimet aloitetaan muun asiantuntijalausunnon (esim. terveydenhuollon asiantuntijan) perusteella.

51. Onko kunnallanne mahdollista järjestää seuraavia tukitoimia päivähoidossa oleville erityistä tukea tarvitseville lapsille?

	kyllä	ei riittävästi	ei ollenkaan
Varhaiskasvatuksen pedagogisia tukitoimia	❍	❍	❍
Lapsi otetaan huomioon yhdessä hoidettavien lasten lukumäärää pienentäen	❍	❍	❍
Lapsi sijoitetaan erityisryhmään, jossa on erityislastentarhanopettaja	❍	❍	❍
Lapsi sijoitetaan integroituun erityisryhmään, jossa on erityislastentarhanopettaja	❍	❍	❍
Lapsella on avustaja	❍	❍	❍
Lapsiryhmässä on avustaja	❍	❍	❍
Päivähoidon yksiköllä on erityislastentarhan-opettajan palvelut käytettävissä	❍	❍	❍
Puheterapia	❍	❍	❍
Fysioterapia	❍	❍	❍
Toimintaterapia	❍	❍	❍
Psykologi	❍	❍	❍

52. Kommentoitavaa (onko kunnassanne järjestetty kenties joitain muita tukitoimia):

_____

_____

_____

53. Kuinka moni erityistä tukea tarvitseva lapsi kunnassanne on sijoitettu niin sanotusti kahden (tai useamman) lapsen paikalle?

Lasten lukumäärä:

____

54. Onko kunnassanne käytössä riittävästi avustajia?

- ❍ Kyllä.
- ❍ Ei. Arvioi, kuinka monta avustajaa kuntaanne tarvittaisiin lisää:_____

55. Kuinka suuri osa avustajista kunnassanne toimii pysyvässä työsuhteessa?

Pysyvissä työsuhteissa olevien avustajien osuus kaikista avustajista (%):

_____

56. Kuinka monta päivähoidossa (ml. ostopalvelu) olevaa lasta yhtä erityislastentarhanopettajaa (tai muuta vastaavaa) kohden kunnassanne on?

Lapsia/erityislastentarhanopettaja:

_____

57. Onko kunnassanne käytettävissä riittävästi erityislastentarhanopettajan palveluja?

- ❍ Kyllä.
- ❍ Ei. Arvioi, kuinka monta henkilötyöviikkoa (n. 40 tuntia/viikko) erityislastentarhanopettajan palveluja kunnassanne tarvittaisiin lisää vuositasolla:

  _____

58. Toimiiko kunnassanne moniammatillinen työryhmä tai vastaava, jonka tehtävänä on mm. erityispäivähoidon suunnittelu ja kehittämistarpeiden selvittäminen sekä tukitoimien suuntaaminen?

- ❍ Kyllä. Millainen?_____

  _____

- ❍ Ei.

59. Mikäli vastasit ei, olisiko kunnassanne kuitenkin tarvetta sellaiselle?

- ❍ Kyllä. Kommentoitavaa:_____

  _____

- ❍ Ei.

60. Miten näkemyksenne mukaan päivähoidon lainsäädännössä tulisi määritellä erityistä tukea tarvitseva lapsi?

_____

_____

_____

_____

61. Miten näkemyksenne mukaan päivähoidon lainsäädännössä tulisi säädellä erityistä tukea tarvitsevan lapsen huomioon ottaminen (vertaa lasten päivähoidosta annetun asetuksen 6 § 3 momentti)?

_____

_____

_____

_____

* * * *

V PÄIVÄHOIDON JÄRJESTELYT ILTAISIN, ÖISIN JA VIIKONLOPPUISIN

62. Kuinka paljon kuntanne päivähoidossa (ml. kunnan ostopalvelu) oli 30.9.2005 lapsia, joille järjestetään hoitoa iltaisin, öisin tai viikonloppuisin (=vuorohoito)?

	Päiväkodeissa	Perhepäivä-hoidossa	Ryhmäperhe-päivähoidossa
Alle 3-vuotiaita (03 ja jälkeen synt.)	_____	_____	_____
3-5-vuotiaita (00-02 synt.)	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka osallistuvat perusopetuslain mukaisen esiopetuksen lisäksi päivähoitoon	_____	_____	_____
6-vuotiaita (99 synt.), jotka **eivät** osallistu esiopetukseen	_____	_____	_____
Koululaisia	_____	_____	_____

63. Arvioi, mihin aikaan PÄIVÄKODEISSA olevien lasten vuorohoidon tarve painottuu.

Ilmoittakaa niiden lasten lukumäärä, joiden hoito painottuu kyseiseen aikaan. Kukin lapsi tulee huomioida vain yhdessä kohdassa.

Iltaan n. klo 18-22:

____

Yöhön n. klo 22-06:

____

Viikonloppuun:

____

Hoidon tarve on vaihteleva:

____

64. Arvioi, mihin aikaan PERHEPÄIVÄHOIDOSSA olevien lasten vuorohoidon tarve painottuu

Ilmoittakaa niiden lasten lukumäärä, joiden hoito painottuu kyseiseen aikaan. Kukin lapsi tulee huomioida vain yhdessä kohdassa.

Iltaan n. klo 18-22:

____

Yöhön n. klo 22-06:

____

Viikonloppuun:

____

Hoidon tarve on vaihteleva:

____

65. Arvioi, mihin aikaan RYHMÄPERHEPÄIVÄHOIDOSSA olevien lasten vuorohoidon tarve painottuu.

Ilmoittakaa niiden lasten lukumäärä, joiden hoito painottuu kyseiseen aikaan. Kukin lapsi tulee huomioida vain yhdessä kohdassa.

Iltaan n. klo 18-22:

____

Yöhön n. klo 22-06:

____

Viikonloppuun:

____

Hoidon tarve on vaihteleva:

____

66. Kuinka paljon kuntanne järjestämässä päivähoidossa (ml. kunnan ostopalvelu) on lapsia, jotka ovat hoidossa toistuvasti yli 10 tuntia kerralla (30.9.2005)?

Lasten määrä: _____

67. Kuinka paljon kuntanne järjestämässä päivähoidossa (ml. kunnan ostopalvelu) on lapsia, jotka ovat toistuvasti hoidossa yli viitenä päivänä viikossa (30.9.2005)?

Lasten määrä: _____

68. Onko hoito keskitetty siten, että vuorohoitoa tarjoavissa yksiköissä on hoidossa vain vuorohoitoa tarvitsevia lapsia?

- ❍ Kyllä. Miten?_____
  _____
- ❍ Ei.

69. Onko kunnassanne riittävästi päivähoitoa tarjolla iltaisin, öisin tai viikonloppuisin sitä tarvitseville perheille?

- ❍ Täysin riittävästi.
- ❍ Lähes riittävästi.
- ❍ Tarve on selvästi suurempi kuin tarjonta. Miltä osin?_____
  _____

70. Arvioi, tapahtuuko hoidon tarpeessa muutoksia kunnassanne lähivuosina.

	lisääntyy paljon	lisääntyy jonkin verran	pysyy ennallaan	vähenee jonkin verran	vähenee paljon
Iltahoidon tarve	❍	❍	❍	❍	❍
Yöhoidon tarve	❍	❍	❍	❍	❍
Viikonloppuhoidon tarve	❍	❍	❍	❍	❍

71. Arvioi, onko nykyinen päivähoitoasetuksessa määritelty perhepäivähoitajien ja lasten välinen mitoitus PERHEPÄIVÄHOIDOSSA sopiva järjestettäessä päivähoitoa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin.

- ❍ Kyllä.
- ❍ Ei. Millaisia muutoksia tulisi tehdä?_____
  _____
  _____

72. Arvioi, onko nykyinen päivähoitoasetuksessa määritelty hoito- ja kasvatushenkilöstön ja lasten välinen suhdeluku PÄIVÄKODEISSA sopiva järjestettäessä päivähoitoa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin?

- ❍ Kyllä.
- ❍ Ei. Millaisia muutoksia tulisi tehdä?_____

_____

_____

73. Millaisia vaikutuksia arvioisitte kunnassanne olevan, jos päiväkotien ympärivuorokautisessa hoidossa sovellettaisiin henkilöstömitoitusta seuraavalla tavalla?

Ympärivuorokautista päivähoitoa tarjoavien päiväkotien henkilöstömitoituksessa käytettävä suhdeluku olisi lasten iästä riippumatta pääsääntöisesti aina 1 : 4 kuitenkin niin, että kello 22-06 lapsia voisi olla hoitajaa kohden enemmän, ellei lasten hoidon tarve edellytä muuta.

A) Toiminnalliset vaikutukset (myös lasten näkökulmasta):

_____

_____

_____

B) Henkilöstövaikutukset:

_____

_____

_____

C) Taloudelliset vaikutukset:

_____

_____

_____

74. Arvioi, mikä päiväkotien hoito- ja kasvatushenkilöstön ja lasten välisen suhdeluvun tulisi yöllä (klo 22-6) olla ja minkälaisissa tilanteissa sitä voisi soveltaa:

Suhdeluvun tulisi olla 1:

____

Tätä suhdelukua tulisi soveltaa:_____

_____

_____

* * * *

VI SUUNNITELMAT JA OHJEISTUS

75. Onko kunnassanne laadittu kunnan oma varhaiskasvatussuunnitelma?

- ❍ Kyllä.
- ❍ Suunnitelma on valmisteilla.
- ❍ Ei.

76. Onko ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla” (Stakes 2003) ollut vaikutusta kuntanne varhaiskasvatustoiminnan toteuttamiseen?

- ❍ Kyllä. Millaisia?_____
  _____
- ❍ Ei.

77. Kuinka monelle päivähoidossa olevalle lapselle on laadittu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet/Stakes 2003)?

- ❍ Kaikille.
- ❍ Lähes kaikille.
- ❍ Noin puolelle.
- ❍ Alle puolelle.
- ❍ Ei kenellekään.

78. Onko kuntanne kaikissa päivähoidon yksiköissä laadittu pelastuslainsäädännön edellyttämä pelastussuunnitelma?

- ❍ Kyllä.
- ❍ Ei. Miksi?_____
  _____

79. Onko kunnassanne laadittu pelastussuunnitelman lisäksi muita turvallisuuteen liittyviä ohjeita päivähoidon yksiköille?

- ❍ Kyllä. Millaisia?_____
  _____
- ❍ Ei.

80. Miten yksityisiä päiväkoteja valvotaan kunnassanne?

_____

_____

_____

_____

81. Miten yksityistä perhepäivähoitoa valvotaan kunnassanne?

_____

_____

_____

_____

* * * *

VII ESIOPETUS

82. Onko kunnassanne tehty päätöksiä esiopetuksen opetusryhmien muodostamisen periaatteista?

❍ Kyllä. Millaisia? _____

_____

❍ Ei.

83. Kuinka paljon kunnassanne on seuraavanlaisia esiopetusryhmiä?

A) Ryhmiä, joissa esiopetus toteutetaan päiväkodissa ja esiopetusryhmään kuuluu myös päivähoidossa olevia lapsia:

_____

B) Päiväkodissa olevia erillisiä opetusryhmiä:

_____

C) Ryhmiä, joissa esiopetus toteutetaan koulun yhteydessä ja samaan ryhmään kuuluu myös perusopetuksen oppilaita:

_____

D) Koulun yhteydessä olevia erillisiä esiopetusryhmiä (esiopetusluokkia):

_____

E) Muulla tavoin ryhmiteltyjä esiopetusryhmiä:

_____

84. Mikäli kunnassanne on muulla tavoin ryhmiteltyjä esiopetusryhmiä, niin millä tavoin ne ovat ryhmitelty?

_____

_____

_____

85. Arvioi, miten kunnassanne esiopetuksen tavoitteet toteutuvat seuraavissa esiopetusmuodoissa?

	erittäin hyvin	hyvin	kohtalai-sesti	huonosti	erittäin huonosti
Ryhmissä, joissa esiopetus toteutetaan päiväkodissa ja esiopetusryhmään kuuluu myös päivähoidossa olevia lapsia.	❍	❍	❍	❍	❍
Päiväkodissa olevissa erillisissä opetusryhmissä	❍	❍	❍	❍	❍
Ryhmissä, joissa esiopetus toteutetaan koulun yhteydessä ja samaan ryhmään kuuluu myös perusopetuksen oppilaita.	❍	❍	❍	❍	❍
Koulun yhteydessä olevissa erillisissä esiopetusryhmissä (esiopetusluokissa).	❍	❍	❍	❍	❍
Muulla tavoin ryhmitellyissä esiopetusryhmissä.	❍	❍	❍	❍	❍

86. Onko kunnassanne koulun alkuopetuksen tai päivähoidon kanssa yhdistettyä esiopetusta?

❍ Kyllä. Millaista?_____

_____

❍ Ei.

87. Mikäli on, niin arvioi, kuinka paljon yhdistetyissä ryhmissä esiopetusta saavat lapset ovat esiopetuksen toiminta-ajasta (n. 4 h) päivittäin keskimäärin eriytettynä omaan pienryhmään.

Tällaisissa ryhmissä pienryhmäesiopetusta on keskimäärin (tuntia/päivä):

_____

* * * *

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN SELVITYKSIÄ
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS RAPPORTER
REPORTS OF THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH **ISSN 1236-2115**

2006: 1 Anita Haataja, Maija-Liisa Järviö, Esko Mustonen. Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi. Pilottihanke sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta.
ISBN 952-00-1928-6 (nid.)
ISBN 952-00-1929-4 (PDF)

2 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2006.
ISBN 952-00-1933-2 (nid.)
ISBN 952-00-1934-9 (PDF)

3 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tulossopimukset kaudelle 2004-2007. Tarkistusvuosi 2006.
ISBN 952-00-1937-5 (nid.)
ISBN 952-00-1938-3 (PDF)

4 Seppo Tuomola. Kansallisen terveyshankkeen piiriin kuuluvan hankerahoituksen vaikuttavuuden arviointi. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1939-1 (PDF)

5 Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen loppuraportti.
ISBN 952-00-1940-5 (nid.)
ISBN 952-00-1941-3 (PDF)

6 Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti.
ISBN 952-00-1942-1 (nid.)
ISBN 952-00-1943-X (PDF)

7 Lasten tuetut ja valvotut tapaamiset.
ISBN 952-00-1944-8 (nid.)
ISBN 952-00-1945-6 (PDF)

8 Terveydenhuollon valtakunnallisen tietojärjestelmäarkkitehtuurin periaatteet. Alueellisista ratkaisuista kansalliseen kokonaisuuteen.
ISBN 952-00-1948-0 (nid.)
ISBN 952-00-1949-9 (PDF)

9 Christel Lamberg-Allardt, Heli Viljakainen ja työryhmä. D-vitamiinitilanteen seurantatutkimus 2002-2004.
ISBN 952-00-1952-9 (PDF)

10 Päivähoitopaikkojen tilat ja turvallisuus. Helsingin ja Oulunsalon päivähoitohenkilökunnalle sekä lasten vanhemmille ja huoltajille suunnattujen kyselyjen tulokset. Toim. Airi Palosaari ja Olli Saarsalmi.
ISBN 952-00-1953-7 (nid.)
ISBN 952-00-1954-5 (PDF)

11 Kansallinen varautumissuunnitelma influenssapandemiaa varten. Kansallisen pandemiavarautumisen työryhmän ehdotus.
ISBN 952-00-1985-5 (nid.)
ISBN 952-00-1986-3 (PDF)

2006:12 Niilo Färkkilä. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikan ja maksujärjestelmän uudistaminen. Lausuntoyhteenveto toimikunnan mietinnöstä. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1987-1 (PDF)

13 Kansallisen terveydenhuollon hankkeen seurantaryhmän raportti sosiaali- ja terveysministeriölle vuoden 2005 toiminnasta.
ISBN 952-00-1988-X (nid.)
ISBN 952-00-1989-8 (PDF)

14 Hallituksen tasa-arvo-ohjelman (2004-2007) seurantaraportti. Maaliskuu 2006. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1960-X (PDF)

15 Ehdotus sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon talousarvioehdotuksen rakenteen ja selvitysosien sisällön uudistamiseksi.
ISBN 952-00-2000-4 (nid.)
ISBN 952-00-2001-2 (PDF)

16 Niilo Färkkilä. Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005.
ISBN 952-00-2002-0 (nid.)
ISBN 952-00-2003-9 (PDF)